

รายงานการวิจัยฉบับความก้าวหน้า

เรื่อง

การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
The Process Modeled 5 Precepts Observing Village Project
in Pathum Thani

โดย

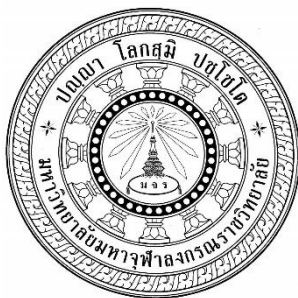
พระธรรมรัตนาภรณ์, ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS ว.263/2567

รายงานการวิจัยฉบับความก้าวหน้า

เรื่อง

การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
The Process Modeled 5 Precepts Observing Village Project
in Pathum Thani

โดย

พระธรรมรัตนภรณ์, ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS ว.263/2567

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Progress Research Report

The process modeled 5 precepts observing village project
in Pathum Thani

BY

Phrathamrattanaporn

Department of Political Science, Faculty of Social Sciences

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2567

Research Project Funded

By Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS ๓.263/2567

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	()
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	()
กิตติกรรมประกาศ	()
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	๘
สารบัญแผนภาพ	๘
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ คำถามการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโครงการ	๒๕
๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๓๐
๒.๔ แนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	๓๕
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	๔๕
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย	๕๐
๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๗๑
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๓
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๕

สารบัญ (ต่อ)

	เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๗
	๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๙๗
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๙
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๐
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๑
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
	๔.๑ สภาพทั่วไปในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน จังหวัดปทุมธานี	()
	๔.๒ กระบวนการในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน จังหวัดปทุมธานี	()
	๔.๓ รูปแบบการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบใน จังหวัดปทุมธานี	()
	๔.๔ องค์กรความรู้	()
	๔.๔.๑ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	()
	๔.๔.๒ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการสังเคราะห์งานวิจัย	()
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	()
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	()
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	()
	๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	()
	๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	()
	๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	()
	บรรณานุกรม	
	ภาคผนวก	()
	ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา	๒๔
๒.๒	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการโครงการ	๓๐
๒.๓	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๓๔
๒.๔	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	
๒.๕	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	๔๙
๒.๖	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย (เชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ)	๕๕
๒.๗	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย	๗๑
๒.๘	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕	๙๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

พระพุทธศาสนากับสังคมไทยอยู่คู่กันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน หลักธรรมคำสอนและความเชื่อตลอดจนแนวปฏิบัติตนตามหลักศาสนา กระทั่งในยุคสมัยใหม่ที่เข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม หรือแม้แต่จิตใจของคนในสังคมในปัจจุบัน ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัย เพราะความเปลี่ยนแปลงนี้ พระพุทธศาสนาควรช่วยสังคมอย่างไรบ้าง ในระยะที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะพูดได้หลายแง่ คือ พูดในแง่หลักธรรมของพุทธศาสนา และคำสอนของพระพุทธเจ้าท่านนั้น มีส่วนช่วยสังคมที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างไร เราจะประยุกต์ใช้ได้อย่างไรในสภาพที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง พระสงฆ์วัดวาอารามจะทำอะไรกันได้อ่าง^๑ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาซึ่งประกอบด้วยผลกระทบด้านกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจับจ้องดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้งคดงองสงฆ์ ด้วยเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเกี่ยวกับคณาธิรักษาสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้^๒ ตามดำริที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ได้ ประธานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้น ๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ที่มีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ดังนี้ ๑) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ ๒) เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), “พระพุทธศาสนากับสังคมไทย” พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง พ.ศ. ๒๕๒๕), หน้า ๒๐-๒๑.

^๒ พระธรรมวชิราวุธ, สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕, ออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://www.xn--5-tw5ed8aopxio4ejf7byc4psa.com/about-project>, [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๓].

ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนในประเทศ ๓) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมี ความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ๔) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง และ ๕) เพื่อสนับสนุนการดำเนินการ ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคประชาคมที่เกี่ยวข้อง^๓

โดยการดำเนินงานโครงการร่วมกับโครงการของกระทรวงมหาดไทยที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ ในระดับจังหวัด หนกลาง เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๖ ณ วัดเกิดการอุดม ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พระธรรมวชิราวุฒิ เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง ในฐานะประธานกรรมการบริหารกลางโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” พระธรรมรัตนมงคล เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะกรรมการอำนวยการ พระเทพพรเมธี ประธานการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หนกลาง พระเทพเสนาบดี รองประธานคณะกรรมการบริหารกลาง พระเทพปริยัติโสภณ รองประธานกรรมการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หนกลาง พร้อมผู้แทนคณะกรรมการบริหารกลาง คณะกรรมการขับเคลื่อนระดับหนกลาง และผู้เกี่ยวข้อง ได้ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมติดตามผลการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยมีคณะสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีเข้าร่วม^๔ “ศีล ๕ ถือว่าเป็นพื้นฐานหลักประกันสำคัญของมนุษย์ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด หลักประกันที่ว่าคือหลักประกันชีวิต หลักประกันในทรัพย์สิน หลักประกันเรื่องครอบครัว หลักประกันเรื่องสังคม และสุดท้าย คือ หลักประกันเรื่องสุขภาพ ซึ่งเรื่องที่คณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองทำนี้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีที่จะไปนำสู่ความยั่งยืน ๓ ประการ คือ สังคมดี เศรษฐกิจดีและสิ่งแวดล้อมดี”^๕ โดยเมื่อปี ๒๕๖๖ ที่ผ่านมานั้น คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ได้พิจารณาคัดเลือกวัดเกิดการอุดม ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง เป็นหมู่บ้านต้นแบบรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด ร่วมขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

ทั้งนี้ มีพุทธศาสนิกชนให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรม ปลูกฝังให้เยาวชนตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนถึงด้านการส่งเสริมสัมมาอาชีพของประชาชนในชุมชน โดยบูรณาการดำเนินงานร่วมโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งหมู่บ้านยั่งยืน ในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่

^๓ กรมการปกครอง, แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” , ออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://dcast.dopa.go.th/moral/app/user/index.php>, [๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖].

^๔ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, "รองผู้ว่าฯปทุมธานีถวายการต้อนรับ คกก.ขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หนกลางที่วัดเกิดการอุดมคลองสาม พร้อมเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง", ออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://www.banmuang.co.th/news/politic/๓๔๔๙๕๑>, [๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖].

^๕ อ้างแล้ว, หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, [๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖].

และยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เชิงคุณภาพ ทำให้เยาวชนได้เข้าวัด ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี พระภิกษุได้เทศนาบรรยายธรรม และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนมุ่งไปสู่สังคมแห่งสันติภาพ สร้างความสมานฉันท์^๖ นำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างระเบียบวินัยในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้น การมีจิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลให้สังคมเกิดความน่าอยู่ มีความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิต

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

บทบาทการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ถือเป็นบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน อย่างมีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างประโยชน์สุขของตนเองและสังคมบนความเคารพในสิทธิของกันและกัน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนให้คนไทยมีสุขภาพดีครบทุกด้าน ทั้งกาย จิต ปัญญา และสังคม ซึ่งการรักษาศีล ๕ นอกจากจะทำให้เกิดสติ เกิดความสบายใจแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งในการลดปัญหาในสังคม^๗ เพราะด้วยสถานการณ์บ้านเมืองขณะนี้ เกิดปัญหามากมาย ทั้งเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่และติดสารเสพติด มั่วสุมและทำความรำคาญให้กับชาวบ้าน ติดเกมส์ และเล่นการพนันต่าง ๆ และมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม^๘ หรือแม้กระทั่งคนในครอบครัวกระทำกรรมรุนแรงต่อกัน เพื่อลดปัญหาเหล่านี้ควรมีการแก้ไขหาทางออกให้ถูกทางนั้น การนำหลักธรรมมาบูรณาการ ส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนหันหน้าเข้าวัด ทำบุญมากขึ้นสอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล ๕ พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโดยมีการบูรณาการร่วมกันทั้งในส่วน of คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชน กำหนดกรอบทิศทาง แนวนโยบาย และยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว ในเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจให้มากขึ้นโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญ คือ หลักไตรสิกขา อันเป็นธรรมแห่งการพัฒนาชีวิตให้ประสบความสำเร็จตามหลักพระพุทธศาสนา

มหาเถรสมาคมได้มีคำสั่งมหาเถรสมาคม ที่ ๓/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ซึ่งได้แต่งตั้งปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ ในคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” และกระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๔๕/๒๕๖๖ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ ซึ่งมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเป็นประธานที่ปรึกษา และมีปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานคณะกรรมการ และคำสั่ง

^๖ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), **ศีล ๕ และความเชื่อ**, ออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://www.thaihealth.or.th/?p=๒๓๐๗๓๓>, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

^๗ อ่างแล้ว, **ศีล ๕ และความเชื่อ**, [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

^๘ สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี, **รายงานสถิติจังหวัดปทุมธานีปี ๒๕๖๓**, (สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี : ปทุมธานี, ๒๕๖๓), หน้า ๑๓.

กระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๔๖/๒๕๖๖ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานที่ปรึกษาและมีอธิบดีกรมการปกครองเป็นประธานคณะกรรมการ ประกอบกับได้มีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” มหาเถรสมาคมมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้รักและเชิดชูสถาบัน ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง โดย ศีล ๕ คือ ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติ ทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีความปกติสุขก่อให้เกิดความสุข ความรักสามัคคี เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชนและยังช่วยสร้างบรรยากาศความสงบสุขเรียบร้อย^๙

โดยในปี ๒๕๖๖ นี้ คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ได้พิจารณาคัดเลือกวัดเกิดการอุดม ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง เป็นหมู่บ้านต้นแบบรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด ร่วมขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” และผลการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ปลูกฝังให้เยาวชนตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนถึงการส่งเสริมสัมมาอาชีวะของประชาชนใน พร้อมทั้งยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เชิงคุณภาพ ทำให้เยาวชนได้เข้าวัด มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนมุ่งไปสู่สังคมแห่งสันติภาพ และสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี^{๑๐}

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

^๙ กรมการปกครอง, แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” , ออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://dcast.dopa.go.th/moral/app/user/index.php>, [๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖].

^{๑๐} สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี, คณะกรรมการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ณ วัดเกิดการอุดม คลองสาม, ออนไลน์, แหล่งที่มา: <https://pathumthani.prd.go.th/th/content/category/detail/id/๙/iid/๒๑๓๘๑๙>. [๑๑ กันยายน ๒๕๖๖].

๑.๓ คำถามการวิจัย

๑.๓.๑ สภาพการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษา “การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการของการดำเนินการโครงการ เพื่อมุ่งหาประสิทธิผลของการบริหารจัดการโครงการ ศักยภาพการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ “การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑) พระสังฆาธิการ จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๗ รูป ๒) กลุ่มคณะกรรมการโครงการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔ รูป ๓) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๒ คน ๔) ผู้บริหารจังหวัดปทุมธานี ๒ คน ๕) กลุ่มผู้นำองค์กร จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๕ รูปหรือคน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ออกเป็นกลุ่ม ต่าง ๆ ได้ ๕ กลุ่ม ทั้งสิ้น ๒๕ รูปหรือคน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการ จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๗ รูป

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มคณะกรรมการโครงการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔ คน

กลุ่มที่ ๓ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้บริหารจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๕ ผู้นำองค์กร จำนวน ๒ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ด้วยเหตุผลคือ การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี เป็น “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่หมู่บ้านศีลธรรม” คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนโดยยึดหลักทางศาสนา และนำมาปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วย ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ครอบคลุม ๗๖ จังหวัด ๘๗๘ อำเภอ ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งจังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ ที่มีความน่าสนใจในการทำวิจัยครั้งนี้ ด้วยสภาพสิ่งแวดล้อมของจังหวัดที่น่าสนใจ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนตุลาคม ๒๕๖๖ – กันยายน ๒๕๖๗ รวมเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการ หมายถึง การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ในการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในการดำเนินการ มีการกำหนดกรอบ ทิศทาง แนวนโยบาย และยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนโครงการฯ เชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการพัฒนา ทางด้านจิตใจของคนในสังคม

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ หมายถึง การดำเนินงานเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ทั้งด้านการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ปลูกฝังให้เยาวชนตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนถึงการส่งเสริมสัมมาอาชีพของประชาชนในชุมชน มีชีวิตที่อยู่ในชุมชน หมู่บ้าน ที่มีความสงบสุขอย่างยั่งยืนไปสู่ หมู่บ้านศีลธรรม

งานของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน หมายถึง “งาน” “สิ่งหรือเรื่องที่ต้องทำ” ตามความหมายในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวถึง “การ” ไว้โดยชัดเจนเป็น ๖ คือ ๑) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ ในการนำทั้ง ๖ ด้านนี้มาดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

PDCA หมายถึง ระบบวงจรการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ทำให้งานนั้นมีทั้งกระบวนการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ Plan (การวางแผน) DO (การปฏิบัติตามแผน) Check (การตรวจสอบ) Act (การปรับปรุงการดำเนินการ) คือ การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบเป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการที่มีคุณภาพที่ดีขึ้นของการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๒ ทำให้ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๓ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ถึงปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๔ ผลการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นจังหวัดต้นแบบ ของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่หมู่บ้านศีลธรรม

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง “การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการกำหนดกรอบของการศึกษา ดังมีรายละเอียดตามลำดับ ต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโครงการ
- ๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๔ แนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย
- ๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา

หลักการปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะในประเทศไทยหรือแม้แต่ประเทศที่มีการนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ศีล ๕ นั้นถือเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สุด ตามมาด้วย ศีล ๘ ศีล ๑๐ ไปจนถึง ศีล ๒๒๗ ข้อสำหรับผู้ที่อยู่ครองสมณะเป็นพระ ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับการกำเนิดหลักปฏิบัติดังกล่าวตั้งแต่เมื่อครั้งพุทธกาล ที่ถือว่าหลักปฏิบัตินี้มีความเชื่อมโยงกัน และครอบคลุมการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างครบถ้วน

๒.๑.๑ ความหมายของศีล

ศีล คือ “เจตนา” ความตั้งใจ ที่จะงดเว้นจากกายทุจริต ๓ (ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ลักทรัพย์, ไม่ประพฤตินิดในกาม) และวจีทุจริต ๔ (ไม่พูดเท็จ, ไม่พูดคำหยาบ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดเพ้อเจ้อ) ศีล คือ “เจตสิก” หมายถึงการงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ (ความโลภอยากได้ของผู้อื่น, มีจิตคิดพยาบาท, มีความเห็นผิด) ศีล คือ ความสำรวมระวัง ปิดกั้นความชั่ว ศีล คือ การไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม

ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วทำให้ศีล ๕ นั้นมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับมนุษยธรรม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่มนุษยชนบัญญัติขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นการกำหนดหลักต่าง ๆ ขึ้นจากสามัญสำนึกที่รู้สึกตัวว่า เมื่อเรามีความรักตัวเอง ต้องการความสุข รวมถึงความปลอดภัยในชีวิต คนอื่น ๆ ก็ย่อมต้องรู้สึกและมีความต้องการเช่นเดียวกัน เหตุนี้เองถึงแม้ว่าโลกใบนี้จะไม่มีการบูชาศาสนา หรือแม้แต่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ศีล ๕ ก็มีอยู่ในการดำเนินชีวิตของเราอยู่แล้ว ฉะนั้น มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐมีเหตุผล รู้จักยับยั้งชั่งใจ แต่สัตว์เดียรัจฉานไม่มีสิ่งเหล่านี้ จึงอาจเห็นได้ว่า เมื่อใดที่มนุษย์มีศีล ๕ อย่างครบถ้วน ความเป็นมนุษย์จึงสมบูรณ์ กายเป็นปกติ วาจาก็เป็นปกติ เมื่อใดที่มนุษย์ขาดศีล ๕ ความเป็นมนุษย์ก็ลดลง

๒.๑.๒ หลักของศีลมี ๕ ประการ

เห็นได้ว่า ศีล ๕ นั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสามารถแบ่งการประพฤติปฏิบัติได้เป็น ๕ ข้อที่สามารถจำแนกความเป็นมนุษย์และสัตว์ได้อย่างชัดเจนได้ดังต่อไปนี้

๑. ตั้งใจงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ : ซึ่งโดยปกติของมนุษย์แล้วเราจะไม่ฆ่าแกงกันเอง นั้นเป็นสิ่งแรกที่มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ อาทิ เสือ หรือสิงโต ที่เวลาหิวก็จะไล่ล่าสัตว์อื่นเพื่อนำมาเป็นอาหารทันที นั้นจึงทำให้เราสามารถแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ได้อย่างชัดเจน

๒. ตั้งใจงดเว้นจากการลักขโมย : โดยปกติของมนุษย์แล้วจะไม่คิดขโมย หรือลักทรัพย์สินของใคร ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นรูปธรรมจับต้องได้ หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ เพราะมนุษย์มีความรอบรู้ในเรื่องของ กรรมสิทธิ์ ว่านั่นของเรา ว่านี่ของเรา แต่กับสัตว์เดียรัจฉานนั้นไม่รู้ ยกตัวอย่าง เวลาที่สุนัขกำลังเห็นแมวกินปลาอยู่ ถ้ามันมีความคิดที่อยากได้มันก็จะเข้าไปแย่งเลยทันที ฉะนั้น ถ้าใครลักขโมยหรือจี้ปล้นทรัพย์สินของคนอื่นก็แสดงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาได้สูญเสียไปแล้ว

๓. ตั้งใจงดเว้นจากการประพฤตินิดในกาม : มนุษย์เป็นผู้ที่รู้จักควบคุมความต้องการของตัวเอง รู้ถูกผิด รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ อาทิ เมื่อสุนัขเพศผู้ถึงคราวที่ฮอร์โมนเพศทำงาน มันจะเข้าไปกัดเพื่อแย่งตัวเมียจากตัวผู้ตัวอื่น แต่มนุษย์ปกติกลับไม่ประพฤตินั้น

๔. ตั้งใจงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ คำส่อเสียด เพื่อเจ้า : โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วจะไม่หลอกหลวง และเบียดเบียนซึ่งกันและกันด้วยวาจา หรือคำพูด ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ อาทิ สุนัขที่อยู่ในบ้าน เมื่อมีสุนัขตัวอื่น หรือมนุษย์คนอื่นเดินผ่านมา มันจะส่งเสียงเห่าในทันที แต่มนุษย์เราโดยปกติไม่ได้เป็นเช่นนั้น ที่อยู่ดีๆ เราจะด่า หรือว่าใครโดยไม่มีเหตุอันสมควร

๕. ตั้งใจงดเว้นจากดื่มสุรา : ตามปกติ สัตว์ใหญ่จะมีพลังกำลังมากกว่ามนุษย์ แต่มันบังคับทิศทางเคลื่อนที่ไม่ค่อยได้ เพราะไม่มีสติสำหรับควบคุม ดังนั้น สัตว์จึงไม่สามารถเป็นกำลังกายที่เกิดเป็นคุณงามความดี หรือการช่วยเหลือผู้อื่นได้ ผิดกันกับมนุษย์ มนุษย์มีสติสัมปชัญญะที่จะควบคุมการกระทำ

ของตัวเอง ทำให้สามารถนำพลังกำลัง หรือกำลังกายที่เรามีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือกระทำความคุณงามความดี ได้อย่างมากมาย แต่เมื่อใดที่มนุษย์ตีมีสุรา หรือของมีเมาเข้าไป ก็จะทำให้ตนเองนั้นขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจจนก่อให้เกิดการประพฤตินิสัยที่เลวร้ายได้ ซึ่งศีลข้อที่ ๕ นี้เป็นข้อที่สำคัญที่สุด เพราะคนที่ขาดสติสามารถกระทำความชั่ว รวมไปถึงการประพฤตินิสัยในศีลข้ออื่น ๆ ได้อีกด้วย^๑

สรุปได้ว่า ศีล ๕ เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องศึกษาและปฏิบัติตามไม่ว่าจะชาติใด ๆ ในโลกนี้เพราะศีล ๕ จะช่วยในเรื่อง การพันภัยระหว่างทั้งสองฝ่าย ให้แต่ละชีวิตยังคงสภาพอยู่อย่างสันติ ช่วยในด้านการพันภัยจากการฉกฉก ปล้น จี๋ อันจะเป็นการทำลายทรัพย์สินสมบัติและทำลายซึ่งจิตใจกัน ช่วยในด้านการล่วงเกินลูกเขา ภรรยาเขา อันจะเป็นการทำลายซึ่งจิตใจของผู้อื่นอย่างหนัก ช่วยในด้านการคุมสติสัมปชัญญะ เป็นผู้มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาดในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง

๒.๑.๓ ความหมายของศีล ๕

คำว่า ศีล นั้นมีคำแปล และความหมายหลายนัย ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ศีล มาจากคำว่า “สิระ” ซึ่งแปลว่า ศีรษะ หรือ ยอด เพราะผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นยอดคนนั้น แท้จริง ไม่ได้อยู่ที่การมีทรัพย์สิน อำนาจ ความรู้ หรือความสามารถเหนือกว่าผู้อื่น หากแต่อยู่ที่ความบริสุทธิ์ของศีล ซึ่งเป็นที่ยอมรับยกย่องของ เหล่าบัณฑิตว่า ผู้มีศีลย่อมประเสริฐที่สุด

๒. ศีล มาจากคำว่า “สีละ” ซึ่งแปลว่า ปกติ เพราะปกติของคนเรานั้นย่อมรักชีวิตของตน และเห็นคุณค่าชีวิตของคนอื่น เมื่อมีความรู้สึกเช่นนี้ จึงยินดีในการรักษาศีล เพราะไม่ปรารถนาจะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การรักษาศีล จึงเป็นการนำไปสู่ความเป็นคนที่ปกติสมบูรณ์

๓. ศีล มาจากคำว่า “สีตะละ” ซึ่งแปลว่า เย็น เพราะผู้ที่รักษาศีลจะมีความเย็นกายเย็นใจดุจดั่งบุคคลผู้อาบน้ำชำระกายหมดจดดีแล้ว นั่งพักอยู่ ณ รมไม้ใหญ่ความสงบเยือกเย็นนี้แม้ผู้ที่อยู่ใกล้ก็จะรู้สึกปลอดภัยเย็นใจไปด้วย

๔. ศีล มาจากคำว่า “สิระ” ซึ่งแปลว่า ปลอดภัย เพราะผู้ที่รักษาศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ว่าจะนึกถึงการกระทำของตนเรื่องใดก็ไม่มีสิ่งใดเป็นโทษไม่มีสิ่งใดเดือดร้อนกังวลใจ จึงมีชีวิตที่ปลอดภัยโปร่งโล่งใจและปลอดภัยจากเวรภัยทั้งหลาย

ดังนั้น ศีล จึงเป็นคุณธรรม ที่ทำให้เข้าถึงความเป็นยอดคน มีความเป็นปกติเป็นผู้ที่เย็นกายเย็นใจ และมีชีวิตที่ปลอดภัยโปร่ง ปลอดภัยอยู่เสมอสำหรับความหมายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคนั้น พระสารีบุตรเถระ ได้กล่าวไว้ว่าศีล คือ “เจตนา” ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากกายทุจริต ๓ (ไม่ฆ่า

^๑ วัชรดา สุขสุธรรมวงศ์, ศีล ๕ มีอะไรบ้าง ทำไมจึงต้องรักษาศีล ๕ ประโยชน์ของการรักษาศีล, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/433394>, [๒๕ เมษายน ๒๕๖๓].

สัตว์,ไม่ลักทรัพย์,ไม่ประพฤตินิดในกาม) และวจีทุจริต ๔ (ไม่พูดเท็จ,ไม่พูดคำหยาบ,ไม่พูดส่อเสียด,ไม่พูดเพื่อเจ้อ) ศีล คือ “เจตสิก” หมายถึงการงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ (ความโลภอยากได้ของผู้อื่น,มีจิตคิดพยาบาท,มีความเห็นผิด) ศีล คือ ความสำรวมระวังปิดกั้นความชั่วการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม ศีล คือ ปกติของความเป็นมนุษย์

ศีล แปลว่า ปกติ ผู้ที่มีศีลจึงหมายถึงผู้ที่เป็นคนปกติเป็นมนุษย์ที่ปกติความปกตินั้นเป็นพื้นฐานของความสงบเรียบร้อยของทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต แต่เมื่อใดเกิดความไม่ปกติขึ้น ความยุ่งยากความเดือดร้อนหรือเสียหายย่อมเกิดขึ้นตามมา ถ้ามีความเป็นปกติ การดำเนินชีวิตก็มีแต่ความสงบสุขสังคมก็อยู่อย่างปกติเรียบร้อย แต่วันใดที่คนปกติกลายเป็นคนไม่ปกติไปเมื่อนั้นความทุกข์ความเดือดร้อนย่อมเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและบุคคลที่อยู่รอบข้างศีล ๕ คือ ปกติของความเป็นมนุษย์ หรือมนุษยธรรม คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ผู้ที่ผิดศีลก็ถือว่าเป็นคนที่ผิดปกติไป^๒

สรุปได้ว่าศีล ๕ เป็นคุณธรรมพื้นฐาน เป็นเครื่องช่วยควบคุมกายวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อย เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขพอสมควรหากมีผู้ใดทำผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อแล้วก็จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมาซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะและสังคมส่วนรวมแม้ศีลจะมีหลายความหมาย แต่ที่สำคัญที่สุดคือเจตนาดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าศีล คือ ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่วความทุจริต สิ่งที่ไม่ดีทุกประการ

๒.๑.๔ ศีล คุณค่าของความเป็นมนุษย์

ศีล แปลว่า ปกติ เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ ศีล ๕ เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้น ๕ ประการของฆราวาส สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะมามีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม จะต้องมิลักษณะปกติของตนเอง เช่น ปกติของม้าต้องยืน แม้ยามหลับก็ยืนหลับ ไม่มีการนอน ถ้าม้านอนก็เป็นการผิดปกติแสดงว่าม้าป่วย หรือตายแล้วหรือในฤดูฝน ตามปกติจะต้องมีฝนตก แต่ถ้าฝนไม่ตก มีแต่ความแห้งแล้ง ย่อมแสดงว่าผิดปกติ ดังนี้ เป็นต้น

ในทางธรรมได้แบ่งปกติของคนไว้ ๕ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. ปกติของคนจะมีอารมณ์ดี มีใจเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย รักตัวเอง รักพ่อแม่ ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงมีเมตตาริจิตต่อเพื่อนมนุษย์ทั่วไป มีจิตสงสารผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผิดกับสัตว์ส่วนมาก ซึ่งมีนิสัยหงุดหงิดง่าย โกรธง่าย โหดร้าย ดุตัน พร้อมทั้งจะเอาชีวิตผู้อื่น ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ

^๒ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มิ่งคลาจารย์, แนวทางปฏิบัติในการรักษาศีล ๕, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.cad.go.th> > ewtadmin > ewt > saraburi > download > Download PDF, [๒๕ เมษายน ๒๕๖๗].

เช่น พฤติกรรมของสุนัขไม่ว่าคนหรือสัตว์แปลกหน้าผ่านเข้ามา มันถือว่าเป็นศัตรูที่มันพร้อมจะทำร้ายหรือไต่ตัวผู้ พบพบหน้ากันเป็นครั้งแรก มันก็พร้อมที่จะประหัดประหารกัน

แต่ในบางครั้งก็มีคนที่ผิดปกติคน เพราะไปรับเอาปกติของสัตว์มาไว้ จึงเกิดการกระทำที่ทารุณโหดร้ายต่อกัน เพื่อป้องกันความผิดปกติของคน และให้คนมีเมตตาปราณี สามีคิตต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงเกิดศีลข้อ ๑ ขึ้นมาว่า ปาณาติปาตา เวระมะณี หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และใช้คนอื่นให้ฆ่า พุดต่างๆ ก็คือ รักจะเป็นคนแล้วอย่าฆ่า ถ้าใครฆ่า แสดงว่ากลายเป็นสัตว์ในร่างคนไปแล้ว

๒. ปกติของคนจะมีความภาคภูมิใจว่า “ทำกินเอง” ไม่ลักขโมยใครกิน ไม่แย่งหรือเบียดเบียนฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน ผิดกับสัตว์ชอบลักขโมยเขากิน ชอบแย่งกันกิน ดังจะเห็นจากการแย่งอาหารระหว่างพวกสุนัข เป็ด ไก่ เป็นต้น

แต่ในบางครั้งก็มีคนที่ผิดปกติ เพราะไปรับเอาปกติของสัตว์มาไว้แทนที่จะทำมาหากินโดยบริสุทธิ์ กลับประกอบมิจฉาชีพในรูปแบบต่างๆ เรามีความหวงแหนในทรัพย์สินสมบัติของเราฉันใด ผู้อื่นย่อมหวงแหนในทรัพย์สินสมบัติของตนฉันนั้น

เพื่อป้องกันความผิดปกติของคนไม่ให้แย่งกันกิน โกงกันกินลักขโมยกันกิน คือ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพื่ออยู่ร่วมกันโดยสันติสุข และเพื่อมิให้มีการสร้างเวรต่อกันและกัน จึงเกิดศีลข้อที่ ๒ ขึ้นมาว่า อทินนาทานา เวระมะณี หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเอง และใช้คนอื่นให้ลักหรือพุดต่างๆ ว่ารักจะเป็นคนแล้วอย่าโกงใครทั้งสิ้น

๓. ปกติของคนจะต้องข่มความรู้สึกด้วยมโนธรรมเมื่อมีความรู้สึกทางเพศเกิดขึ้น ปกติของคนแล้วจะไม่แย่งคู่ครองของใครพอใจเฉพาะคู่ครองของตนเท่านั้น ผิดกับสัตว์ซึ่งไม่รู้จักหักห้ามใจให้พอใจเฉพาะคู่ของตน ในฤดูสัตว์ผสมพันธุ์ จึงมีการต่อสู้แย่งชิงตัวเมียกัน บางครั้งถึงกับต่อสู้กันจนตายไปข้างหนึ่งก็มี

แต่ในบางคราวก็มีคนที่ผิดปกติ เพราะไปรับเอาปกติของสัตว์มาไว้ แทนที่จะพอใจเฉพาะคู่ครองของตน กลับประพฤติผิดทางเพศ ทำให้เกิดปัญหาเดือดร้อนวุ่นวาย บางรายถึงกับฆ่ากันตาย ดังที่เป็นข่าวอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์เสมอๆ เพื่อป้องกันความผิดปกติของคน ไม่ให้ประพฤติผิดในเรื่องชู้สาว เพื่อป้องกันความประพฤติเลวทรามแบบสัตว์ดิรัจฉาน จึงเกิดศีลข้อที่ ๓ ขึ้นมาว่า กามสุมิฉฉาจารา เวระมะณี หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม หรือพุดต่างๆ ว่า รักจะเป็นคนเต็มคน ก็อย่าทำผิดทางเพศ (สัตว์บางตัวพอใจเฉพาะคู่ครองของมันจนตลอดชีวิต เช่น นกบางชนิด สัตว์พวกนี้แสดงว่าจิตใจของมันได้พัฒนาสูงมากแล้ว ไกลจะกลับมาเกิดเป็นคนใหม่ในอีกไม่กี่ชาติหนึ่ง)

๔. ปกติของคนจะพูดกันตรงไปตรงมา มีความจริงใจต่อกัน ผิดกับปกติของสัตว์ซึ่งไม่มีความจริงใจต่อใครนักรัก ชอบใช้เสียงร้องแกล้งกัน ก่อความรำคาญให้แกล้งกัน หรือใช้เสียงหลอกกัน แต่ก็มีคนบางคนที่มีผิดปกติคน ชอบพูดโกหก หลอกลวงขาดความจริงใจต่อกัน

เพื่อป้องกันความผิดปกติของคน ไม่ให้พูดเท็จ เพราะเป็นการทำลายคุณค่าของตนเอง และเพื่อให้คนเราเชื่อสัตย์สุจริตต่อกัน อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดีจึงเกิดศีลข้อที่ ๔ ขึ้นมาว่า มุสาวาทา เวระมะณี หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียดบิดเบือนความจริงให้คนอื่นหลงเชื่อ หรือพูดง่ายๆ ว่า รักจะเป็นคนต้องพูดกันตรงไปตรงมา

๕. ปกติของคนย่อมมีสติมั่นคง แล้วอาศัยสตินั้นเปลี่ยนแปลงกำลังกาย หรือกำลังกล้ามเนื้อ ให้เป็นกำลังความดีได้ผิดกับสัตว์ ซึ่งแม้จะมีกำลังกล้ามเนื้อมากกว่ามนุษย์หลายสิบหลายร้อยเท่าแต่กำลังกล้ามเนื้อนั้น ก็ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นกำลังความดีได้ เพราะขาดสติ สัตว์บางชนิดยังมีกำลังมากเท่าใด ก็ยังมีความป่าเถื่อนตามอารมณ์มากขึ้นเท่านั้น

สติเป็นของแปลก บทจะเหนียวก็เหนียวอย่างน่าอัศจรรย์ เช่น คนที่อดอาหารทั้งวันสติก็ยังมีดีทำงานทั้งคืนไม่ได้พักสติก็ยังมีดี นอนป่วยในโรงพยาบาลทั้งปีสติก็ยังมีดี แต่บทจะเปื่อย สติก็เปื่อยอย่างไม่น่าเชื่อ เช่น คนดื่มสุรา หรือเสพยาเสพติด จะขาดสติ ยิ่งเสพยาสุรามากยิ่งขาดสติมาก เมื่อขาดสติ กำลังความดีก็หย่อนลงไปมาก จึงใกล้ความเป็นสัตว์เข้าไปมาก บางคนถึงกับล้มตัวทำร้ายผู้มีพระคุณได้ หรือทำความชั่วอย่างอื่นได้อีกมากมาย สร้างความปั่นป่วนให้เกิดขึ้นในสังคม

เพื่อรักษาสติ รักษากำลังความดีไว้ จึงเกิดศีลข้อที่ ๕ ขึ้นมาว่า สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการดื่มเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท หรือพูดง่ายๆ ว่า รักจะเป็นคนเต็มคน อย่าไปดื่มสุรายาเมาหรือติดยาเสพติดให้โทษ^๓

สรุปได้ว่าศีล ๕ คือ ปกติของมนุษย์ ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุด หรือเป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้น ๕ ประการ ซึ่งจะควบคุมมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขพอสมควร ถ้ามีใครคนใดคนหนึ่งขาดศีลข้อใดข้อหนึ่ง ก็แสดงพฤติกรรมที่ผิดปกติมนุษย์ เป็นพฤติกรรมที่เป็นปกติของสัตว์ ซึ่งทั้งนี้ ย่อมก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในหมู่คณะ ในสังคม ในประเทศ หรือแม้แต่ในโลกได้

๒.๑.๕ เบญจศีล เบญจธรรม

๑. เบญจศีลและเบญจธรรมมีความสำคัญอย่างไร

^๓ กัลยาณมิตร, ศีล คุณค่าของความเป็นมนุษย์, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=22410, [๒๗ เมษายน ๒๕๖๗].

เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนมีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒. เบญจศีล หมายถึง ศีล ๕ ข้อ เป็นการรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ คือ ไม่ทำบาป โดยการละเว้น ๕ ประการ คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักขโมย ละเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ละเว้นจากการพูดปด ละเว้นจากการเสพสุรา

เบญจศีล เป็นเครื่องรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ คือ ไม่ทำบาป โดยการละเว้น ๕ ประการ คือ

๑. ปาณาติบาต คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ และการเบียดเบียนสัตว์
๒. อทินนาทาน คือ ละเว้นจากการลักขโมย ปล้นจี้ ฉกชิง วิ่งราว เป็นต้น
๓. กาเมสุมิจฉจาร คือ ละเว้นจากการประพฤตินอกใจ ล่วงละเมิดลูกเมียผู้อื่น
๔. มุสาวาท คือ ละเว้นจากการพูดปด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด
๕. สุราเมระยะ คือ ละเว้นจากการเสพสุรา เพราะเป็นสาเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่น

อานิสงส์ของการรักษาศีล

๑. ทำให้มีความสุขกายสุขใจ ทำให้ไม่เป็นคนหลงลืมสติ
๒. ทำให้เกิดทรัพย์สมบัติมากขึ้นได้
๓. ทำให้สามารถใช้สอยทรัพย์นั้นได้เต็มที่ โดยไม่ต้องหวาดระแวงภัย
๔. ทำให้ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครมาทวงทรัพย์คืน
๕. ทำให้เกียรติคุณพุ่งขจรขยายไป ทำให้ผู้อื่นเกิดความเคารพเชื่อถือ
๖. ตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิ

เบญจศีลทั้ง ๕ ข้อจะเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะบุคคลผู้นั้นมีเบญจธรรมประจำตัว

๓. เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ มี ๕ ประการ ได้แก่

๑) เมตตากรุณา คือ บุคคลใดที่มีเมตตาต่อผู้อื่นไม่ฆ่า หรือเบียดเบียนสัตว์ ด้วยรู้ดีว่าทุกชีวิตย่อมมีความรักตัวกลัวตายเช่นเดียวกับเรา ทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ ๑

๒) สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ รู้จักใช้จ่าย และที่สำคัญรู้จักคำว่าพอดี และมีหิริโอตตปปะ คือ ความละอาย และเกรงกลัวต่อผลของบาป จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ ๒

๓) ความสำรวมอินทรี คือ ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้ ความใคร่ในกามคุณ คือ การติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลง เมื่อความสำรวมเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ ๓

๔) ความซื่อสัตย์ คือ การพูดความจริง เป็นสิ่งที่ไม่เกิดการมุสาวาท ทำให้ไม่ผิดศีล
ข้อที่ ๔

๕) สติ คือ การรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี
อะไรชั่ว ทำให้ไม่เผลอกลัวกับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ เช่น สุราเมื่อคนดื่มกินก็ทำให้มันเมาและขาดสติ
การมีสติจึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ ๕

อาราธนาศีล ๕

(ถ้าคนเดียวเปลี่ยนจากคำว่า "มะยัง" เป็น "อะหัง" และ "ยาจามะ" เป็น "ยาจามิ")

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ข้าแต่ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอสมათานศีล ๕ พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อประโยชน์

แห่งการรักษา เป็นข้อ ๆ

การที่จะรักษาศีลให้บริสุทธิ์หมดจดเรียบร้อย ต้องประกอบด้วยวิริติ ๓ อย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

สมათานวิริติ ได้แก่การเปล่งวาจาขอสมათานศีลจากพระภิกษุ สามเณร หรือ จากบุคคล
ผู้มีศีลโดยการเปล่งวาจาขอสมათานเป็นข้อ ๆ ไปดังนี้

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขา บท คือ เจตนา
เป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และการใช้ให้คนอื่นฆ่าในสิกขาบทนี้ เป็นทั้งสาเหตุหลักประโยค
เพราะลงมือฆ่าด้วยตนเอง, เป็นทั้งอาณัติก ประโยค เพราะใช้ให้คนอื่นฆ่า

๒. อะทินนาทานา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ เจตนา
เป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเอง และใช้ให้คนอื่นลักในสิกขาบทนี้ คำว่า "ทรัพย์" หมายถึง
ทั้งสวัสดุธาณกทรัพย์ ทรัพย์ที่มีวิญญาณครอง เช่น คน สัตว์ และวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์ที่ไม่มี
วิญญาณครอง ได้แก่ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ และหมายความรวมถึงสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้
และอสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ในสิกขาบทนี้ เป็นทั้งสาเหตุหลักประโยค เพราะลักด้วยตนเอง,
เป็นทั้งอาณัติกประโยค เพราะใช้ให้คนอื่นลัก

๓. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ
เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิในกาม ในสิกขาบทนี้ คำว่า "การประพฤติดิในกาม" หมายถึง
การร่วมประเวณีในบุรุษและสตรีที่ไม่ใช่สามี-ภรรยาคุ้มครองของตนเอง เช่น มารดาบิดาล่วงละเมิดกับบุตร
ธิดาของตนเอง หรือพี่ชายพี่สาวล่วงละเมิดกับน้องชายน้องสาวของตนเอง ก็เป็นการผิดประเวณีทั้งสิ้น

สิกขาบทนี้ เป็นสาหัตถิกประโยค เพราะผิดประเวณีด้วยตนเองอย่างเดียว ไม่เป็นอาณัติกประโยค เพราะใช้ให้คนอื่นผิดประเวณี

๔. มุสาวาทา เวมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท คือ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และ พูดเพ้อเจ้อ ในสิกขาบทนี้ คำว่า "มุสาวาท" หมายความว่ารวมไปถึง วจีทุจริต ๔ ประการ คือ การปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และ พูดเพ้อเจ้อ การพูดปด ได้แก่ การพูดเท็จ หรือพูดให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ซึ่งเรียกว่า มุสาวาท การพูดคำหยาบ ได้แก่ การด่าว่าคนอื่นให้ได้รับความอับอาย เรียบกว่า ผรุสวาจา การพูดเพ้อเจ้อ ได้แก่ การพูดให้ไขว้เขว เหลวไหลไร้สาระ ทำให้เสียประโยชน์ของผู้อื่น เรียกว่า สัมผัสปลลาปะสิกขาบทนี้ เป็นสาหัตถิกประโยค เพราะพูดด้วยตนเองอย่างเดียว ไม่เป็นอาณัติกประโยค เพราะให้ใช้คนอื่นพูด

๕. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท คือ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในสิกขาบทนี้ คำว่า "สุราและเมรัย" หมายถึง สุรา ๕ อย่าง และเมรัย ๕ อย่าง

ลักษณะอาการการล่วงละเมิดศีลในแต่ละข้อ

ศีลสิกขาบทที่ ๑ มีอาการล่วงละเมิด ๓ ประการ คือ

๑) การฆ่าให้ตาย

๒) การทำร้ายร่างกายให้ได้รับความบาดเจ็บ

๓) การทรมาน คือ ทรมานให้ลำบาก เช่น ไม่ให้อาหาร หรือใช้งานหนักเกินควร เป็นต้น สิกขาบทนี้ บัญญัติขึ้นเพื่อปลูกฝังความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ดีต่อกันในสังคม วัตถุที่ใช้ฆ่ามี ๒ อย่าง คือ ๑. ศาสดา วัตถุที่มีคมเป็นเครื่องฟันแทง เช่น หอก ดาบ เป็นต้น ๒. อาวุธ วัตถุไม่มีคม เช่น ไม้พลอง ก้อนดิน

การฆ่ามี ๒ คือ ฆ่าโดยจงใจ เรียกว่า สจิตตกะ ฆ่าโดยไม่จงใจ คือ อจิตตกะ การฆ่านั้นสำเร็จด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ฆ่าเองด้วยมือของตนเอง เรียกว่า สาหัตถิกประโยค

๒. ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า เรียกว่า อาณัติกประโยค

การฆ่าเมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม มีโทษหนักเป็นชั้น ๆ กัน แบ่งเป็น ๓ คือ วัตถุ เจตนา ประโยค

๑. โดยวัตถุ หมายถึง สิ่งที่มีตัวตน แยกเป็น ๓ ประเภท คือ

ก) ฆ่านุชย์ผู้หาความผิดมิได้ คือ ผู้ไม่ได้ประทุษร้ายตนเองและผู้อื่น มีโทษมาก เพราะเว้นจากเหตุจำเป็น ๆ

ข) ข้ามมนุษย์ผู้มีอุปการะมาก เช่น มารดา บิดา เป็นต้น มีโทษมาก เพราะตัดประโยชน์สุขของผู้อื่น

ค) ข้ามมนุษย์ผู้มีคุณความดี มีโทษมาก เพราะไม่เป็นแต่ผลอายุชีวิตเปล่า ยังทำลายล้างคุณที่เป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นประพฤติตามเสียด้วย

๒. โดยเจตนา หมายถึง ความคิดอ่าน ความตั้งใจ จัดเป็น ๓ คือ

ก) ข่าโดยไม่มีสาเหตุ เช่น ผู้นั้นไม่มีโทษผิดถึงตายตามกฎหมายบ้านเมือง หรือไม่ได้จะทำร้ายตน มีโทษมาก

ข) ข่าด้วยกำลังกิเลสกล้า เช่น รับจ้างฆ่าเขา มีโทษมาก

ค) ข่าด้วยความพยายามอันร้ายกาจ ล้างผลอายุเขาให้ถึงความพินาศ มีโทษมาก

๓. โดยประโยค หมายถึง อากาโรสำหรับประกอบ(การกระทำ) ได้แก่ ข่าให้ลำบาก เช่น ทูบตีให้บอบช้ำกว่าจะตาย มีโทษมาก เพราะผู้ถูกฆ่า เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัส

การฆ่านั้น มิใช่แต่ห้ามข้ามมนุษย์อื่นเท่านั้น แม้ฆ่าตัวเองให้ตาย ก็ห้าม เพราะเท่ากับเป็นคนสิ้นคิด การฆ่าตัวเองให้ตายนั้น มีชื่อเรียกว่า อัตตวินิบาตกรรม

การฆ่าสัตว์เดียรัจฉาน มีโทษหนักเป็นชั้นกัน โดยวัตถุ เจตนา ประโยค

- โดยวัตถุ คือ ฆ่าสัตว์มีเจ้าของ มีคุณ สัตว์ใหญ่ ของตนเอง ไม่มีเจ้าของ

- โดยเจตนา คือ ฆ่าโดยหาสาเหตุมิได้ ฆ่าด้วยกำลังกิเลสกล้า ฆ่าด้วยความพยายาม

- โดยประโยค คือ ฆ่าให้ลำบาก หรือน่าสมเพศ เช่น วางยาในหนองน้ำ เปื้อนปลา มีโทษมาก

ฉาयाปาณาติบาต คือ การทำร้ายร่างกาย และทรกรรม การทำร้ายร่างกาย แยกเป็น ๓ ประเภท คือ ทำให้พิการ ทำให้เสียโฉม (เสียความสวยงามแต่ไม่ถึงพิการ) ทำให้เจ็บลำบาก (ไม่ถึงเสียโฉมแต่เสียความสำราญสุขสบาย)

ทรกรรม ได้แก่ ความประทุติเทียมโหดแก่สัตว์ ไม่มีความกรุณาปรานีสัตว์ คือ

๑. ใช้การ ได้แก่ การให้การเกินกำลัง ไม่ปรานีสัตว์ ปล่อยให้อดอยาก ขณะใช้ก็เขี้ยวตี

๒. กักขัง ได้แก่ กักขังในที่แคบ จนเปลี่ยนอริยาบถไม่ได้

๓. นำไป ได้แก่ นำสัตว์ไปโดยวิธีทรมาณ เช่น ลากไป หรือผูกมัดเปิด ไก่ หิวหามเอาหัว

ลง เอาเท้าขึ้น

๔. เล่นสนุก เช่น เอาประทัดผูกหางสุนัข แล้วเอาไฟจุด

๕. ผจญสัตว์ เช่น กัดปลา ชนโค ตีไก่ เป็นต้น

โลกวัชชะ คือ ความผิดที่มนุษย์ทำขึ้น เป็นความผิด เช่น โจรกรรม เป็นต้น

ปณัตติวัชชะ คือ ความผิดที่เป็นโทษทางพระบัญญัติ คือ คนสามัญทำเข้าไม่เป็นความผิด ไม่เป็นความเสียหาย ผิดเฉพาะแก่ภิกษุ

ศีลสิกขาบทที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี เจตนาจเวณจากการลักทรัพย์

ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้น เพื่อป้องกันการทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติของกันและกัน โดยหวังจะให้เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เว้นจากการเบียดเบียนกันและกัน

ศีลข้อนี้หมายถึง การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ คือ ถือเอาด้วยอาการเป็นโจรสืบของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ในสิกขาบทนี้ ท่านห้าม ๓ ประการ คือ

๑. ประพฤติเป็นโจร ๒. ความเลี้ยงซีพอนุโลมโจรกรรม ๓. กิริยาเป็นฉายาโจรกรรม

การกระทำในข้อ ๑ ศีลขาด ในข้อ ๒ และข้อ ๓ พึงตัดสินด้วยเจตนา ถ้ามุ่งทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ของผู้อื่น ศีลขาด ถ้าไม่เจตนา ศีลต่างพร้อย

(๑) โจรกรรม คือ การถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ ด้วยการกระทำอย่างโจรกรรม คือ

๑. ลัก ได้แก่ การขโมย การย่องเบา การตัดช่อง คือ งดหรือเจาะ แล้วหยิบของไป

๒. ฉก ได้แก่ การถือเอาของในเวลาเจ้าของพลอ เช่น วิ่งราว ตีชิง เป็นต้น

๓. กรรโชก คือ การแสดงอำนาจ อันได้แก่ การขู่ การจี้

๔. ปล้น ได้แก่ รวมพวกกันหลายคน มีศาสตราวุธเก็บเอาของผู้อื่นด้วยอำนาจ

๕. ตู คือ อ้างกรรมสิทธิ์ ยืนยันเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน

๖. ฉ้อ ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่น เช่น รับของแล้วโกงเอาเสีย

๗. หลอก ได้แก่ กิริยาที่พูดปด เพื่อถือเอาของของผู้อื่น

๘. ลวง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาของผู้อื่น ด้วยการให้เข้าใจผิด เช่น โกงตาชั่ง

๙. ปลอม ได้แก่ กิริยาที่ทำของปลอมให้คนอื่นเห็นว่าเป็นของแท้ แล้วแลกเปลี่ยนเอาทรัพย์ไป

๑๐. ตระบัด ได้แก่ กิริยาที่ยืมของคนอื่นไปใช้ แล้วเอาเสีย

๑๑. เบียดบัง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาเศษ เช่น ท่านให้ไปเก็บค่าเช่า เก็บได้มากแต่ให้ท่านน้อย (การยกเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว เช่น ผู้เก็บภาษีอากรใช้เล่ห์ยกภาษีอากรไว้เอง)

๑๒. ลักลอบ ได้แก่ กิริยาที่ลักลอบเอาของที่ต้องห้ามหลบหนีภาษี เช่น ลินค้าเถื่อน

๑๓. สับเปลี่ยน ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของของตน ที่เลวเข้าไปไว้แทน แล้วเอาสิ่งของที่ดีของผู้อื่นไป

๑๔. ยักยอก ได้แก่ การยักยอกทรัพย์ของผู้อื่นที่อยู่ในความดูแลของตนไปโดยทุจริต

๑๕. ยักย้าย ได้แก่ การย้ายทรัพย์สินของตนที่ถูกยึดไปไว้เสียที่อื่น

โจรกรรม เป็นกรรมมีโทษหนักเป็นชั้นกัน โดยวัตถุ เจตนา ประโยค

- โดยวัตถุ เป็นของมีค่ามาก
- โดยเจตนา ถ้าถือเอาโดยโลภ มีเจตนากล้า ก็มีโทษมาก
- โดยประโยค ถ้าถือเอาโดยการฆ่า หรือทำร้ายเจ้าทรัพย์ หรือประทุษร้าย

เคหสถาน

(๒) อนุโลมโจรกรรม คือ การแสวงหาทรัพย์พัสดุในทางไม่บริสุทธิ์ มี ๓ คือ

๑. สมโจร คือ การอุทหนุนโจรกรรมด้วยการรับซื้อสิ่งของต่าง ๆ
๒. ปอกลอก คือ การคบคนด้วยความไม่ซื่อสัตย์ มุ่งหมายจะเอาทรัพย์สมบัติของเขาฝ่ายเดียว และละทิ้งเขาเมื่อเขาสิ้นตัวแล้ว
๓. รับสินบน คือ ถือเอาทรัพย์พัสดุที่เขาให้เพื่อให้ช่วยทำธุระให้แก่เขาในทางผิด

(๓) ฉายาโจรกรรม การทำเป็นฉายาโจรกรรม คือ การทำให้ทรัพย์ผู้อื่นสูญหายและเป็นสินใช้ ตกอยู่แก่ตน มี ๒ ประการ คือ

คำว่า สูญ คือ หายไป หายสิ้นไป สินใช้ คือ เงินที่ต้องรับผิดชอบจ่ายตามมูลค่าสิ่งของของของตนทำให้บุบสลายหรือสูญหายไป

๑. ผลาญ คือ การทำลายทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ทำอันตรายทรัพย์สมบัติของผู้อื่น เช่น ลอบฆ่าสัตว์ พาหนะของผู้อื่น หรือทุบสิ่งของของผู้อื่น ทำอันตรายแก่สมบัติสาธารณะ

๒. หยิบฉวย คือ การถือเอาทรัพย์พัสดุของผู้อื่นด้วยความมั่งง่าย เช่น การถือเอาทรัพย์พัสดุของผู้อื่นด้วยวิสาสะ

ลักษณะการถือวิสาสะที่ไม่เป็นโทษ มี ๓ คือ

๑. เจ้าของทรัพย์พัสดุนั้น เป็นผู้คุ้นเคยสนิทสนมกับตน
๒. เขาได้อนุญาตไว้
๓. ทรัพย์พัสดุนั้นเป็นสิ่งที่เขาไม่หวง

สิกขาบทที่ ๓ มีอาการล่วงละเมิดอย่างเดียว คือประพฤตินอกในกามในชายหรือหญิงที่ไม่ใช่คู่สามีภรรยาของตน สิกขาบทนี้ บัญญัติขึ้นเพื่อส่งเสริมการหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ไม่ผิดธรรม มีสัมมาอาชีวะ กามเมสุ มิจจาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤตินอกในกามทั้งหลาย ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้น เพื่อป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์ และทำให้ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

หญิงเป็นวัตถุที่ห้ามของชาย มี ๓ จำพวก คือ

๑. ภรรยาท่าน คือ หญิงที่แต่งงานกับชาย หญิงผู้อยู่กินกับชายโดยเปิดเผย หญิงผู้รับทรัพย์
สิ่งของจากชายแล้วยอมอยู่กับเขา หญิงที่ชายเลี้ยงไว้เป็นภรรยา

๒. หญิงผู้อยู่ในพิทักษ์รักษาของท่าน คือ หญิงมีบิดา มารดา ญาติ หรือผู้ใหญ่ผู้ใดก็ตาม ดูแล
พิทักษ์รักษาอยู่

๓. หญิงที่จารีตห้าม มี ๓ จำพวก คือ

๑) หญิงผู้อยู่ในพิทักษ์รักษาของตระกูล ๆ มี ๒ คือ หญิงผู้เป็นเทือกเถาของตัว ๑ (แม่
ย่า ยาย ย่าหวด ยายหวด) หญิงผู้เป็นเหล่ากอของตัว ๑ (ลูก หลาน เหลน)

๒) หญิงผู้อยู่ใต้พระบัญญัติของพระศาสนา คือ ภิกษุณี สิกขมานา แม่ชีสามเณรี หรือ
นักบวชหญิงในศาสนาอื่น ๆ เป็นต้น

๓) หญิงที่กฎหมายบ้านเมืองห้ามและลงโทษแก่ชายผู้เข้าไปสมสู่ คือ แม่-หม้ายงานท่าน
ที่ออกชื่ออยู่ในกฎหมาย

“หญิงดั่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แม้มิฉันทะคือความพอใจกับชาย ชายก็เป็นกามเมสุมิฉฉาจาร”
ชายเป็นวัตถุที่ห้ามของหญิง มี ๒ จำพวก คือ

๑. ชายอื่นนอกจากสามีเป็นวัตถุที่ห้ามของหญิงมีสามีแล้ว

๒. ชายที่จารีตห้ามเป็นวัตถุที่ห้ามของหญิงทั้งปวง (ดูเทียบหญิงที่จารีตห้าม)

สิกขาบทนี้ บัญญัติขึ้นเพื่อส่งเสริมกามสังวร ความสำรวมในกาม รักเดียวใจเดียว ส่งเสริม
ความสงบสุข และความมั่นคงของสถาบันครอบครัว

สิกขาบทที่ ๔ มุสาวทา เวมณี เว้นจากการพูดเท็จ ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้พูดคำที่เป็นจริง
ปราศจากการพูดเพื่อหลอกหลวงกัน ศีลข้อนี้มีข้อห้าม ๓ อย่าง คือ ๑. มุสา ๒. อนุโลมมุสา
๓. ปฎิสวะ ๑. มุสา คือ เท็จ โกหก ไม่จริง ลักษณะแห่งมุสามี ๗ ประการ คือ

๑) ปด คือ พูดมุสาจ้ง ๆ พูดเท็จจ้ง ๆ เช่น เห็นพูดว่าไม่เห็น รู้พูดว่าไม่รู้ เป็นต้น

๒) ทนสาบาน คือ การเสี่ยงสัตย์ว่าจะพูดจริง หรือจะทำตามคำสาบาน แต่ใจไม่ตั้งจริง
เช่น ทนสาบานแล้วเบิกคำเท็จ

๓) ทำเล่ห์กระเท่ห์ คือ พูดอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์อันไม่เป็นจริง เช่น อวดวิชาคงกระพัน
ชาตรี ว่าฟันไม่เข้ายังไม่ออก เพื่อให้คนหลง เป็นอุบายหลอกลวง

๔) มายา หรือมารยา คือ การแสดงอาการให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง เช่น คนทุศีลทำ
ท่าทางให้เขาเห็นว่าเป็นคนมีศีล

๕) ทำเลศ คือ พูดมุสาเล่นสำนวน เช่น ยืนอยู่ เห็นคนวิ่งหนีเจ้าหน้าที่มา รีบเลื่อนไปยืน
เสียอีกที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่มาถึงถามว่าเห็นคนวิ่งมาทางนี้บ้างไหม ตอบว่า ข้าฯ ยืนอยู่ที่นี้ไม่เห็น

๖) เสริมความ คือ พุทมนุสาอาศัยมูลเดิม แต่เสริมให้มากกว่าที่เป็นจริง เช่น อวดสรรพคุณยาเกินกว่าที่เป็นจริง เพื่อจะขายยา

๗) อำนาจ คือ พุทมนุสาอาศัยเหตุเดิม แต่ตัดข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสียเพื่อทำ ความเข้าใจของผู้ฟังให้กลายเป็นอย่างอื่น เช่น คนผู้ทำผิดหวังจะปกปิดโทษของตัวเอง

๒. อนุโลมมุสา คือ ถ้อยคำที่เป็นไปตามมุสา ถ้อยคำที่เป็นพวมุสามี ๒ คือ

๑) เสียดแทง คือ ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อื่นเจ็บใจ ผู้พูดพูดด้วยอ้างวัตถุ (เรื่อง) ที่ไม่เป็นจริง มี ๒ ประการ คือ พูดยกให้สูงกว่าพื้นเพของเขา เรียกว่า ประชด ๑ พูดกดให้ต่ำกว่าพื้นเพของเขาเรียกว่า ต่ำ ๑

๒) สับปลับ คือพูดด้วยความคะนองวาจา หรือพูดกลับกลอกเชื่อถือไม่ได้พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกกัน ก็จัดเป็นอนุโลมมุสาด้วย

๓. ปฏิสสวะ คือ การรับคำทานด้วยความบริสุทธิ์ใจ คิดทำตามรับไว้ แต่ภายหลังหาทำตามรับ ไม่มี ๓ ประการ คือ

๑) ผิดสัญญา คือ สองฝ่ายทำสัญญาแก่กันว่าจะทำเช่นนั้น ๆ ภายหลังฝ่ายหนึ่งได้ช่อง แล้วกลับบิดพลิ้ว ไม่ทำตามที่สัญญาไว้

๒) เสียดสัตย์ คือ การให้สัตย์แก่ท่านฝ่ายเดียวว่า ตนจะทำหรือไม่ทำเช่นนั้น ๆ ภายหลัง บิดพลิ้วไม่ทำตามนั้น

๓) คินคำ คือ รับท่านว่าจะทำสิ่งนั้น ๆ ภายหลังหาทำไม่

ปฏิสสวะ มีโทษในฐานะไม่ตั้งอยู่ในสัตย์เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ผู้รักสัตย์ไม่ควรประพฤติ

ยถาสัญญา คือ พูดตามความสำคัญ พูดตามความเข้าใจ พูดด้วยความบริสุทธิ์ มี ๔ ประการ คือ โวหาร ๑ นิยาย ๑ สำคัญผิด ๑ พลัง ๑

โวหาร คือ คำที่ใช้เป็นธรรมเนียม เช่น ขอบใจ : ขอบใจท่านมาก

นิยาย คือ นิทานที่เล่าเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ใจความเป็นสุภาพ

สำคัญผิด คือ ผู้พูดสำคัญผิดและพูดไปตามความสำคัญนั้น เช่น วันนี้วันอาทิตย์ มีผู้ถามว่าเป็น วันอะไร สำคัญว่าเป็นวันจันทร์ ก็ตอบเขาว่า วันจันทร์ ไม่มีโทษแก่ผู้พูด แต่เมื่อรู้ว่าบอกผิด ควรบอกเขา ใหม่ให้ถูกต้องเสีย

พลัง คือ ผู้พูดตั้งใจจะพูดอย่างหนึ่ง แต่ปากพลังไปพูดอีกอย่างหนึ่ง ลึกขบถนี้ บัญญัติขึ้นเพื่อ ปลุกฝังความซื่อสัตย์ ซื่อตรง (สัจจะ)

ลึกขบถที่ ๕ สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวะระมะณี เว้นจากการดื่มสุราเมรัย และของ เมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ศีลข้อ ๕ นี้ บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันมิให้ละเมิดข้อห้ามข้างต้นทั้ง ๔ ข้อ เพราะเหตุเสียสติ อารมณ์ หรือเพื่อป้องกันความวิปลาของสติปัญญา มุ่งให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ศีลข้อนี้ มีข้อห้าม ๒ ประการ คือ ๑. น้ำเมา คือสุราและเมรัย ๒. เสพผินกัญชาและของมีนเมาอื่น ๆ อีก สุรา คือ น้ำเมาที่กลั่นแล้ว เมรัย คือ น้ำเมาที่เกิดจากการหมักหรือแช่ ซึ่งใช้ข้าวสุกหรือผลไม้คูลูกกับลูกแป้งที่ผสมสมุนไพรรหรือ น้ำตาลสดใส่เชื้อหมัก เมื่อครบกำหนดแล้วจะเป็นน้ำเมาไม่ต้องกลั่น พุดง่าย ๆ คือ น้ำเมาก็ยังไม่ได้กลั่น ของเมาอื่น ๆ คือ ของที่เสพเข้าไปแล้วทำผู้เสพสติฟั่นเฟือน ขาดความยั้งคิด ขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ของเมานั้นจะเป็นน้ำ เป็นผง เป็นหลอด เป็นเม็ดก็ตาม ห้ามด้วยสิกขาบทนี้ สิกขาบทนี้ บัญญัติขึ้นเพื่อให้เกิดความไม่ประมาท

องค์แห่งศีล ๕

ศีลแต่ละข้อมีองค์เฉพาะ สำหรับเป็นเครื่องชี้ขาดว่า ประพฤติเช่นไรศีลจึงขาด เช่นไรจึงไม่ขาด ซึ่งมีดังต่อไปนี้

สิกขาบทที่ ๑ ปาณาติบาต มีองค์ ๕ ประการ คือ ๑) สัตว์มีชีวิต ๒) รู้ว่าสัตว์มีชีวิต ๓) มีจิตคิดจะฆ่า ๔) มีความพยายาม ๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

สิกขาบทที่ ๒ อทินนาทาน มีองค์ประกอบ ๕ ประการคือ ๑) วัตถุมีเจ้าของหวงแหน ๒) รู้ว่ามีเจ้าของหวงแหน ๓) มีจิตคิดจะลัก ๔) มีความพยายามลัก ๕) ได้มาด้วยความพยายามนั้น

สิกขาบทที่ ๓ กามเมสุมิฉณาจาร มีองค์ ๔ ประการ คือ ๑) วัตถุไม่ควรประพฤติล่วง (ชายและหญิงที่ต้องห้าม) ๒) มีจิตคิดจะเสพ ๓) ความพยายามที่จะเสพ ๔) ทำอวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน

สิกขาบทที่ ๔ มุสาวาท มีองค์ ๔ ประการ คือ ๑) เรื่องไม่เป็นจริง ๒) มีเจตนาจะพูดให้คลาดเคลื่อนจากความจริง ๓) พยายามพูดออกไป ๔) ผู้อื่นเชื่อตามนั้น

สิกขาบทที่ ๕ สุราเมรัยมีชขปมาทัญฐาน มีองค์ ๔ ประการ คือ ๑) สิ่งนั้นเป็นของมีนเมา ๒) มีจิตใคร่จะดื่ม ๓) มีความพยายามดื่ม ๔) ดื่มล่วงลำคอเข้าไป

วิริติ คือ ความละเว้น หรือเจตนาเป็นเครื่องงดเว้น ๓ ประการ คือ

๑. สัมปัตตวิริติ การงดเว้นไม่ล่วงละเมิดเฉพาะหน้า เช่น พบของที่จะลักขโมยได้ แต่ไม่ทำ เพราะความละอายแก่ใจ

๒. สมาทานวิริติ การงดเว้นด้วยการถือเป็นกิจวัตร ด้วยการสมาทาน เช่น สมาทานรักษาศีล ๕ ข้อ ให้บริบูรณ์

๓. สมุจเฉทวิริติ การงดเว้นโดยเด็ดขาด ไม่ล่วงละเมิดเด็ดขาดแน่นอน เป็นวิริติของพระอริยบุคคล

เบญจกัลยาณธรรม ๕

เบญจธรรม คือ คุณธรรม ๕ ประการ ที่ควรประพฤติควบคู่ไปกับการรักษาศีล ๕ ข้อ เพื่อส่งเสริมการรักษาศีลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

๑. เมตตา กรุณา ความรักใคร่ปรารถนาดีต่อกัน และความสงสารเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ไม่ว่าจะป็นมนุษย์หรือสัตว์มีชีวิตเหล่าอื่นก็ตาม ต่างก็รักสุขเกลียดทุกข์ และห่วงหาอาลัยชีวิตของตนทั้งนั้น เมื่อรู้เช่นนี้ก็ไม่พึงเบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น ธรรมข้อนี้ใช้ควบคู่กับศีลข้อที่ ๑ คือ ปาณาติบาต

๒. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพด้วยการประกอบกิจการงานอาชีพที่สุจริต ชอบด้วยกฎหมาย บ้านเมืองปราศจากโทษ มี ๓ ประการ คือ ๑) ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการ ๒) ความประพฤติเป็นธรรมในบุคคล ๓) ความประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ สัมมาอาชีวะเป็นธรรมคู่กับศีลข้อที่ ๒ อทินนาทาน

๓. กามสังวร การยั้งยั้งสังวรแต่คู่สามี - ภรรยาของตน ไม่มั่วสุมในเรื่องกามารมณ์ อันจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นก่อให้เกิดความเดือดร้อน ธรรมดาคู่ใครใคร่รัก ลูกใครใคร่ก็หวง จึงไม่ควรที่จะเข้าไปแทรกแซง ทำลายความมั่นคงในครอบครัวของผู้อื่น กามสังวรเป็นคุณธรรมคู่กับศีลข้อ ๓ คือ กาเมสุมิจฉาจาร

๔. สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจไม่คดโกง ปากกับใจตรงกัน ถือความจริงเป็นใหญ่ ไม่พูดเท็จ เพราะเห็นแก่อำภิมสลินจ้าง รวมไปถึงการพูดจาอ่อนหวาน ไพเราะหู พูดคำที่มีประโยชน์ ไม่พูดส่อเสียดให้เขาแตกแยกกัน มีลักษณะ ๔ ประการ คือ ๑) ความเที่ยงธรรม ๒) ความซื่อตรง ๓) ความสวามิภักดิ์ ๔) ความกตัญญู สัจจะเป็นคุณธรรมคู่กับศีลข้อ ๔ คือ มุสาวาท

๕. สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ในความดี ความชั่ว และความรู้ทุกขณะที่กำลังทำ พูด คิด การดื่มหรือเสพของมีนเมาเป็นเหตุให้ขาดสติ ไม่รู้ถึงความผิด ความชั่ว ความดี ความชอบ เพราะไม่อาจจะควบคุมตัวเองได้ ฉะนั้น ท่านจึงให้ใช้ธรรมข้อนี้คู่กับศีลข้อ ๕ เพราะผู้ถือศีลข้อ ๕ ย่อมมีสติสมบูรณ์ และผู้มีสติย่อมยับยั้งตนเองไม่ให้ดื่มหรือเสพของมีนเมาได้

สติสัมปชัญญะ คือ ความมีสติรอบคอบ ได้แก่ความไม่ประมาทเลินเล่อ ๔ อย่าง คือ ๑) ความรู้จักประมาณในการอาหารที่บริโภค ๒) ความไม่เลินเล่อในการงาน ๓) ความมีสติสัมปชัญญะในการประพฤติตัว ๔) ความไม่ประมาทในธรรม^๔

^๔ wiani snoechit, **เบญจศีล เบญจธรรม**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://winaisnoechit.blogspot.com/2014/12/1.html>, [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

สรุปได้ว่า เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นการรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ คือ ไม่ทำบาป โดยการละเว้น ๕ ประการ คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักขโมย ละเว้นจากการประพฤตินิมนต์ในกาม ละเว้นจากการพูดปด ละเว้นจากการเสพสุรา ในส่วนของเบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติเช่นกัน มี ๕ ประการ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ ความสำรวมอินทรีย์ ความซื่อสัตย์ และการมีสติ เบญจศีลและเบญจธรรมจึงเป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนมีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติกอขบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ณัฐรดา สุขสุธรรมวงศ์	ศีล คือ “เจตนา” ความตั้งใจ ที่จะงดเว้นจากกายทุจริต ๓ (ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ลักทรัพย์, ไม่ประพฤตินิมนต์ในกาม) และวจีทุจริต ๔ (ไม่พูดเท็จ, ไม่พูดคำหยาบ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดเพ้อเจ้อ) ศีล คือ “เจตสิก” หมายถึงการงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ (ความโลภอยากได้ของผู้อื่น, มีจิตคิดพยาบาท, มีความเห็นผิด)
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า	ศีล มาจากคำว่า “สิระ” ซึ่งแปลว่า ศีระชะ หรือ ยอด เพราะผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นยอดคนนั้นแท้จริง ไม่ได้อยู่ที่การมีทรัพย์สิน อำนาจความรู้ หรือความสามารถเหนือกว่าผู้อื่น หากแต่อยู่ที่ความบริสุทธิ์ของศีล ซึ่งเป็นที่ยอมรับยกย่องของ เหล่าบัณฑิตว่า ผู้มีศีลย่อมประเสริฐที่สุด
กัลยาณมิตร	ศีล แปลว่า ปกติ เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ ศีล ๕ เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้น ๕ ประการ ของฆราวาส สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม จะต้องมียุติคุณปกติของตัวเอง

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
wiani snoechit	เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนมีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโครงการ

การจัดการโครงการ (หรืออาจใช้ว่า การบริหารโครงการ, การบริหารจัดการโครงการ) เป็นหลักการความรู้ในการวางแผน จัดระเบียบ รับผิดชอบ รับประกัน จัดการ ชี้นำ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าประสงค์ การจัดการโครงการเป็นการวางแผนและการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรด้านบุคคลและรายละเอียดของกิจกรรมต่างภายในโครงการ โดยคาดคะเนทิศทางและระยะเวลาของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนกระทั่งถึงโครงการสำเร็จ รวมถึงการกำหนดช่วงเวลาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโครงการ เพื่อจะทำให้งานออกมามีประสิทธิภาพ และสามารถที่จะประมาณราคาของโครงการได้ การจัดการโครงการมีหัวใจสำคัญคือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างเวลา ราคา และคุณภาพ ในทรัพยากรที่กำหนดเพื่อให้ได้เป้าหมายตามต้องการ^๕

โครงการหมายถึง กลุ่มงานหรือกิจกรรมที่มีความความต่อเนื่อง ระยะเวลา ทรัพยากร และงบประมาณที่กำหนดและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น

ความสำคัญของการจัดการโครงการในปัจจุบัน โครงการต่าง ๆ มีความซับซ้อนมาก สาเหตุมาจากการความสำคัญของการดำเนินการกลยุทธ์การแข่งขันทางด้านเวลา และการพัฒนาถึงการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การจัดการโครงการเราสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ขั้นตอนหลัก ๆ ได้แก่ ๑) การวางแผน ๒) การกำหนดตารางการทำงานของโครงการ ๓) การควบคุมโครงการ

๑) การวางแผน องค์การแบบโครงการ องค์การชั่วคราวที่มีการออกแบบหรือกำหนดขึ้นมา เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากหน่วยงานที่มีหน้าที่แตกต่างกัน

^๕ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, การจัดการโครงการ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/การจัดการโครงการ>, [๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

ในองค์กร ลักษณะสำคัญของโครงการที่นำมาใช้ ก็คือ เป็นงานที่มีเป้าหมายเฉพาะ และมีการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน เป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความแตกต่างจากงานโดยทั่วไป เป็นงานที่มีลักษณะซับซ้อนกัน และต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ๆ เป็นโครงการแบบชั่วคราว แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร เป็นโครงการที่มีการข้ามสายงานภายในองค์กร

ผู้จัดการโครงการ ความหมายคือ เป็นผู้ที่ได้รับผิดชอบในการประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างสายงาน รวมทั้งรายงานรายละเอียดงานของโครงการ โดยตรงกับผู้บริหารระดับสูงขององค์กร หน้าที่สำคัญของผู้จัดการโครงการ ดังนี้ ทุก ๆ กิจกรรมของโครงการเสร็จตามลำดับและตรงเวลาดำเนินการของโครงการเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ โครงการต้องมีคุณภาพตรงตามเป้าหมายที่เราตั้งไว้ บุคลากรของโครงการได้ต้องรับการจูงใจ การมีทิศทางและได้รับข้อมูลที่จำเป็นในการดำเนินงาน

๒) การกำหนดตารางการทำงานของโครงการ การกำหนดตารางการทำงานของโครงการจะมีหลัก ๆ ในการกำหนดดังนี้ ๑) แสดงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน ตลอดทั้งโครงการ ๒) ระบุถึงลำดับความสัมพันธ์แบบก่อนหลังระหว่างกิจกรรม ๓) สนับสนุนการกำหนดระยะเวลาและการประมาณการค่าใช้จ่ายของแต่ละกิจกรรม ๔) ช่วยให้เกิดการใช้บุคลากร เงินลงทุน และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการค้นหาคอขวด (Bottlenecks) ของโครงการนั้น ๆ

๓) การควบคุมโครงการ เป็นการสังเกตติดตามในเรื่องของการใช้ทรัพยากร ค่าใช้จ่าย คุณภาพ และงบประมาณอย่างใกล้ชิด รวมทั้งเป็นการนำเอาผลตอบรับที่เกิดขึ้นมาใช้เพื่อทบทวนแก้ไขแผนโครงการที่ได้วางไว้ และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้ทรัพยากรได้

วิธีการแบบ PERT และ CPM ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดตารางการทำงาน ติดตาม ตรวจสอบ และควบคุมโครงการที่มีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนได้ โดยทั้ง ๒ วิธีจะมีขั้นตอนพื้นฐาน ๖ ขั้นตอนที่คล้ายกัน ได้แก่ ๑) กำหนดโครงการและจัดเตรียมโครงสร้างแบบแยกย่อยงาน ๒) ระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม และชี้ชัดว่ากิจกรรมใดที่ต้องทำก่อนและกิจกรรมใดทำทีหลัง ๓) วาดภาพเครือข่ายเชื่อมโยงทุกกิจกรรม ๔) กำหนดระยะเวลา ประมาณการค่าใช้จ่ายให้กับแต่ละกิจกรรม ๕) คำนวณหาเส้นทางที่ใช้เวลายาวนานที่สุดของเครือข่ายนั้น หรือที่เรียกว่าเส้นทางวิกฤติ ๖) ใช้เครือข่ายในการวางแผน จัดตารางการทำงาน ติดตาม ตรวจสอบ และควบคุมโครงการ

ข้อดีและข้อเสียของวิธี PERT และ CPM

ข้อดี

๑) มีประโยชน์สำหรับการกำหนดตารางการทำงานและการควบคุมโครงการขนาดใหญ่

๒) ไม่ซับซ้อนและง่ายในการนำไปปฏิบัติ

๓) การวาดภาพเครือข่ายเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆช่วยให้เข้าใจได้เร็วขึ้น

- ๔) เส้นทางวิกฤติและการวิเคราะห์เวลาที่ล่าช้าได้ ช่วยในการระบุกิจกรรมที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ
- ๕) สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดความรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม
- ๖) สามารถนำไปใช้ได้หลายลักษณะของโครงการ
- ๗) ประโยชน์ในการใช้ติดตามตารางการทำงานและต้นทุนค่าใช้จ่าย
ข้อเสียหรือข้อจำกัด
- ๑) ความสัมพันธ์ของกิจกรรมในโครงการต้องสามารถระบุได้อย่างชัดเจน เป็นอิสระและไม่มี
การเปลี่ยนแปลง
- ๒) ความสัมพันธ์แบบก่อนหลังระหว่างกิจกรรมต้องแสดงให้เห็นและเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
เข้าด้วยกัน
- ๓) การประมาณการทางด้านระยะเวลาขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของผู้จัดการแต่ละคน
- ๔) การให้ความสำคัญกับกิจกรรมวิกฤติมากเกินไป อาจทำให้เกิดการละเลยกิจกรรมเกือบ
วิกฤติที่ต้องได้รับการดูแลติดตามอย่างใกล้ชิดได้

สรุป การจัดการโครงการ คือการบริหารโครงการอย่างมีความสัมพันธ์และผลตอบแทนให้
ได้มากที่สุด ซึ่งเราสามารถแบ่งขั้นตอนการจัดการโครงการได้ ๓ ขั้นตอน คือ การวางแผน การกำหนด
ตารางการทำงาน และการควบคุม และเราสามารถนำไปประยุกต์บริหารอื่น ๆ ได้ เช่น การบริหาร
โครงการผลิตซอฟต์แวร์ กระบวนการจัดการความเสี่ยงโครงการซอฟต์แวร์ เป็นต้น^๖

การจัดการโครงการ

โครงการหมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่ทำภายในระยะเวลาจำกัดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือ
วัตถุประสงค์โดยใช้เพียงงบประมาณที่กำหนดไว้

โครงการทั่วไปมักจะมีลักษณะต่อไปนี้

- ไม่ซ้ำกับงานอื่น โดยเฉพาะงานประจำ
- โครงการมีระยะเวลาสิ้นสุด
- โครงการมีความซับซ้อน
- โครงการไม่สามารถทำซ้ำได้
- โครงการต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากจากแหล่งทรัพยากรที่มีจำนวนหรือขนาดจำกัด

^๖ บทเรียนออนไลน์, ความหมายของการจัดการโครงการ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/RJnHy>, [7 พฤษภาคม 2567]

การจัดการโครงการ

การจัดการโครงการเป็นงานวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้หลายสาขา จุดมุ่งหมายของการจัดการโครงการก็คือ การวางแผนงาน, การกำหนดและจัดลำดับกิจกรรมในโครงการ, การกำกับดูแลการปฏิบัติงานที่กำหนดเป็นกิจกรรมให้สำเร็จ, การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานอันอาจทำให้โครงการต้องสะดุดหยุดลง, และการจัดการการใช้ทรัพยากรโครงการให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ในโครงการ

ประโยชน์ของการจัดการโครงการ

๑. มีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน.
๒. ใช้ประโยชน์ที่ทีมงานโครงการได้ดีที่สุด.
๓. สามารถควบคุมการใช้ทรัพยากรได้.
๔. ทุกฝ่ายเข้าใจขอบเขตโครงการตั้งแต่แรก.
๕. แผนงานระบุลำดับความสำคัญของกิจกรรมชัดเจน.
๖. สามารถติดตามความเสี่ยงและหาทางแก้ปัญหาได้.
๗. สามารถสื่อสารความก้าวหน้าของการทำโครงการให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้ตลอดเวลา
๘. เป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างความรู้สำหรับการจัดการโครงการในอนาคตให้ดียิ่งขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้โครงการสำเร็จ

Standish เป็นหน่วยงานที่สนใจศึกษาหาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ปัจจัยที่พบในโครงการด้านไอทีคือ

๑. ผู้ใช้มีส่วนร่วมในการทำโครงการ.
๒. ผู้บริหารหน่วยงานให้การสนับสนุน
๓. ข้อกำหนดความต้องการชัดเจน
๔. วางแผนได้อย่างเหมาะสม
๕. ความคาดหวังในผลลัพธ์มีความสมจริง
๖. แบ่งโครงการเป็นช่วงสั้น ๆ สำหรับนำเสนอผลงานให้รับทราบ.
๗. มีทีมงานที่มีความสามารถ
๘. มีเจ้าของงานที่เอาใจใส่
๙. มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
๑๐. ทีมงานทำงานหนักและทุ่มเท

บทบาทของผู้บริหารแผนกที่เกี่ยวข้องกับงานโครงการ

๑. มุ่งยึดปรัชญาและคุณภาพของแผนกที่ตนรับผิดชอบเป็นสำคัญ
๒. ช่วยเหลือทีมงานในการกำหนดหน้าที่ และวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมให้เสร็จสิ้น
๓. จัดหาทรัพยากรเพื่อช่วยให้โครงการเสร็จสิ้นตามกำหนดการ
๔. ร่วมมือด้วยการใช้เวลาเข้าร่วมประชุม หรือให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนก
๕. สนับสนุนหัวหน้าโครงการ.

บทบาทของทีมงานโครงการ

๑. ทีมงานโครงการอาจจะมีหน้าที่และบทบาทในโครงการได้แตกต่างกันไปสุดแต่แต่ลักษณะของโครงการนั้น
๒. ทีมงานทำงานเป็นตัวแทนของแผนกอื่น ๆ ในทีม
๓. ทีมงานทำงานเป็นตัวแทนของโครงการต่อแผนก
๔. กำหนดว่ากิจกรรมตามแผนที่ตนได้รับมอบหมายนั้นจะต้องทำอย่างไร และขอความเห็นชอบจากหัวหน้าโครงการ หรือหัวหน้างานที่รับผิดชอบกิจกรรมนั้น
๕. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบให้สำเร็จตามกำหนด และใช้จ่ายให้อยู่ภายในวงเงินงบประมาณ
๖. บันทึกงานและนำเสนอความก้าวหน้าของการทำงาน, ปัญหาที่อาจจะเกิดกับโครงการ, และความเสี่ยงที่พบเห็นให้หัวหน้างานและหัวหน้าโครงการรับทราบ^๗

สรุปได้ว่า การจัดการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารงานวิศวกรรม งานอุตสาหกรรม งานบริการภาครัฐ งานวิจัย ฯลฯ โครงการเป็นงานเฉพาะกิจที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีทรัพยากรจำกัด และมีระยะเวลาที่แน่นอน โครงการที่ประสบความสำเร็จจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ ใช้ทรัพยากรและเวลาตามที่กำหนด

^๗ ครรชิต มาลัยวงศ์, การจัดการโครงการ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.shorturl.asia/neOdc>, [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

ตารางที่ ๒.๒ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการโครงการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี	การจัดการโครงการ (หรืออาจใช้ว่า การบริหารโครงการ, การบริหารจัดการโครงการ) เป็นหลักการความรู้ในการวางแผน จัดระเบียบ รับผิดชอบต่อ รับประกัน จัดการ ชี้นำ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าประสงค์
บทเรียนออนไลน์	โครงการหมายถึง กลุ่มงานหรือกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง ระยะเวลา ทรัพยากร และงบประมาณที่กำหนดและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น
ครรชิต มาลัยวงศ์	โครงการหมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่ทำภายในระยะเวลาจำกัด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์โดยใช้เพียงงบประมาณที่กำหนดไว้

๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการดำเนินงานของทุกๆ องค์กร เพราะการบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าองค์กรมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใดการบริหารงานขององค์กรที่ดีนั้น ผู้บริหารองค์กรจะต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากร สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ประสิทธิผลสูงสุดทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัย ทางด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นศักยภาพและความสามารถของ ตัวผู้บริหารเอง

๒.๓.๑ ความหมายการบริหารจัดการ

“บริหาร” มาจากคำว่า Administration หรือบางตำราก็ใช้คำว่า Management ตามหนังสือ Webster Dictionary คำว่า Administration มีความหมายเหมือนกับคำว่า Management ฉะนั้น จึงมีการใช้ทั้งสองคำนี้ในลักษณะเดียวกัน แต่คำว่า Management มักจะใช้ในการบริหาร องค์กร หรือหน่วยงานที่มุ่งในด้านผลกำไร แต่การบริหารในวงการศึกษาหรือการบริหารงานโครงการ สุขภาพในสถานศึกษานี้มิได้มุ่งหวังผลกำไรจึงควรใช้คำว่า Administration จึงจะเหมาะสมกว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^๘ รวมถึงการใช้

^๘ Herbert A. Simon, *Administrative Behavior*, (New York: Macmillan, 1947), p. 3.

ศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุและกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด^๙ เป็นกระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^{๑๐} “การบริหารจัดการ” และ “การจัดการ” ได้ดังนี้

๑. “การบริหาร” (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นค่านิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไรการบริหารคือ กลุ่มของกิจกรรมประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวยการและการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (b M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วนเป็นการขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้ เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และ การกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กรและยังรวมไปถึงการให้ กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๑๑}

๒. “การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายหรือ แผนที่วางไว้ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business Management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” (Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากร และกิจการงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร^{๑๒} “Management คือ การใช้ ศิลปะใน การทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๑๓} การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะ และ กลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกใน องค์กรการตระหนักถึง

^๙ Hutchinson, Jonh G, **Organization: Theory and Classical Concepts**, (New York: McGraw-Hill, 1967), p. 12.

^{๑๐} Ernest Dale, **Management: Theory and Practice**, (New York: McGraw-Hill, 1973), p. 4.

^{๑๑} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit, second edition**, (California: Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

^{๑๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์) (Organization and Management)**, (กรุงเทพมหานคร : Darmand in Business World, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๓} Don Hellriegel, **Management, third edition**, (Addison - Wesley: Publishing Company WE, 1982), p. 6.

ความสามารถความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้^{๑๔}

๓) คำว่าบริหารมาจากภาษาบาลีว่า บริหารมาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบและจรธาตุในความนำไปตั้งนั้นคำว่า บริหาร จึงแปลว่านำไปโดยรอบอีกสำนวนหนึ่งคำว่าบริหาร แปลว่า อ้อมหนีหลีกหนีหลบหนีดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปภิปริหริตสมตโถ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อ การอ้อมหนีหลีกหนีหลบซึ่งปัญหาหรือแปลว่าผู้สามารถบริหารปัญหาและนำปัญหาไปโดยรอบหรือ กำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

๔) การบริหารแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือการปกครองดำเนินการอำนวยความสะดวกจัดการจัดให้วางส่งเสริมและบำรุง^{๑๕} การบริหารหมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือจัดการงาน (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์การต่างๆ ให้ได้บรรลุผลสำเร็จจลุล่วงตาม นโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์การนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการบริหารจัดการเป็นการร่วมมือกันดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ตามแผนของ องค์การหรือหน่วยงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายคน ช่วยกันทำ ทั้งนี้ผู้นำจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการดำเนินการด้านการบริหารจัดการเป็นอย่างดี เพราะถ้าผู้นำไม่มีความรู้ ไม่มีทักษะ ผู้ปฏิบัติงานก็จะไม่มีแนวทางหรือหลักในการดำเนินงาน การบริหาร จัดการ ก็จะไม่บรรลุผลสำเร็จ

๒.๓.๒ หลักการบริหารจัดการ

การนำเครื่องมือคุณภาพมาใช้ในการบริหารจัดการ PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act หรือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง PDCA เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาและทำให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement – CI) และทำวนลูบบแบบนี้ไปเรื่อยๆจนเป็นวงจร (cycle) การทำ PDCA เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการคุณภาพ หรือ Quality Management (QM) นั่นคือ กระบวนการในการบ่งชี้และบริหารกิจกรรมต่างๆ ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินการ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ด้านคุณภาพขององค์กร

^{๑๔} พะยอม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๑๕} สิริภพ เหล่าสาละ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๐.

๔ ขั้นตอนของการทำ PDCA

๑. Plan หรือ การวางแผน

ขั้นตอนแรกคือตั้งเป้าหมายและการวางแผนงานว่าเราจะปรับปรุงแผนงานอะไร (what) ปรับปรุงอย่างไร (how) ใครเป็นผู้รับผิดชอบ (who) ต้องทำเมื่อไหร่ (when) ที่สำคัญที่สุดคือการกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการจะได้ (outcome) ว่าจะมีหน้าตาเป็นอย่างไรและกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสม (KPI)จากนั้นทำให้ออกมาเป็นแผนการดำเนินงาน (Action plan)

๒. Do หรือ การปฏิบัติ

ขั้นตอนนี้คือการลงมือปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่ทำไว้ในข้อ ๑ เนื่องจากการปรับปรุงกระบวนการนั้นยังใหม่อยู่ อาจจะปรับปรุงแล้วประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ได้ เราจึงแนะนำว่าในขั้นตอนนี้ อาจจะเริ่มปฏิบัติจากคนกลุ่มเล็กหรือเป็นโปรเจกต์เล็กๆก่อน เพื่อป้องกันการเกิดความเสียหายไปทั้งบริษัท

๓. Check หรือ การตรวจสอบ

จากการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานแล้ว ขั้นตอนที่ต่อไปคือการประเมินว่าได้ตามแผนที่วางไว้ว่าเป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ โดยใช้ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้มาตรวจสอบ ในการตรวจสอบจะมีทั้งส่วนที่เป็นไปตามแผนและไม่เป็นไปตามแผน ผู้ตรวจสอบควรรู้ว่า ถ้าเป็นไปตามแผน ปัจจัยอะไรที่ทำให้สำเร็จ ไม่ใช่ความสำเร็จเพราะฟลุ๊ค ในทางกลับกัน หากไม่เป็นไปตามแผนก็ต้องหาสาเหตุด้วยว่าทำไมถึงไม่สำเร็จ

๔. Act หรือ การปรับปรุง

จากผลลัพธ์ที่ได้จากการตรวจสอบ ทีมงานจะต้องนำผลลัพธ์นั้นมาเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงอย่างเหมาะสม วิเคราะห์ว่าปัจจัยใดที่ทำให้ไม่สำเร็จในแผนการที่ตั้งมาตอนแรก เมื่อปรับปรุงแผนการดำเนินงานเสร็จ เราก็จะกลับเข้าสู่วงจรการทำ PDCA แบบนี้วนไปเรื่อยๆ^{๑๖}

สรุปได้ว่าการทำกิจกรรมการเพิ่มผลิตภาพ หรือกิจกรรมปรับปรุงงานเพื่อยกระดับคุณภาพงานภายในองค์กรนั้น ไม่ว่าจะใช้เครื่องมือระดับพื้นฐาน หรือระดับสูงก็ตาม ปัญหาส่วนใหญ่คือการขาดการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร หรือเป็นการทำที่ยังไม่ลงถึงระดับปฏิบัติการ และในหลายองค์กร มักพบว่า การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางหนึ่งที่จะขจัดปัญหาที่กล่าวมานี้ให้หมดไปได้ คือ การวางระบบบริหารกิจกรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าควรที่จะมีการดำเนินงานตามแนวทางของ

^{๑๖} ธนวัฒน์ พรธนะประเทศ, PDCA คืออะไร, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://supplychainguru.co.th/articles/soft-skills/what-is-pdca-cycle/>, [๗ พฤษภาคม 2567].

PDCA ให้ครบวงจร เพราะจะทำให้การดำเนินงาน ตอบโจทย์ขององค์กรได้ตรงจุด ส่งผลให้การดำเนินงานสอดคล้องกับธรรมชาติของคนในองค์กร

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Herbert A. Simon	คำว่า Management มักจะใช้ในการบริหาร องค์กรหรือหน่วยงานที่มุ่งในด้านผลกำไร แต่การบริหารในวงการศึกษาหรือการบริหารงานโครงการ สุขภาพในสถานศึกษานี้ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไรจึงควรใช้คำว่า Administration
Hutchinson, Jonh G	การบริหาร คือ การใช้ศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุและกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด
Ernest Dale	การบริหาร คือ เป็นกระบวนการจัดองค์กรและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า
E.N. Chapman	ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไรการบริหารคือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวยความสะดวกและการควบคุม (Controlling)
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ	การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายหรือ แผนที่วางไว้ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business Management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” (Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากร และกิจการงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Don Hellriegel	Management คือ การใช้ ศิลปะใน การทำงานให้บรรลุ เป้าหมายร่วมกับผู้อื่น
พะยอม วงศ์สารศรี	การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะ และกลยุทธ์ ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือ แรง ร่วมใจของสมาชิกใน องค์กรการตระหนักถึงความสามารถ ความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้านความ เจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน
สิริภพ เหล่าสาละ	บริหาร จึงแปลว่านำไปโดยรอบอีกสำนวนหนึ่งคำว่าบริหาร แปลว่า อ้อมหนีหลีกหนีหลบหนีดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปีหปริหริตสมตโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อ การอ้อมหนีหลีก หนีหลบซึ่งปัญหาหรือแปลว่าผู้สามารถบริหารปัญหาและนำ ปัญหาไปโดยรอบหรือ กำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป
ธนวัฒน์ พรธนะประเทศ	หลักการบริหารจัดการโดย PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check- Act หรือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ- ปรับปรุง PDCA เป็น เครื่องมือที่ใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาและทำให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุงให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

๒.๔ แนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิตักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ การควบคุมตนเอง การมีความรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม การอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขมีหลักปฏิบัติ ดังนี้

๒.๔.๑ หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑) การอยู่ร่วมกันอย่างมีขันติธรรม

ขันติธรรม หมายถึง การอดทนอดกลั้น ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างในสังคมการเมือง จะมี ๒ ระดับ คือ ระดับบุคคล ความอดทนในระดับนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า สมาชิกในสังคมทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตที่ตนเห็นว่าดีที่สุดภายใต้กฎกติกาของสังคม และระดับรัฐบาล ผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐจะต้องมีความเป็นกลาง มีความอดทนต่อความแตกต่างของกลุ่มคนภายใต้การปกครอง เพื่อจัดสรรผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างเสมอภาค หลักการอยู่ร่วมกันอย่างมีขันติธรรมประกอบด้วย

หลักการอยู่ร่วมกันในสังคม มีดังนี้

๑. มีการรู้จักตัวเองและยอมรับตัวเอง คือ มีสุขภาพจิตดี ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี
๒. มีการยอมรับและเข้าใจตนเองและผู้อื่น ควรทำความเข้าใจว่าไม่มีบุคคลใดที่สมบูรณ์แบบ
๓. มีความจริงใจ จะช่วยให้สัมพันธ์ภาพดำเนินไปได้ด้วยดี
๔. มีความซื่อตรง คือ มีลักษณะตรงไปตรงมา
๕. มีความร่วมมือ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น
๖. มีความรับผิดชอบ คือ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน รวมทั้งแบ่งเบาความทุกข์

ของผู้อื่น

๗. มีความยืดหยุ่น คือ ยอมที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการประสานความสัมพันธ์กัน ดังนี้

๑. มีเมตตาทายกรรม ได้แก่ ให้เกียรติและเคารพกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. มีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การพูดจาติดต่อกันด้วยความเมตตา แจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน
๓. มีสาธารณโภคี ได้แก่ การแบ่งปันผลประโยชน์โดยชอบธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
๔. มีศีลสามัญญตา ได้แก่ การประพฤติดีตามกฎเกณฑ์ และมีวินัยในตนเอง
๕. มีทัญญูสามัญญตา ได้แก่ การปรับความเห็นให้เข้ากัน และมีสัมมาคารวะ

๒. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเพื่อแนะแนวทางการปฏิบัติตนในทุกระดับ ความพอเพียง หมายถึง ความพอเพียง ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีคุณธรรม ความรอบรู้ และความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา ๕ ส่วน คือ

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตน โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย มุ่งเน้นเรื่องความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ เน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. ค่านิยม ความพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

๔. เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

๕. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้แก่ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน

๓. การเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเราเป็นอย่างมาก การสร้างคุณค่าในตนเองสามารถทำได้โดยการตั้งเป้าหมายและพยายามทำให้สำเร็จ

๔. การมองโลกในแง่ดี

การมองโลกในแง่ดี หมายถึง การมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเสี่ยง กล้าตัดสินใจ และมีความสุขมากกว่าคนที่มองคนในแง่ร้าย

๕. การสร้างทักษะทางอารมณ์

ทักษะทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในได้อย่างเหมาะสม ทักษะทางอารมณ์มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การบริหารจัดการกับอารมณ์ตนเอง การจูงใจตนเอง การหยิ่งรู้อารมณ์ของผู้อื่น และการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

๖. การบริโภคด้วยปัญญา

ผู้บริโภคควรตระหนักรู้ความจริงต่อไปนี้

๑) เป็นบุคคลที่เป็นส่วนในสังคม ผู้มีความต้องการที่ถูกกระตุ้นโดยอิทธิพลทางสังคม

๒) เป็นชีวิตที่เป็นส่วนในธรรมชาติ ผู้มีความต้องการที่ถูกกำหนด โดยเหตุปัจจัยในธรรมชาติที่จะต้องบริโภคเพื่อให้ชีวิตอยู่ได้

๗. การเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสาร

การเลือกรับข้อมูลข่าวสารสามารถทำได้โดยการเลือกรับเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เชื่อถือได้และเหมาะสมกับตนเอง เลือกรับข้อมูลข่าวสารที่รับมีความทันสมัย ทันท่วงทีเหตุการณ์ในปัจจุบัน และพิจารณาความถูกต้อง เทียบตรง และความสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร

๘. การปรับปรุงตนเอง

การพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในสังคมแห่งการเรียนรู้ต้องปลูกฝังระเบียบวินัยเกี่ยวกับการเป็นนายของตนเอง การมีแบบแผนความคิด การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้ของกลุ่ม และความคิดอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้บุคคลยังควรพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานตามวิธีดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใฝ่รู้และพยายามพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ
๒. การพัฒนาตนเองในขณะที่ปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลได้เรียนรู้เทคนิคการทำงานจนเกิดทักษะ ผึกหรือทดลองปฏิบัติจนมีความชำนาญ
๓. การพัฒนาตนเองนอกเวลาการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลต้องหยุดการทำงานปกติของตนเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรหรือโครงการต่าง ๆ^{๑๗}

๒.๔.๒ หลักคำสอนของพุทธองค์เกี่ยวกับ ๖ วิธีแห่งการอยู่ร่วมกัน

การอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนสมานฉันท์ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้ใ้ในครอบครัว ทำงาน สังคม และประเทศชาติ

๑. ตรชนกว่าตนเองอยู่ร่วมในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน อยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน ในสังฆะแห่งการปฏิบัติ หรือเรียกได้ว่า พุทธบริษัท ๔ ประกอบด้วย พระภิกษุ พระภิกษุณี ขรวาสหญิง ขรวาสชาย ดังที่เห็นในสังฆะของหมู่บ้านพลัม มีพระชาวอเมริกัน เขมร เวียดนาม ไทย ฝรั่งเศส ฯลฯ แต่แต่ละคนสามารถมีวิถีชีวิตร่วมกันได้ และถึงแม้ว่าเพื่อนพี่น้องสังฆะในเมืองไทยจะอยู่คนละประเทศ แต่ทุกคนอยู่ใต้หลังคาแห่งอุดมคติเดียวกัน ในปัจจุบันคนไทยทุกคนล้วนอยากให้ประเทศมีความสงบสันติ ในสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ทุกคนรู้สึกเหมือนนั่งอยู่บนฐานไฟร้อน และอยากไ้หนการณ์สงบเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ นี่คือความหมายที่หนึ่งของการมีสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ถ้ามองให้กว้างไปกว่านั้น ทุกคนอยู่บนพื้นโลกเดียวกัน อยู่ใต้หลังคาเดียวแผ่นฟ้าเดียวกัน สถานการณ์โลกร้อนที่ต้องประสออยู่ไม่ใช่ปัญหาของใครคนใดคนหนึ่ง ทั่วทุกหนแห่งล้วนได้รับผลกระทบ และทุกคนในแต่ละประเทศต่างมีความรับผิดชอบในการดูแลภาวะโลกร้อนเช่นกัน

๒. แลกเปลี่ยนสิ่งของ สิ่งที่เป็นอย่างเท่าเทียมกัน ในการดำรงชีวิตอยู่ทุกคนจำเป็นต้องมีปัจจัยสี่ และเด็ก ๆ ทุกคนต้องการได้รับการศึกษา ในสังคมปัจจุบันได้เห็นคนที่มั่งคั่งและยากจน แต่ไม่

^{๑๗} ทีมงานทรูปลูกปัญญา, บทเรียนออนไลน์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/31670>, [๒๕ เมษายน ๒๕๖๗].

ควรมีคนยากจนไม่มีอาหารรับประทาน ในขณะที่บางคนทิ้งขว้างอาหารเหล่านั้น ลูกของคนมีฐานะอาจมีโอกาสนในการศึกษามาก แต่คนทั่วไปก็ควรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยเช่นกัน หากคนในสังคมไม่ได้รับพื้นฐานเหล่านี้ พวกเขาย่อมเป็นทุกข์ ในฐานะที่เป็นคนเหมือนกันจึงไม่ควรแบ่งแยกคนรวยและคนจน แต่มองว่าทุกคนเป็นสมาชิกของสังคม ทุกคนควรได้รับปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้มีชีวิตอยู่ได้

๓. เศรษฐกิจพอเพียงในการอยู่ร่วมกัน กฎในการอยู่ร่วมกันช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย เช่น ขับรถเมื่อพบไฟแดงต้องหยุด หากทุกคนฝึกปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว จะไม่มีการคอร์รัปชัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง และทุกคนควรมีสติธิได้รับการคุ้มครองเช่นนั้น ในสังขะแห่งการปฏิบัติ ขอนี้อาจเรียกสิ่งนี้ว่าศีลหรือวินัย การมีวินัยไม่ทานอาหารในห้องนอน ยกเว้นในกรณีที่เราป่วยหรือได้รับหน้าที่จากสังขะ เมื่อหลวงน้องเห็นหลวงพี่ทานอาหารในห้อง หลวงน้องสามารถเตือนหลวงพี่ได้ นั่นหมายความว่า ไม่ว่าจะอาวุโสมากหรือน้อย ควรปฏิบัติตามข้อบังคับนั้น

๔. การใช้วาจาแห่งความรักความเมตตา มีคำกล่าวว่า คำพูดเป็นสิ่งที่ไม่ต้องลงทุนซื้อหา ต้องใช้คำพูดอย่างระมัดระวัง เพื่อไม่เป็นการทำร้ายใคร คำพูดนี้พูดง่ายแต่ทำยาก เพราะคำพูดล้วนมาจากความคิดเห็น หลายครั้งที่พูดโดยไม่มีความตระหนักรู้ซึ่งสร้างความทุกข์ให้กับตนเองและผู้อื่น การมีวิธิตระหนักรู้สภาพจิตใจในขณะที่พูดด้วยการกลับมาตามดูลมหายใจ เมื่อตั้งมั่นอยู่กับลมหายใจ สามารถนำกายและใจมาอยู่ด้วยกัน สามารถตระหนักรู้ความคิดของตนเองได้ หลวงพี่แนะนำว่าก่อนที่จะพูด ขอให้ลองตามลมหายใจสามครั้ง เพื่อให้แน่ใจว่า ไม่ได้พูดขณะที่กำลังโกรธ ร่างกายของตนช่วยบอกตนว่าตนกำลังโกรธอยู่หรือไม่ ขณะที่กำลังโกรธหัวใจจะเต้นแรง ใบหน้าและหูจะแดง โปรดตามลมหายใจจนหัวใจของเธอจนสงบลง และใบหน้าของเธอเป็นปกติ แล้วจึงค่อยพูดออกไป

๕. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อกันและกัน เมื่อมองไปในปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง คนสองคนอาจเห็นไม่เหมือนกัน เช่น ในวันที่ฝนตก ตนเองอาจไม่พอใจเพราะต้องการออกไปข้างนอก ในขณะที่ชาวสวนที่รอเวลาฝนตกอย่างมีความสุข หรือภายในจิตใจก็สามารถมีความคิดเห็นที่เปลี่ยนแปลงไปได้มาก เช่น วันนี้ตนเห็นมือถือรุ่นใหม่สวยเหลือเกิน อยากได้มาก แต่หนึ่งสัปดาห์ต่อมาตนเห็นรุ่นใหม่ที่สวยงามกว่า มือถือในสัปดาห์ที่แล้วก็ไม่สวยอีกแล้ว จะเห็นได้ว่าในตัวบุคคลเพียงแคคนเดียวสามารถมีทัศนคติและความคิดเห็นที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมมีความคิดที่ต่างกัน ฉะนั้นการแลกเปลี่ยนจึงเป็นสิ่งสำคัญ การเป็นนายกรัฐมนตรีจึงเป็นสิ่งที่ไม่ง่าย เพราะคนในสังคมมีความคิดเห็นแตกต่างหลากหลาย และล้วนต้องการการรับฟังการผู้ปกครอง ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเข้าหากันเพื่อแลกเปลี่ยนกัน

๖. การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น การไม่บังคับข่มขู่ให้ผู้อื่นคิดตามตนเอง และมีการตัดสินใจร่วมกัน ในสังคมประชาธิปไตยทุกเสียงควรได้รับฟังและมีโอกาสได้แลกเปลี่ยน บางความเห็นสามารถ

พูดคุยในเวลาไม่นาน บางความเห็นจำเป็นต้องพูดคุยกันหลายเดือน เมื่อสามารถฟังความเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยน เมื่อมีการตัดสินใจเกิดขึ้น คนที่มีความคิดเห็นต่างออกไปย่อมมีความสุข เพราะเขาได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความเห็นของผู้อื่น แน่ใจว่าความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่จะได้รับการเลือกเป็นข้อตัดสินใจ แต่ถ้าผลการแสดงความคิดเห็นมีความใกล้เคียงกันนั้นแปลว่า มีการแบ่งแยกในชุมชน ฉะนั้นในฐานะผู้นำต้องมองอย่างลึกซึ้งและหาวิธีการการอยู่ร่วมกัน ในสังฆะจะมีการตัดสินใจร่วมกันของสังฆะหรือ สังฆะกรรม เช่น ในกรณีที่มีผู้เตรียมบวชขอบวช สมาชิกทุกคนในสังฆะจะรวมตัวกันเพื่อแสดงความคิดเห็นและออกเสียง หากเสียงส่วนใหญ่เห็นด้วย จะมีการถามพี่น้องในสังฆะว่ามีความสุขหรือไม่ที่ต้องปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่ แต่หากผลการออกเสียงมีความใกล้เคียงกัน ยังไม่สามารถตัดสินใจได้และต้องหาวิธีการเริ่มต้นใหม่ นี่คือนิเวศของการประชาธิปไตย ด้วยวิธีการเช่นนี้ทำให้ชุมชนพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้จนทุกวันนี้ คำสอนของพระพุทธองค์เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมมาก และเราสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ได้ เช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้นำคำสอนของพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารประเทศ ซึ่งทำให้ผู้คนในประเทศและประเทศรอบข้างมีความสุข Peace in oneself, Peace in the world ความสงบสันติในตนเอง คือ ความสงบสันติในโลก ถ้ามีความสามัคคีกลมกลืนในตนเอง จะสามารถนำความสงบสันติมาสู่ครอบครัว สังคมและโลกได้^{๑๘}

๒.๔.๓ หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

การอยู่ร่วมกันในสังคมมักจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะการกระทบกระทั่งกันด้วยกาย วาจา ใจ และการเบียดเบียนกัน สังคมที่มีการเบียดเบียนกันสังคมนั้นย่อมหาความสุขไม่ได้ การปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมให้ราบรื่นเรียบร้อย มีความสุข และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พระพุทธเจ้าได้ให้หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันไว้ดังนี้

๑. การมีสังคหวัตถุ ๔ คือ มีเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งประกอบด้วย

๑.๑ ทาน คือ การให้ปันสิ่งของ ๆ ตนต่อผู้อื่น การผูกใจคนต้องอาศัยการให้เป็นหลักพื้นฐาน การให้เป็นการแสดงออกถึงเมตตริจิตของผู้ให้ที่ผู้รับพอใจ

๑.๒ ปิยวาจา คือ การมีถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน น่าฟัง ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะช่วยครองใจคนด้วยเมตตริจิต

^{๑๘} Sanook, ๖ วิธีแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.sanook.com/women/4773/>, [3 พฤษภาคม ๒๕๖๗].

๑.๓ อุตถจริยา คือ การประพடுத்தินให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นคนไม่ดูตาย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

๑.๔ สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้มีเมตตาสม่ำเสมอ วางตนเหมาะสมไม่ถือตัว นอบน้อมต่อผู้ใหญ่

๒. การมีผาสุกวิหารธรรม คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างมีความสุข คนเราไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันในครอบครัว ในองค์กร หรือในสังคมก็ตาม จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ต้องตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรม ๖ ประการ คือ

๒.๑ เมตตาทายกรรม คือ มีเมตตาต่อกัน ทำอะไรด้วยกายที่ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

๒.๒ เมตตาวจีกรรม คือ จะพูดอะไรต้องมีเมตตาต่อกัน โดยสำนึกถึงความเสียหายของผู้อื่น ไม่พูดให้เกิดความเข้าใจผิด หรือแตกแยกความสามัคคี

๒.๓ เมตตา मनกรรม คือ คิดอะไรต้องมีจิตเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความปรารถนาดี ไม่คิดร้าย คิดทำลาย ไม่คิดแก้แค้น คิดแต่ในทางที่ดีเป็นกุศล

๒.๔ มีการแบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม ให้แก่ผู้อื่นที่สมควรให้ โดยไม่หวังไว้ใช้หรือบริโภคแต่เพียงผู้เดียว

๒.๕ มีความประพடுத்தินเสมอกัน คือ จะต้องมียศบริสุทธิเหมือนกัน ไม่รังเกียจผู้อื่น ต้องเคารพในสิทธิอันเสมอภาคกัน

๒.๖ มีความคิดถูก คิดดีเหมือนกัน คือ มีความคิดเห็นที่ประเสริฐ เป็นความคิดที่เกื้อกูลไปสู่ความสุข ความเจริญ และพ้นทุกข์ ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน

๓. การมีสามัคคีธรรม คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดสุขในทางปฏิบัติ สามัคคีธรรมประกอบด้วย

๓.๑ ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานร่วมกันด้วยความเสียสละ

๓.๒ ความสามัคคีทางใจ คือ มีความพร้อมใจกันที่จะทำกิจทุกอย่าง

๓.๓ ความสามัคคีทางความคิด คือ การช่วยกันคิดสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดแก่ส่วนรวม ไม่คิดเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

นอกจากหลักธรรมดังกล่าวข้างต้น มนุษย์ที่อยู่ในสังคมประสบแต่ความทุกข์ ต้องการมีชีวิตที่หลุดพ้นความทุกข์ได้นั้น จึงขอเสนอขั้นตอนของวิธีการแก้ปัญหาทางพุทธศาสนา โดยยึดหลักธรรมการใช้ปัญญาแก้ทุกข์ คือ อริยสัจ ๔ ประการ (The four noble truths) มีดังนี้

๑. ทุกข์ (Suffering)
๒. สมุทัย (The cause of suffering)
๓. นิโรธ (Cessation of suffering)
๔. มรรค (The way leading to the cessation of suffering)

ในพระพุทธศาสนาถือว่า การแก้ไขความทุกข์ได้เป็นจุดประสงค์อย่างสูงสุด ดังจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีอริยสัจ (The noble truths theory) (ของจริงอย่างประเสริฐ) ๔ ประการนั้น คือ ทฤษฎีแก้ความทุกข์โดยตรง แต่เป็นทฤษฎีแปลกว่าธรรมดาก็คือ ทฤษฎีธรรมดานั้นเป็นเรื่องคิดเอาหรือลองตั้งหลักขึ้นไว้ก่อนที่จะได้ผลจริง จึงหรือไม่ก็ค่อยพิสูจน์กันทีหลัง แต่ทฤษฎีอริยสัจของพระพุทธเจ้า มิใช่ความคิดฝันหรือคาดคะเนเอา หากเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ชีวิตของพระองค์เองเป็นเดิมพันในการค้นคว้าทดลองจนได้ผลแล้ว ได้พ้นทุกข์จริงแล้ว จึงประกาศทฤษฎีนี้ออกมา พร้อมทั้งทรงชี้แจงว่าทราบใดที่ยังมิได้ทรงรู้แจ้งเห็นจริงหรือปฏิบัติได้ผลมาเองใน เรื่องนี้แล้ว พระองค์ก็ไม่ปฏิเสธว่าพระองค์ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ

เพราะฉะนั้น ในการพิจารณาเรื่องการแก้ความทุกข์ของพระพุทธศาสนา จึงพิจารณาได้โดยตรงจากเรื่องอริยสัจประการหนึ่ง กับการใช้หลักการในอริยสัจเป็นแนว แล้วใช้ปัญญาสอนใจตนให้หายทุกข์หายกลุ่มประการหนึ่ง^{๑๙}

๒.๔.๔ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพาอาศัยกัน

การปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อกัน คือ สิ่งสำคัญที่จะช่วยทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเฉพาะสังคมที่มีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เช่นสังคมไทยนั้น สมาชิกในสังคม ยิ่งจำเป็นต้องเรียนรู้การปฏิบัติตน ให้กลมกลืนไปกับความแตกต่าง เพื่อป้องกันความแตกแยกที่อาจเกิดขึ้นตามมา

๑. คุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและพึ่งพาอาศัยกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและพึ่งพาอาศัยกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านต่างๆ ดังนี้

ประโยชน์ต่อตนเอง

- ๑) ทำให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และรู้สึกปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ
- ๒) มีผู้คอยให้ความช่วยเหลือเมื่อตกยาก หรือประสบกับความยากลำบากจากเหตุการณ์ต่างๆ และทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว หรือไร้ที่พึ่งเมื่อเจอปัญหา

^{๑๙} Thai Students in Delaware, หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://thaiud.blogspot.com/2008/11/blog-post.html>, [3 พฤษภาคม ๒๕๖๗].

๓) ประสบความสำเร็จในการประกอบหน้าที่การงาน เพราะได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคลรอบข้าง

ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

๑) สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุข ปราศจากปัญหาความแตกแยกขัดแย้งใด ๆ

๒) เกิดการพัฒนาที่รวดเร็วและยั่งยืน เพราะความสงบสุขในสังคม จะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศชาติมีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงพอต่อการนำมาปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ และพร้อมรับมือกับความเสี่ยงหรือการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์

๓) ความสุขของคนในชาติเพิ่มมากขึ้น เพราะมีความอยู่ดีกินดี รู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต มีหน้าที่การงานและรายได้ที่มั่นคง

๒. แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพาอาศัยกัน การเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและแตกต่าง เพื่อปรับตัวให้เข้ากับบุคคลรอบข้าง จะก่อให้เกิดความสุขในการอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกทุกคน โดยยึดแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

๑. เคารพซึ่งกันและกัน

๑) แสดงกิริยาที่นอบน้อมต่อกัน

๒) พูดดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) ยอมรับในความแตกต่างทั้งความเชื่อ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เชื้อชาติ ผิวพรรณ

เป็นต้น

๔) รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๒. เมตตาต่อกัน

๑) เอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดถึงจิตใจของผู้อื่น

๒) แสดงความห่วงใยต่อบุคคลรอบข้าง ไม่ซ้ำเติมให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากมากขึ้น

๓) ฝึกใจให้รักในการให้ มากกว่าการรับ

๔) เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๓. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๑) บริจาคทรัพย์สิน หรือสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่นที่ยากลำบากหรือประสบภัยต่างๆ

๒) ช่วยเหลือผู้อื่นทำงาน หรือช่วยงานตามความสามารถของตนด้วยความทุ่มเทและ

เต็มใจ

๓) ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนด หรือระเบียบของสังคม

๔. มีความซื่อสัตย์ต่อกัน

- ๑) แสดงความจริงใจต่อกันทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและรับหลัง
- ๒) รักษาสิ่งจะวาจา ต้องทำให้ได้ตามที่รับปากไว้
- ๓) ไม่ทุจริต หรือเอาเปรียบผู้อื่นด้วยกลอุบายต่างๆ
- ๔) ไว้วางใจกัน ไม่ระแวงผู้อื่นจนเกิดความเป็นความบาดหมาง
- ๕) ฝึกความมีระเบียบวินัยในตนเองให้กลายเป็นนิสัย

๕. ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นกัน

- ๑) ไม่ดูถูกการกระทำ คำพูด หรือความคิดของผู้อื่น
- ๒) ไม่แสดงกิริยาหรือวาจาดูถูกศรัทธาความเชื่อ วัฒนธรรม เชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ของผู้อื่น
- ๓) เคารพสิทธิมนุษยชน ด้วยการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม^{๒๐}

ผู้อื่น

ตารางที่ ๒.๔ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ทีมงานทรูปลูกปัญญา	การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ ทักษะการอยู่ร่วมกันทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ การควบคุมตนเอง การมีความรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
Sanook	หลักคำสอนของพุทธองค์เกี่ยวกับ ๖ วิธีแห่งการอยู่ร่วมกัน ๑. ตระหนักว่าตนเองอยู่ร่วมในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ๒. แลกเปลี่ยนสิ่งของ สิ่งที่เป็นอย่างเท่าเทียมกัน ๓. เคารพกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน ๔. การใช้วาจาแห่งความรักความเมตตา ๕. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อกันและกัน ๖. การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น

^{๒๐} Pornchita, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพาอาศัยกัน, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://npornchita.blogspot.com/2017/06/2_47.html, [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗]

ตารางที่ ๒.๔ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Thai Students in Delaware	หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ๑. การมีสังคหวัตถุ ๔ ๒. การมีผาสุกวิหารธรรม ๓. การมีสามัคคีธรรม อริยสัจ ๔ ประการ
Pornchita	การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพาอาศัยกัน การปฏิบัติตน อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อกัน คือ สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเฉพาะสังคมที่มี ลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๕.๑ เครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดง ที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ของแต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคมหรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ^{๒๑}

เครือข่ายเป็นรูปแบบทางด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในสังคม ที่มีแบบแผนสายสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันซึ่งมีหลักการว่าสายสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำต่าง ๆ ปกติจะมีลักษณะ ควบคู่ขนานกัน ในด้านเนื้อหาความเข้มข้นสนองสิ่งต่างให้แกกันและกัน โดยมีความเข้มข้นมากน้อยต่างกันและมีลักษณะการทอดต่อกัน หรือนำไปสู่เครือข่ายชนิด

^{๒๑} ครูบ้านนอก, สถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.kroobannok.com/4252> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

ต่าง ๆ ที่เกิดโดยความตั้งใจแต่มีข้อจำกัดว่าแนวโน้มที่จะเกิดเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีพรมแดนชัดเจนจะแบ่งกลุ่มออกจากกัน และส่งผลให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือกัน^{๒๒}

เครือข่ายสังคม หมายถึง สายสัมพันธ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ อีกหลายคนในสังคม โดยต้องมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเครื่องใช้ไม่สอย การบริการระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นกลุ่มไม่เป็นทางการ องค์กรทางสังคมต่าง ๆ เปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ และขณะเดียวกันบุคคลนั้น ๆ ก็เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่นๆ ในเครือข่ายสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ เช่นกัน^{๒๓}

เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกชน (Individual) ซึ่งนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการศึกษาและใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Mapping)^{๒๔}

นิยามของเครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นการรวมตัวขององค์กรในชุมชนต่าง ๆ โดยมีความเท่าเทียมกัน^{๒๕}

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกบุคคล (Individual) กลุ่ม (Group) และองค์กร (Organization) ผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน

^{๒๒} สุเทพ สุนทรภัสซ์, *ทฤษฎีสังคมนิเวศวิทยา*, (เชียงใหม่: โกลบอลวิชั่น จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖.

^{๒๓} พิมพัลย์ ปรีดาสวัสดิ์, *การวิเคราะห์เครือข่ายสังคม, บทความเสนอในการประชุมเชิงวิชาการเรื่องเครือข่ายการเรียนรู้ วันที่ ๒๙ - ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า ๓๔๖ - ๓๔๗.*

^{๒๔} Bruce, Steve and Yearley, Steven, *The SAGE Dictionary of Sociology*, (London: SAGE Publication Ltd, 2006), p. 239.

^{๒๕} Boissevain, Jeremy. *Friends of Friends: Network, Manipulators and Coalitions*. (Oxford: Basil Blackwell, 1974), p. 22.

๒.๕.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แก้ไขปัญหา ความต้องการของตนโดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด^{๒๖}

การมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าหมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชน ยอมรับผิดชอบและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันและยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทรศณะที่แตกต่างกันอีก ๔ ความหมาย ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการ ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุม ทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม และในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงถึงวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด^{๒๗}

^{๒๖} ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิธิการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๗๖.

^{๒๗} เจริญ ภัสระ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, (ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๐), หน้า ๑-๓.

สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นควรมีสาระสำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

๑. การให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้นำความรู้และข้อมูลต่าง ๆ สื่อระหว่างกันเป็นการลดช่องว่างของการสื่อความเข้าใจและความร่วมมือตลอดจนช่วยให้ประชาชนสามารถเลียนแบบ ดัดแปลง หรือสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเอง

๒. ช่วยจัดโครงการพัฒนา เพื่อให้เป็นแบบจำลองและแบบฝึกหัดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการใช้ชีวิตของชาวชนบทให้มองเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมให้ดีที่สุด

๓. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของประชาชนให้สอดคล้องกับการทำงานร่วมกันในรูปแบบและวิธีการที่มีกฎเกณฑ์ มีระบบ และมีความซับซ้อน^{๒๘}

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

๑. ต้องยึดหลักปัญหาและความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมหากกิจกรรมนั้นเป็นเรื่องใหม่ก็ต้องใช้เวลากระตุ้น เร่งเร้าสร้างความสนใจ จนเป็นที่ยอมรับต่อกิจกรรมนั้น

๒. กิจกรรมต้องดำเนินการตามลักษณะกลุ่มเพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก ปลุกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าการเห็นแก่ตัว

๓. แนวทางการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถที่หลีกเลี่ยงการพึ่งพาจากภายนอกให้มากที่สุด โดยเฉพาะในขั้นการเริ่มต้น ต้องทำให้ประชาชนรู้สึกแสดงความเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น และการเน้นการช่วยเหลือตนเองและสมาชิกในสังคมด้วยกัน

๔. กิจกรรมการพัฒนาที่เข้าไปต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับสภาพของชุมชน รวมถึงศักยภาพของทรัพยากรในชุมชน และสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

๕. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำในชุมชน ได้แก่ ผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากราชการ

^{๒๘} อนุช วัฒนจักร, “การมีส่วนร่วมของสตรีในงานพัฒนาป่าไม้ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕), หน้า ๔๑.

๖. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ^{๒๙} ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นกล่าวคือ ร่วมหาข้อมูล หาสาเหตุของปัญหา ร่วมปรึกษาหารือและแนวทางการแก้ไข ตัดสินปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมติดตามประเมินผล

ตารางที่ ๒.๕ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ครูบ้านนอก	เครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดง ที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน
สุเทพ สุนทรเกสัช	เครือข่ายเป็นรูปแบบทางด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในสังคม ที่มีแบบแผนสายสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันซึ่งมีหลักการว่าสายสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำต่าง ๆ ปกติจะมีลักษณะ ควบคู่ขนานกัน ในด้านเนื้อหาความเข้มข้นสนองสิ่งต่างให้แกกันและกัน
พิมพ์วัลย์ ปริตาสวัสดิ์	เครือข่ายสังคม หมายถึง สายสัมพันธ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ อีกหลายคนในสังคม โดยต้องมีปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเครื่องใช้ไม่สอย การบริการระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นกลุ่มไม่เป็นทางการ องค์กรทางสังคมต่าง ๆ
Bruce, Steve	เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม ของปัจเจกชน ซึ่งนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์ ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์

^{๒๙} สมนึก ปัญญาสิงห์. แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม. (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.๒๕๓๒).

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Boissevain, Jeremy	นิยามของเครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นการรวมตัวขององค์กรในชุมชนต่าง ๆ โดยมีความเท่าเทียมกัน
ทงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ และคณะ	การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล
เจริญ ภัสสระ	การมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชน ยอมรับผิชอบและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ
อนงค์ พัฒนจักร	สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ๑. การให้การศึกษาแก่ประชาชน ๒. ช่วยจัดโครงการพัฒนา ๓. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยม
สมนึก ปัญญาสิงห์	แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ๑. ต้องยึดหลักปัญหาและความต้องการของประชาชน ๒. กิจกรรมต้องดำเนินการตามลักษณะกลุ่ม ๓. แนวทางการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ๔. กิจกรรมการพัฒนาที่เข้าไปต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ๕. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำในชุมชน ๖. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย

๑. ความเป็นมา

๑.๑ มหาเถรสมาคม ได้มีคำสั่ง ที่ ๓/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ซึ่งได้แต่งตั้งสมเด็จพระมหาธีรราชมุนี วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นประธานกรรมการ

ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ และเลขาธิการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจตามข้อ ๑๓ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” พ.ศ. ๒๕๖๕

๑.๒ กระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ (ฉบับปรับปรุง) เพื่อดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่หมู่บ้านศีลธรรม” ดังนี้

๑) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๖๙๖/๒๕๖๖ เรื่อง ยกเลิกและแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖ (ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๒๑๔๕/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖)

๒) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๖๙๗/๒๕๖๖ เรื่อง ยกเลิกและแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖ (ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๒๑๔๖/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖)

โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของมหาเถรสมาคม และมีเป้าหมายดำเนินโครงการในพื้นที่ ๗๖ จังหวัด ๘๗๘ อำเภอ ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน/ชุมชน ในการนี้ กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมการปกครอง (ปก.) เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงาน ร่วมกับ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) และกรมการพัฒนาชุมชน (พช.)

๒. สรุปผลการดำเนินงานตามนโยบาย (ที่ดำเนินการในห้วงระยะที่ผ่านมา)

๒.๑ กรรมการและเลขานุการร่วม ระหว่าง กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้ร่วมกันหารือและพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และการจัดเก็บผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนโครงการเรียบร้อยแล้ว

๒.๒ กรมการปกครองได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๓๑๐.๓/ว ๒๕๙๖๙ ลงวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๖ เรื่อง การขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” เพื่อกำหนดแนวทางให้ทุกจังหวัด อำเภอ ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการโดยมีตัวชี้วัดหลัก ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักประกันของชีวิต ๒) ด้านหลักประกัน

ทรัพย์สิน ๓) ด้านหลักประกันครอบครัว ๔) ด้านความสามัคคี และ ๕) ด้านความมั่นคงปลอดภัย รวม ๒๐ ตัวชี้วัดย่อย (KPIs) รวมทั้งสิ้น ๔๙ กิจกรรม โดยแบ่งเป็นกิจกรรม/โครงการของแต่ละส่วนราชการ ดังนี้

- ๑) กรมการปกครอง (ปก.) จำนวน ๒๐ KPIs (ร่วม) รวม ๒๗ กิจกรรม/โครงการ
- ๒) กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) จำนวน ๐๕ KPIs (ร่วม) รวม ๑๒ กิจกรรม/โครงการ
- ๓) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) จำนวน ๐๕ KPIs (ร่วม) รวม ๐๗ กิจกรรม/โครงการ

โครงการ

- ๔) สำนักนโยบายและแผน (สนผ.) จำนวน ๐๓ KPIs (ร่วม) รวม ๐๓ กิจกรรม/โครงการ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (สป.มท.)

๓. แนวทางการดำเนินงาน

๓.๑ ระยะแรก ๓ เดือน (Quick Win)

กรมการปกครอง

- ๑) แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ ระดับจังหวัด และอำเภอ
- ๒) รายงานการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฯ ระดับจังหวัด และอำเภอ
- ๓) แผนงาน/โครงการฯ ที่จะดำเนินการ
- ๔) กิจกรรม Kick off ระดับอำเภอ
- ๕) จัดทำระบบการรายงาน ติดตามและประเมินผล

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

- ๑) แจกซึ่มแนวทางการขับเคลื่อนโครงการฯ ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาในสังกัด (โรงเรียน/วิทยาลัย/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)
- ๒) จัดทำระบบการรายงาน ติดตามและประเมินผลคู่ขนานกับระบบรายงานของกรมการปกครอง (เฉพาะตัวชี้วัดที่กรมเป็นเจ้าภาพหลัก) ***อยู่ระหว่างดำเนินการ***

๓.๒ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

บูรณาการตัวชี้วัด (KPIs) ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมในระดับพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาในสังกัด (โรงเรียน/วิทยาลัย/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) จำนวน ๓ โครงการ รวมทั้งสิ้น ๗ กิจกรรม ดังนี้

บูรณาการร่วมกับโครงการ

โครงการที่ ๑ โครงการโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น “ปลูกผัก รักษ์โลก” (กศ./กษ.สศ.)

โครงการที่ ๒ โครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กสว.)

โครงการที่ ๓ โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กศ./กง.ศน.)

กิจกรรม

กิจกรรมที่ ๑ (๑.๑.๒) การส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กศ. : กง.สศ./กง.ปศ./กง.ศน.) เกณฑ์การประเมิน (รายเดือน) : ร้อยละ ๑๐๐ ของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มีการจัดกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรม อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง (ฐานข้อมูล : สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๙,๙๗๐ แห่ง จำแนกเป็น โรงเรียน/วิทยาลัย ๑,๗๘๕ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑๘,๑๘๕ แห่ง)

กิจกรรมที่ ๒ (๒.๑.๗) การจัดกิจกรรม Active Learning โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงในการปลูกผักปลอดสารพิษที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีความปลอดภัยในการบริโภค โดยดำเนินการภายใต้โครงการโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น “ปลูกผัก รักษ์โลก” สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กศ. : กง.สศ.)

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๙๐ ของสถานศึกษา (๑,๑๙๔ แห่ง) จัดกิจกรรม Active Learning (ฐานข้อมูล : โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับประถมศึกษาขึ้นไป จำนวน ๑,๓๒๖ แห่ง)

กิจกรรมที่ ๓ (๓.๓.๑) การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน โดยดำเนินการภายใต้โครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น (กสว.)

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๑๐๐ ของหมู่บ้านมีการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน (ฐานข้อมูล : ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน)

กิจกรรมที่ ๔ (๓.๓.๒) การบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบ หมู่บ้านมีระบบคัดแยกขยะ ๔ ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะเปียก (อินทรีย์) ขยะอันตรายชุมชน และขยะรีไซเคิลอย่างเป็นระบบเป็นการจัดการขยะที่ต้นทาง ลดปริมาณขยะ โดยดำเนินการภายใต้โครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น (กสว.)

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๑๐๐ ของหมู่บ้านมีการบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบ(ฐานข้อมูล : ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน)

กิจกรรมที่ ๕ (๓.๓.๓) การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนภายในสถานศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบ และแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนและครอบครัว โดยดำเนินการภายใต้โครงการโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น “ปลูกผัก รักโลก”

สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กศ. : กง.สศ.)

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๘๐ ของสถานศึกษา (๑,๐๖๑ แห่ง) จัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนภายในสถานศึกษา อย่างน้อย ๑ ถัง (ฐานข้อมูล : โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาขึ้นไป จำนวน ๑, ๓๒๖ แห่ง)

กิจกรรมที่ ๖ (๔.๔.๒) ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน มีส่วนร่วมโดยการ “ร่วมพูดคุย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์” ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศาสนสถาน สถานศึกษา และ ๗ ภาควิเคราะห์ในพื้นที่ โดยดำเนินการภายใต้โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กศ. : กง.ศน.)

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๒๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน (หรือจำนวน ๑๕,๐๒๘ หมู่บ้าน/ชุมชน) ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศาสนสถาน (วัด/มัสยิด/โบสถ์คริสต์) สถานศึกษา และภาคีความร่วมมือ (๗ ภาควิเคราะห์) (ฐานข้อมูล : ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน)

กิจกรรมที่ ๗ (๔.๗.๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมภายใต้โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ไตรมาสละอย่างน้อย ๑ ครั้ง รวม ๔ ครั้งต่อปี เช่น กิจกรรมการให้ความรู้หลักการ ๕ส, การปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม, การรักษาศีล ๕, และกิจกรรม ๕ส หรือ Big Cleaning Day เป็นต้น

สำนัก/กองเจ้าภาพ : กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กศ. : กง.ศน.)

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๑๐๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) มีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศาสนสถาน (วัด/มัสยิด/โบสถ์คริสต์) และสถานศึกษา โดยดำเนินการภายใต้โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ฐานข้อมูล : ๑๕,๐๒๘ หมู่บ้าน/ชุมชนที่ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในกิจกรรมที่ ๔.๔.๒)

๒.๖ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย (เชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ)

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย				
	ไตรมาสที่ ๑	ไตรมาสที่ ๒	ไตรมาสที่ ๓	ไตรมาสที่ ๔	รวม
๑. กิจกรรมที่ ๑ (๑.๑.๒)	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๑๒ ครั้ง
๒. กิจกรรมที่ ๒	ร้อยละ ๙๐ ของสถานศึกษาชั้นประถมศึกษาขึ้นไป (จำนวน ๑,๑๙๔ แห่ง)				
๓. กิจกรรมที่ ๓	ร้อยละ ๑๐๐ ของหมู่บ้าน (จำนวน ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน)				
๔. กิจกรรมที่ ๔	ร้อยละ ๑๐๐ ของหมู่บ้าน (จำนวน ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน)				
๕. กิจกรรมที่ ๕	ร้อยละ ๘๐ ของสถานศึกษาชั้นประถมศึกษาขึ้นไป (จำนวน ๑,๐๖๑ แห่ง)				
๖. กิจกรรมที่ ๖	ร้อยละ ๒๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน (จำนวน ๑๕,๐๒๘ หมู่บ้าน)				
๗. กิจกรรมที่ ๗ (๔.๗.๑)	ร้อยละ ๑๐๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ร่วมลงนาม ๔.๔.๒ (จำนวน ๑๕,๐๒๘				
	มีส่วนร่วม ในกิจกรรม (อย่างน้อย ๓ ครั้ง)	มีส่วนร่วม ในกิจกรรม (อย่างน้อย ๓ ครั้ง)	มีส่วนร่วม ในกิจกรรม (อย่างน้อย ๓ ครั้ง)	มีส่วนร่วม ในกิจกรรม (อย่างน้อย ๓ ครั้ง)	มีส่วนร่วม ในกิจกรรม (อย่างน้อย ๔ ครั้ง)

๔. แนวทางการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด

๔.๑ สนับสนุน/ส่งเสริม/ติดตาม/ตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทางปฏิบัติของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และตามหนังสือที่อ้างถึง (หน้าที่ ๑) ทุกโครงการ

๔.๒ รายงานผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทราบ

แนวทางปฏิบัติ (ภายใต้กิจกรรมที่ ๑.๑.๒)

“การส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ”

สำนัก/กองเจ้าภาพตัวชี้วัด : กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กศ.)

โรงเรียน/วิทยาลัย : กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาท้องถิ่น (กง.สศ.)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก : กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (กง.ปศ.)

กิจกรรมที่ ๑.๑.๒

“การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส
เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ”

ตัวชี้วัดหลักด้านที่ ๑. ด้านหลักประกันชีวิต

ตัวชี้วัดย่อยข้อ ๑.๑ กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

เกณฑ์การประเมิน (รายปี) : ร้อยละ ๑๐๐ ของสถานศึกษา (โรงเรียน/วิทยาลัย/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “จัดกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรม” อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง รวม ๑๒ ครั้งต่อปี

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (เชิงปริมาณ)				
	ไตรมาสที่ ๑	ไตรมาสที่ ๒	ไตรมาสที่ ๓	ไตรมาสที่ ๔	รวม
กิจกรรมที่ ๑.๑.๒	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อยเดือนละ ๑) รวม ๑๒ ครั้ง
	ค่าเป้าหมาย (เชิงคุณภาพ)				
	ไตรมาสที่ ๑	ไตรมาสที่ ๒	ไตรมาสที่ ๓	ไตรมาสที่ ๔	รวม
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียนอนุบาล	เด็กเล็ก/เด็กนักเรียน สามารถสวดมนต์ “บทสวดมนต์แปล” ได้				
โรงเรียน/วิทยาลัย - ระดับชั้นประถมศึกษา - ระดับชั้นมัธยมศึกษา - ระดับชั้นอาชีวศึกษา	นักเรียน/นักศึกษา กิจกรรมที่ ๑ สวดมนต์หมู่ “สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ” ได้ กิจกรรมที่ ๒ นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้น ไป “เข้าร่วมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ”				

คำอธิบายและแนวทางปฏิบัติ

กิจกรรมที่ ๑.๑.๒

การส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

๑. แนวคิด

ความจำเป็นอันเป็นเหตุผลสำคัญที่ควรจะนำเอาวิธีการศึกษามาสอดคล้องกับระบบการศึกษาก็เพราะว่า การศึกษาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลได้ดีเฉพาะด้านวิชาการซึ่งมีความเหมาะสมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ ณ ปัจจุบันระบบการศึกษาไม่สามารถตามสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ทัน จนสะท้อนออกทางผลผลิต คือ “สภาพบุคคลในสังคม” ต้องผจญกับปัญหาทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปัญหาชีวิต รวมทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม รุมเร้าเข้ามาครอบงำซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่ย่อนยานด้านวินัยและคุณธรรมเพราะไม่สามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับความรู้ได้ ดังนั้น การพัฒนาด้านคุณธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดผลดีได้นั้น จะต้องใช้วิธีการทางศาสนาเข้ามาผสมผสานเพราะหลักการของ “ศาสนาทุกศาสนา” มีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมแก่บุคคลให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น แนวความคิดและคำสั่งสอนของทุกศาสนาจึงเป็น “หลักปรัชญาชีวิต” ที่ใช้เป็น “หลักการชีวิต” ได้ดียิ่ง เพราะได้วางกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติไว้อย่างละเอียดเพื่อให้บุคคลได้ใช้ดำเนินชีวิตด้วยความราบรื่นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขซึ่งเป็นหลักการชีวิตที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลไปในทิศทางเดียวกันกับจุดมุ่งหมายของ “การศึกษา” ฉะนั้น เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือแห่งกระบวนการในการพัฒนาบุคคลได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจและการปลูกฝังวินัย คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อชีวิตตนเองและสังคมอย่างมีคุณภาพ จึงควรนำหลักการศึกษารูปแบบ “ไตรสิกขา” “เบญจศีล” และ “เบญจธรรม” มาปรับใช้และผสมผสานกลมกลืนให้เป็นกระบวนการเดียวกันกับการศึกษาในปัจจุบัน โดยหลายภาคส่วนได้พยายามผลักดันให้นำ “หลักธรรมคำสอนของทุกศาสนา” มาปรับใช้อย่างจริงจังในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น โรงเรียนวิถีพุทธที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียนโดยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีหลักการสำคัญคือ “ไตรสิกขา” “ไตรลักษณ์” และมีหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรนำมาฝึกปฏิบัติ ได้แก่ “เบญจศีล” “เบญจธรรม”

“ไตรสิกขา” คือ หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จและเป็นคนสมบูรณ์แบบ (สิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียนและนำมาฝึกตน) ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยไตรสิกขาจัดอยู่ในมรรคมีองค์ ๘ คือธรรมที่ควรประพฤติและปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยข้อปฏิบัติที่มนุษย์ควรศึกษาคือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งหมายถึงข้อที่ควรต้องศึกษาและปฏิบัติ กล่าวคือ การฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ นิพพาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๔๖ : ๑๒๗) ไตรสิกขา มีองค์ประกอบที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ ๓ ประการ ได้แก่

๑. อธิศีลสิกขา (สิกขาคือ “ศีล” อันยิ่งใหญ่) เป็นการฝึกให้มีพฤติกรรมที่ร่วมสร้างเสริมสังคมที่ดีงามซึ่งมีคุณภาพที่เกื้อกูลแก่คุณภาพชีวิต เอื้อแก่การพัฒนาจิตปัญญา โดยฝึกหรือพัฒนาระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา และแรงงานที่เป็นสัมมาชีพ เรียกว่า “ศีล” กล่าวคือ การสำรวมทางกาย และวาจา การมุ่งสร้างพฤติกรรมความเคยชินที่ดี มีสัมพันธภาพที่เกื้อกูลกับสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งสร้างสรรค์ทั้งหลาย จนส่งผลให้เกิดสภาพจิตใจที่ดีงาม มีความสุข พร้อมทั้งเอื้อต่อการแยกแยะ และรับรู้ข้อมูลความรู้ การคิด การสร้างสรรค์ทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม กล่าวโดยสรุปให้เข้าใจอย่างง่าย รวมเรียกว่า “การศึกษาและฝึกตนด้านพฤติกรรม”

๒. อธิจิตตสิกขา (สิกขาคือ “สมาธิ” อันยิ่งใหญ่) อาศัยสภาพแวดล้อม สังคม ความเป็นอยู่ ภายนอกเป็นพื้นฐาน ทำการฝึกอบรมหรือพัฒนาจิตใจให้ประณีต มีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิตที่ดี เรียกว่า “สมาธิ” กล่าวคือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว มีคุณธรรมจริยธรรม โดยมีเจตจำนงเป็นตัวชี้นำพฤติกรรมมีผลต่อความมั่นคงในความดี ความสดชื่นเบิกบาน และความสุขใจ กล่าวโดยสรุปให้เข้าใจอย่างง่ายรวมเรียกว่า “การศึกษาและฝึกตนด้านจิตใจ”

๓. อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือ “ปัญญา” อันยิ่งใหญ่) ด้วยจิตที่ฝึกดีนั้น สามารถพัฒนาจิตใจให้ประณีตเกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมตาแห่งเหตุปัจจัย ทำการงานด้วยความรู้ความเข้าใจนั้นจนบรรลุถึงปรีชาญาณที่ทำให้มีชีวิตแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นอยู่ด้วยความผ่องใสเบิกบานตลอดทุกเวลา เรียกว่า “ปัญญา” กล่าวคือ การพิจารณาให้รู้แจ้งหรือเห็นแจ้งตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ มีความรู้ความเข้าใจในเหตุและผลการเข้าถึงความจริง รวมทั้งความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และแนวความคิดต่าง ๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นการนำสู่จุดหมายแห่งสันติสุขและความมีอิสรภาพ กล่าวโดยสรุปให้เข้าใจอย่างง่ายรวมเรียกว่า “การศึกษาและฝึกตนด้านปัญญา” ทั้งนี้ การรู้แจ้งหรือเห็นแจ้งตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ “ไตรลักษณ์” แปลว่า ลักษณะ ๓ อย่าง หมายถึง สามัญลักษณ์ะ หรือลักษณะที่เสมอกัน หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวง และเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าธรรมนิกาย คือกฎธรรมตา หรือข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขาร ซึ่งเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ ๓ ประการประกอบด้วย

๑) อนิจจตา (อนิจจัง) คือ ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป

๒) ทุกขตา (ทุกขัง) คือ ความเป็นทุกข์หรือความทนอยู่ไม่ได้ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดดัน ผืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไปจะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว

๓) อนัตตตา (อนัตตา) คือ ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร

“เบญจศีล” หรือศีล ๕ คือ ข้อห้ามหรือข้อละเว้นเพื่อไม่ให้กระทำความชั่ว ถือเป็นข้อปฏิบัติปกติสำหรับกลุ่มเถรวาทจิตใจให้เป็นผู้มีใจสูงหรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักของ “ไตรสิกขา” และถือเป็นข้อปฏิบัติปกติสำหรับทุกคน ประกอบด้วยศีล ๕ ข้อ ดังนี้

๑. ปาณาติปาตา (ละเว้นจากการฆ่าสัตว์และการเบียดเบียนผู้อื่น) หรือ “หลักประกันด้านชีวิต” หมายถึง กิจกรรมที่นำหลักทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และภายในสถานศึกษา/ชุมชน/หมู่บ้าน โดยการไม่ทำร้าย เบียดเบียน หรือรังแกผู้อื่น ตลอดจนการไม่ทำความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น

๒. อทินนาทานา (ละเว้นจากการลักทรัพย์) หรือ “หลักประกันด้านทรัพย์สิน” หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ภายในครัวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และภายในสถานศึกษา/ชุมชน/หมู่บ้าน

๓. กามสุมิฉฉาจารา (ละเว้นจากการประพฤตินอกใจ) หรือ “หลักประกันด้านครอบครัว” หมายถึง กิจกรรมที่เสริมสร้างความอบอุ่นและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีให้กับสมาชิกในครอบครัวและภายในสถานศึกษา/ชุมชน/หมู่บ้าน

๔. มุสาวาทา (ละเว้นจากการพูดเท็จ) หรือ “หลักประกันด้านความสามัคคี” หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างสามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัว และภายในสถานศึกษา/ชุมชน/หมู่บ้าน โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ สามารถปฏิบัติให้ถึงขั้นสูงคือการงดเว้นจาก “วจีทุจริต ๔” ได้แก่ การงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

๕. สุราเมรยมชชพมาทภูฏานา (ละเว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาและสารเสพติด) หรือ “หลักประกันด้านความมั่นคงปลอดภัย” หมายถึง กิจกรรมที่เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนรวมทั้งสมาชิกในครอบครัว สมาชิกภายในสถานศึกษา/ชุมชน/หมู่บ้าน โดยการมุ่งเน้นให้ประชาชนห่างไกลจากยาเสพติด และปลอดภัยหายุมข

“เบญจธรรม” หรือธรรมะ ๕ คือ ข้อพึงปฏิบัติอันเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติมีความเจริญก้าวหน้าปลอดภัยและเพิ่มพูนความดีแก่ผู้กระทำอย่างแน่แท้ ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติควบคู่กับหลักเบญจศีล ประกอบด้วย ๕ ประการ ดังนี้

๑. เมตตากรุณา (ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มุ่งหมายให้ผู้อื่นมีความสุขหรือพ้นจากความทุกข์) : สอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อที่ ๑ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์และการเบียดเบียนผู้อื่น

๒. สัมมาอาชีวะ (การประกอบสัมมาชีพสุจริต) : สอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อที่ ๒ ละเว้นจากการลักทรัพย์

๓. กามสังวร (การสำรวมในกาม รู้จักพอใจในคู่ครอง) : สอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อที่ ๓ ละเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม

๔. สัจจะ (การรักษาความสัตย์ ซื่อตรงในกาย วาจา และใจ) : สอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อที่ ๔ ละเว้นจากการพูดเท็จ

๕. สติสัมปชัญญะ (ความระลึกได้และความรู้ตัวอยู่เสมอ) : สอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อที่ ๕ ละเว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาและสารเสพติดทั้งนี้ ยังมีหลักธรรมที่ควรฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนี้

หน้าที่เด็ก ๑๐ ประการ เด็กเอ๋ย เด็กดี ต้องมีหน้าที่ ๑๐ อย่างด้วยกัน ๑) นับถือศาสนา ๒) รักษาธรรมเนียมมั่น ๓) เชื่อพ่อแม่ครูอาจารย์ ๔) วาจาต้องสุภาพอ่อนหวาน ๕) ยึดมั่นกตัญญู ๖) เป็นผู้รู้จักการงาน ๗) ต้องศึกษาให้เชี่ยวชาญ ต้องมานะบากบั่น ไม่เกียจ ไม่คร้าน ๘) รู้จักออมประหยัด ๙) ต้องซื่อสัตย์ ตลอดกาลน้ำใจนักกีฬากล้าหาญ ให้เหมาะกับกาลสมัยชาติพัฒนา ๑๐) ทำตนให้เป็นประโยชน์รู้บาปบุญคุณโทษ สมบัติชาติต้องรักษา เด็กสมัยชาติพัฒนา จะเป็นเด็กที่พาชาติไทยเจริญ

บุญกิริยาวัตถุ คือหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ คือ หลักการทำบุญ ๓ อย่าง เป็นหลักเบื้องต้นในการฝึกฝนพัฒนาคนให้เจริญงอกงามในความดี ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความสงบสุขแก่สังคม ประกอบด้วย ทาน (การให้) ศีล (การประพฤติดีงาม มีพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน) ภาวนา (การเจริญเมตตาจิต ซึ่งเป็นฐานของทานและศีล การภาวนาที่ควรปฏิบัติได้ คือการฟังธรรมและนั่งสมาธิ)

สังคหวัตถุ ๔ คือหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน มี ๔ ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา สมานัตตตา

ฆราวาสธรรม ๔ คือหลักธรรมของผู้ครองเรือนสำหรับฆราวาส เป็นเครื่องมือทำให้การทำงานสำเร็จ

เป็นหลักปฏิบัติสำหรับการครองชีวิต มี ๔ ประการ คือ สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การฝึกตน) ชันติ (การอดทน) จาคะ (การบริจาค/การเสียสละ)

อิทธิบาท ๔ คือหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและอาชีพ สามารถใช้พัฒนาตนเองและสังคมได้ ประกอบด้วย ๔ ประการ คือ

๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น

๓) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝึกฝน ความรับผิดชอบต่อสิ่งนั้น

๔) วิมังสา หมายถึง ความพิจารณาใคร่ครวญวิเคราะห์หาเหตุผลด้วยปัญญา ประเมินผลเพื่อค้นหาวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดในเรื่องนั้น

อคติ ๔ คือการปฏิบัติตนอย่างไม่ชอบธรรม เป็นธรรมที่พึงละเว้น เพราะเป็นต่อคนอย่างไม่เสมอภาคกัน เรียกว่า “ความลำเอียง” สาเหตุของความลำเอียงแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

- ๑) ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะชอบ
- ๒) โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะชัง
- ๓) โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา (ความโง่ ความมึนงง)
- ๔) ภยาคติ คือ ลำเอียงเพราะกลัว

ลัทธิปริสตรธรรม คือหลักธรรมของคนดี ถือเป็นการครองตนให้เป็นคนสมบูรณ์แบบ มีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ มี ๗ ประการ ได้แก่

๑. ฉัมมัญญุตตา คือ การรู้จักเหตุ
๒. อัตถัญญุตตา คือ การรู้จักผล
๓. อัตตัญญุตตา คือ การรู้จักตน
๔. มัตตัญญุตตา คือ การรู้จักประมาณ
๕. กาลัญญุตตา คือ การรู้จักกาลและเวลา
๖. ปริสัญญุตตา คือ การรู้จักชุมชน
๗. ปุคคลัญญุตตา คือ การรู้จักบุคคล

โลกธรรม ๘ คือหลักธรรมที่ครอบงำสัตว์โลก ที่มีประจำโลก และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามธรรมชาตินั้นโลกธรรม ๘ มี ๘ ประการ ๔ คู่ คือ

- ๑) มีลาภ ๒) เสื่อมลาภ ๓) มียศ ๔) เสื่อมยศ ๕) มีสรรเสริญ ๖) มีนินทา ๗) มีสุข ๘) มีทุกข์

“หัวใจนักปราชญ์” ในทางพุทธศาสนามีหลักสำคัญประการหนึ่ง ที่กล่าวกันว่าจะช่วยสร้างบุคคลให้เป็นพหุสูต อันหมายถึง เป็นผู้มีปัญญารอบรู้ เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาการมาก สามารถทรงจำไว้ได้เป็นอย่างดีจนกลายเป็นผู้รู้หรือปราชญ์ ซึ่งแน่นอนว่า ผู้ใดก็ตามที่เป็นผู้มีปัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียนหรือเรื่องการทำงาน ย่อมทำให้คนผู้นั้นเรียนดีและมีความสามารถในการทำงานเก่งอย่างไม่ต้องสงสัย “หัวใจนักปราชญ์” ประกอบด้วย “สุ จิ ปุ ลิ” คือ สุ ย่อมาจาก สุตะ คือ การฟัง จิ ย่อมาจาก จินตะ คือ การคิด ปุ ย่อมาจาก ปุจฉา คือ การถาม และ ลิ ย่อมาจาก ลิขิต คือ การเขียน ทั้ง สุ จิ ปุ ลิ ต่างเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดผลเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าทรงวางแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับต้น หมายถึง การมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างมีความสุข ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ประโยชน์ในปัจจุบัน” และทรงวางแนวทางปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน ๔ ข้อ คือ

- ๑) มีความขยันทำกรงาน (อุฏฐานสัมปทา)
- ๒) รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ (อารักขสัมปทา)
- ๓) มีเพื่อนเป็นคนดี (กัลยาณมิตรตตา)
- ๔) เลี้ยงชีวิตอย่างสม่าเสมอ ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป และไม่ขัดสนจนเกินไป (สมชีวิตา)

๒. ระดับกลาง หมายถึง การมีชีวิตเป็นสุขในโลกหน้าหลังจากตายไปแล้ว หลักทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ประโยชน์ในสัมปรายภพ” มี ๔ ข้อ คือ

- ๑) มีศรัทธา (สัทธาสัมปทา)
- ๒) มีศีล (ศีลสัมปทา)
- ๓) มีการบริจาคทรัพย์ทั้งภายในและภายนอก (บริจาคสัมปทา)
- ๔) มีปัญญารู้ความเป็นจริงของชีวิต (ปัญญาสัมปทา)

๓. ระดับสูงสุด หมายถึง การไม่เกิดไม่ตายอีกต่อไป ตัดขาดจากสังสารวัฏ แนวทางที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้เพื่อปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์สูงสุด มี ๘ ประการ เรียกว่า มรรคมีองค์ ๘ คือ

- ๑) สัมมาทิฎฐิ ความเห็นชอบ
- ๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ
- ๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ
- ๔) สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ
- ๕) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ
- ๖) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ
- ๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ
- ๘) สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ

๒. หลักธรรมสำคัญของศาสนา

๒.๑ ศาสนาพุทธ

โอวาท ๓ คือ คำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

- ๑) การไม่ทำความชั่ว
- ๒) การทำความดี
- ๓) การทำจิตใจให้ผ่องใส

ซึ่งจะเห็นว่าคำสอนทั้งหมดจัดอยู่ในส่วนของการห้ามทำชั่ว สนับสนุนให้ทำดี และพัฒนาไปสู่การสร้างจิตใจที่ดีงาม

อริยสัจ ๔ คือ หลักความจริงสูงสุดที่เป็นกระบวนการของเหตุและผลที่จะนำไปสู่การพ้นทุกข์ ประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (แก้ปัญหาคำ) มรรค (วิธีการในการแก้ปัญหาคำ)

โดยใช้หลักความจริงเหล่านี้เป็นตัวพิจารณาเพื่อไปสู่ทางหลุดพ้น และเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา

๒.๒ ศาสนาอิสลาม

หลักศรัทธา ๖ ประการ (ฮัรกันุลอีมาน)

๑) ศรัทธาในอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะต้ออาลา)
๒) ศรัทธาในมะลาอิกะฮ์ หรือ “เทวดาคำ” คือ ผู้รับใช้พระเจ้าเป็นคนกลางระหว่างศาสดาคำกับพระเจ้า

๓) ศรัทธาในคัมภีร์อัลกุรอาน

๔) ศรัทธาต่อศาสนทูตหรือศาสดาคำ “รอซูล” “นบี” ผู้ที่นำบทบัญญัติของพระเจ้ามาสั่งสอนแก่ปวงชน

๕) ศรัทธาในวันสิ้นโลก

๖) ศรัทธาในกฎแห่งสภาพการณ์ของพระเจ้า

หลักปฏิบัติศาสนกิจ ๕ ประการ (ฮัรกันุลอิสลาม)

๑) การปฏิญาณตน (ชะฮาดะฮฺ) เป็นการประกาศยอมรับด้วยความศรัทธาและความบริสุทธิ์ใจ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะต้องกล่าวคำปฏิญาณตนอย่างเปิดเผยและชัดเจน พร้อมทั้งเลื่อมใสศรัทธาตามที่ตนปฏิญาณและจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างจริงจัง

๒) การละหมาด คือ การนมัสการต่อพระเจ้าวันละ ๕ เวลา (ย่ำรุ่ง กลางวัน เย็น พลบค่ำ กลางคืน)

๓) การจ่ายซะกาต คือ การบริจาคทรัพย์เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจให้รู้จักเสียสละ ลดความเห็นแก่ตัว

๓) การถือศีลอด - ถือบวช คือ การละเว้นจากการกิน การดื่ม และการมีเพศสัมพันธ์ ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกเป็นเวลาตลอด ๑ เดือนในเดือนรอมฎอนตามปฏิทินของศาสนาอิสลาม

๕) การประกอบพิธีฮัจญ์ คือ การไปประกอบศาสนกิจ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียหลักศีลธรรม (เอี้ยะห์ซาน) หมายความว่า ความดีต่าง ๆ ที่ต้องประพฤติอยู่เสมอ อันได้แก่หน้าที่และมารยาทที่ต้องแสดงออก และคุณสมบัติที่ดีทางจิตใจ เช่น หน้าที่ของบุคคลต่อพระเจ้า, หน้าที่ของผู้รู้, หน้าที่ของผู้ไม่รู้, หน้าที่ของลูก, หน้าที่ของพ่อแม่, หน้าที่ของเพื่อน, หน้าที่ของสามี, หน้าที่ของภรรยา, หน้าที่ของผู้นำและหน้าที่ของประชาชน เป็นต้น

๒.๓ ศาสนาคริสต์

บัญญัติ ๑๐ ประการ

๑) จงนับถือพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว

๒) อย่าสร้างรูปเคารพ

๓) อย่าออกพระนามของพระเจ้าโดยไม่สมควร

๔) จงถือวันพระเจ้าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์

๕) จงนับถือบิดามารดา

๖) อย่าฆ่าคน

๗) อย่าผิดประเวณี

๘) อย่าลักทรัพย์

๙) อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน

๑๐) อย่าโลภอยากได้สิ่งของของเพื่อนบ้าน

หลักตรีเอกานุภาพ เป็นหลักคำสอนที่ระบุว่า “พระเจ้ามีพระองค์เดียว” แต่มี ๓ บุคคล ได้แก่

๑) พระบิดา คือ พระยะโฮวา ผู้สร้างโลก และให้กำเนิดแก่ชีวิตทุกชีวิต

๒) พระบุตร คือ พระเยซู ผู้เกิดมาเพื่อไถ่บาปให้แก่มวลมนุษย์

๓) พระจิต คือ วิญญาณบริสุทธิ์ของพระเจ้าที่ปรากฏในจิตของมนุษย์ คอยกระตุ้นให้มนุษย์ทำ

ความดี

หลักแห่งความรัก เป็นหลักคำสอนที่พระเยซูกล่าวไว้ก่อนสิ้นพระชนม์ว่า “ความรักเป็นสิ่งที่มีความค่ายิ่งกว่าเงินทองและทรัพย์สมบัติใด ๆ ในโลก จงรักพระเจ้า รักครอบครัว รักเพื่อนบ้าน และรักเพื่อนมนุษย์แล้วจะได้รับความรักจากโลกนี้ เป็นสิ่งตอบแทน”

๓. ศาสนพิธีที่สำคัญทางศาสนา

๓.๑ ศาสนาพุทธ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามะกะ พิธีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

เป็นต้น

๓.๒ ศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การถือศีลอด และการประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นต้น

๓.๓ ศาสนาคริสต์ เช่น พิธีรับศีลศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศีลล้างบาป ศีลอภัยบาป ศีลกำลัง ศีลมหาสนิท เป็นต้น

๔. จุดมุ่งหมาย

๔.๑ เด็กนักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาด้านสติปัญญาและด้านอื่น ๆ เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กัน

๔.๒ การพัฒนาผู้เรียนมีความชัดเจน เป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของผู้ปกครอง ครู และชุมชน รวมทั้งเกิดการยอมรับและเกิดความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๔.๓ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศการปฏิสัมพันธ์ของเด็กนักเรียนดีขึ้น มีลักษณะที่เกื้อกูลต่อกันเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน และมีการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน (ศีล สมาธิ และปัญญา)

๔.๔ ผู้บริหาร ครู บุคลากรและเด็กนักเรียนในสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองเพื่อให้มีวิธีการเรียนการทำงาน และวิถีชีวิตได้อย่างมีความสุข

๔.๕ ผู้บริหาร ครู บุคลากรและเด็กนักเรียนในสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม เป็นพลังในการพัฒนาสังคมให้ตั้งงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๕. แนวทางการจัดกิจกรรม

๕.๑ หลักสูตร

“หลักสูตร” ถือเป็นหัวใจสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนแม่บทที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกประเภท เพื่อนำสู่กิจกรรมการจัดประสบการณ์และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย นักเรียน และนักศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ โดยกำหนดแนวทางการจัดหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

๑) เพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

๒) เพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในตัวชี้วัดและคำอธิบายรายวิชา (หน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดประสบการณ์)

๓) มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (หน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดประสบการณ์)

๔) สอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยบูรณาการหลักธรรม “ไตรสิกขา” “เบญจศีล” และ “เบญจธรรม” เข้าในวิถีชีวิตประจำวันทั้งในและนอกห้องเรียน “หลักสูตรของสถานศึกษา” หรือการจัดการเรียนการสอนบูรณาการพุทธธรรม คือ “ไตรสิกขา” “เบญจศีล” และ “เบญจธรรม” ทั้งที่เป็นความรู้ (Knowledge) ศรัทธาค่านิยมคุณธรรม

(Attitude) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (Process) ในการเรียนการสอน โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้น หลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยงานการเรียนรู้อ หรือแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการจัดประสบการณ์ที่ครูจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนต่อไป

๕.๒ แนวทางการจัดกิจกรรม แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ประกอบด้วย

สถานศึกษาระดับปฐมวัย (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล)

๑) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

- ประกวดมารยาทชาวพุทธ

๒) กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ที่ปฏิบัติ มีดังนี้

(๑) กิจกรรมหน้าเสาธง เช่น

- กิจกรรมที่กระทำเพื่อระลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ)
- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การแผ่เมตตาและยืนสงบนิ่ง (สมาธิ)
- กิจกรรมน่องไหว้พี่
- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินจงกรมเข้าห้อง

(๒) กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน เช่น

- กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
- กิจกรรมกล่าวบทพิจารณาก่อนรับประทานอาหารกลางวัน
- กิจกรรมรับประทานอาหารกลางวันอย่างมีสติ โดยมีกติกากว่าไม่ดั่งไม่หกไม่เหลือ
- กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหารกลางวัน
- กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาทีก่อนเข้าห้องเรียน

(๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน เช่น

- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
- กิจกรรมรำลึกพระคุณผู้มีพระคุณ

(๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์/ประจำเดือน เช่น

- กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (ผู้ปกครองชวนตักบาตรวันหยุดเรียน)
- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ “บทสวดมนต์แปล” (*)

๓) กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา

ชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เช่น

- ทำบุญตักบาตรบริเวณสถานศึกษา

- ฟังพระเทศน์
- เวียนเทียนในสถานศึกษา

๔) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น

- กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- กิจกรรมประเมินผลการทำความดี
- กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
- กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม

ทั้งนี้ สามารถปรับใช้ให้มีความเหมาะสมตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยยึดหลักของการอยู่ร่วมกันตามพหุวัฒนธรรมในพื้นที่

สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา

๑) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

- พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ (*)
- ประกวดมารยาทชาวพุทธ
- กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)
- กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา
- การเรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา
- การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๒) กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ที่ปฏิบัติ มีดังนี้

(๑) กิจกรรมหน้าเสาธง เช่น

- กิจกรรมที่กระทำเพื่อระลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ)
- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การแผ่เมตตาและยืนสงบนิ่ง (สมาธิ)
- กิจกรรมนั่งสมาธิ
- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินจงกรมเข้าห้อง
- กิจกรรมพุทธสุภาชิตวันละบท

(๒) กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน เช่น

- กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
- กิจกรรมกล่าวบทพิจารณาก่อนรับประทานอาหารกลางวัน
- กิจกรรมรับประทานอาหารกลางวันอย่างมีสติ โดยมีกติกากว่าไม่ดั่งไม่หกไม่เหลือ
- กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหารกลางวัน

- กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาทีก่อนเข้าห้องเรียน
- (๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน เช่น
 - กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
 - กิจกรรมรำลึกพระคุณผู้มีพระคุณ
 - กิจกรรมท่องบทอาขยานสร้างสมาธิ
- (๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์/ประจำเดือน เช่น
 - กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (ผู้ปกครองชวนตักบาตรวันหยุดเรียน)
 - กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หมู่ “สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ” (*)
- ๓) กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เช่น
 - ทำบุญตักบาตรบริเวณสถานศึกษา
 - ฟังพระเทศน์
 - เวียนเทียนในสถานศึกษาหรือที่วัด
- ๔) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น
 - กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่น การถือศีลปฏิบัติธรรม การบวชเนกขัมมะประจำวัน และการบรรพชาสามเณร เป็นต้น
 - กิจกรรมประเมินผลการทำความดี
 - กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
 - กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม
 - กิจกรรมไขปัญหาธรรม
 - กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา
 - กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ทางพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ สามารถปรับใช้ให้มีความเหมาะสมตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยยึดหลักของการอยู่ร่วมกันตามพหุวัฒนธรรมในพื้นที่

๕.๓ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่

- ๑) ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ดังนี้
 - สถานศึกษามีสื่อที่เป็นเอกสาร หนังสือ หรือสื่อเทคโนโลยีให้เด็กนักเรียนได้ใช้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น ห้องสมุด ห้องอินเทอร์เน็ต สารานุกรมสำหรับเยาวชนรูปแบบออนไลน์ เป็นต้น

- สถานศึกษาและครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อส่งเสริม
 จูงใจ และกระตุ้นให้เด็กนักเรียนเกิดการใฝ่รู้และรักการแสวงหาความรู้

๒) นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญผู้ที่มีองค์ความรู้ทางด้านศาสนา มาสอนเด็กนักเรียนอย่าง
 สม่าเสมอ

๓) สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้นักเรียนไปทัศนศึกษาเพื่อศึกษาเรียนรู้ที่วัดหรือศาสน
 สถานที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถานศึกษา และให้ศาสนสถานนั้นเป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำของสถานศึกษา
 อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ตามความเหมาะสมและบริบทของวัดและสถานศึกษา ดังนี้

- สถานศึกษามีวัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำของสถานศึกษา
- สถานศึกษานำเด็กนักเรียนไปเรียนรู้ธรรมะ ร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรม
 สาธารณะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ณ ที่วัดหรือศาสนสถานเป็นประจำ (รายเดือน/รายไตรมาส)
- สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ณ ที่วัดหรือศาสนสถานหรือ
 สถานศึกษาเป็นประจำทุกปี เช่น กิจกรรมค่ายพุทธบุตรพุทธธรรม เป็นต้น

๕.๔ การวัดและประเมินผล

สถานศึกษาควรมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายและม
 ีความครอบคลุมโดยยึดหลักธรรมะ “ภาวนา ๔” ได้แก่ ๑) กายภาวนา : การเจริญกายหรือการพัฒนา
 ๒) สีสภาวนา : การเจริญศีลหรือการพัฒนาความประพฤติ ๓) จิตภาวนา : การเจริญจิตหรือการฝึก
 และพัฒนาจิตใจ และ ๔) ปัญญาภาวนา : การเจริญปัญญาหรือการพัฒนาปัญญา หรือรวมเรียกว่
 ภาวนา กาย สีส สมาธิ และปัญญา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเด็กนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

- สถานศึกษาจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กนักเรียนเป็นรายบุคคล
- สถานศึกษากำหนดวิธีการ/เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินพัฒนาการของเด็ก
 นักเรียน ตามหลักภาวนา ๔
- สถานศึกษาประเมินพัฒนาการของเด็กนักเรียนตามหลักภาวนา ๔ อย่างต่อเนื่อง
- สถานศึกษานำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการของเด็ก
 นักเรียน

๖. เกณฑ์การประเมินตัวชี้วัด

ตามแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาสังกัดองค์กร
 ปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่าเสมอและประพฤติตนตามหลักคำสอนของ
 ศาสนา ภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้าน
 รักษาศีล ๕ ขยายผลสู่หมู่บ้านศีลธรรม” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗

๖.๑ สถานศึกษาระดับปฐมวัย (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล)

เกณฑ์การประเมินตัวชี้วัดสถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา (ตามแนวทางข้อ ๕.๒) และกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ “บทสวดมนต์แปล” พร้อมทั้งมอบหมายครูผู้สอนหรือเชิญผู้ที่มีความรู้มาอบรมสั่งสอนผู้เรียนเพื่อเป็นการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และการประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนา (ในทุกกิจกรรม) ทั้งนี้ ได้กำหนดตัวชี้วัดให้สถานศึกษาดำเนินการอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง รวม ๑๒ ครั้งต่อหนึ่งปี

๖.๒ สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา (โรงเรียน/วิทยาลัย) เกณฑ์การประเมินตัวชี้วัด

๖.๒.๑ สถานศึกษาจัดกิจกรรม “พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ” สำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไป ทั้งนี้ สำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่น ให้ถือปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ (เป้าหมายร้อยละ ๑๐๐ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไปที่นับถือศาสนาพุทธ)

๖.๒.๒ สถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา (ตามแนวทางข้อ ๕.๒) และกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หมู่ “สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ” พร้อมทั้งมอบหมายครูผู้สอนหรือเชิญผู้ที่มีความรู้มาอบรมสั่งสอนผู้เรียนเพื่อเป็นการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และการประพฤติตนตามหลักคำ สอนของศาสนา (ในทุกกิจกรรม) ทั้งนี้ ได้กำหนดตัวชี้วัดให้สถานศึกษาดำเนินการอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง รวม ๑๒ ครั้งต่อหนึ่งปี

กิจกรรมที่ ๑ (๑.๑.๒) การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส
เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือเกณฑ์การประเมิน (รายเดือน) : ร้อยละ ๑๐๐ ของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรม อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง (ฐานข้อมูล : สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๙,๙๗๐ แห่ง)

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (เชิงปริมาณ)				
	ไตรมาสที่ ๑	ไตรมาสที่ ๒	ไตรมาสที่ ๓	ไตรมาสที่ ๔	รวม
๑. กิจกรรมที่ ๑ (๑.๑.๒)	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๓ ครั้ง	สถานศึกษา จัดกิจกรรม (อย่างน้อย เดือนละ ๑) รวม ๑๒ ครั้ง

คำเป้าหมาย (เชิงคุณภาพ)

๑. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล สวดมนต์ “บทสวดมนต์แปล” ได้
๒. โรงเรียน/วิทยาลัย (ประถมศึกษา/มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา)
 - ๒.๑ สวดมนต์หมู่ “สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ” ได้
 - ๒.๒ นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไป “เข้าร่วมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ”^{๓๐}

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมการปกครอง	โครงการหมู่บ้านศีล ๕ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของมหาเถรสมาคม และมีเป้าหมายดำเนินโครงการในพื้นที่ ๗๖ จังหวัด ๘๗๘ อำเภอ ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน/ชุมชน ในการนี้ กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมการปกครอง (ปก.) เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงาน ร่วมกับ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) และกรมการพัฒนาชุมชน (พช.)

๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๑. ความเป็นมาของโครงการ

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕) เกิดขึ้นจากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ประเทศประสบปัญหา เช่น การกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข และการแตกแยกทางความคิด เป็นต้น ประกอบกับรัฐบาลได้ให้แนวทางในการ

^{๓๐} กรมการปกครอง, “แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” , [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://dcast.dopa.go.th/moral/app/user/index.php>, [๒๗ เมษายน ๒๕๖๗].

แก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันขึ้นในทุกภาคส่วนของประเทศ โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ (เบญจศีล - เบญจธรรม) มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามดำริที่ เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้น ๆ คือ ประชาชน ย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ที่มีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ดังนี้ ๑) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ ๒) เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนในประเทศ ๓) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ๔) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง และ ๕) เพื่อสนับสนุนการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคประชาคมที่เกี่ยวข้อง

การขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีการจัดประชุมเพื่อรับมอบนโยบายในการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖ ณ หอประชุมพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าคุณูปการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ประธานคณะกรรมการอำนวยการ โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นประธาน พร้อมด้วยพระธรรมวชิราวุฒิวัดเจ้าคณะภาค ๑๔ ประธานคณะกรรมการบริหารกลาง พร้อมด้วยคณะกรรมการบริหารกลาง และคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับหน พระสังฆาธิการ พระครูสุภัทรธรรมเมฆิต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหารและพระเถรานุเถระ นายอินทพร จันเอี่ยม รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติรักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้แทนหน่วยงานระดับกระทรวง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ทั้ง ๗๖ จังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุม โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล ๕ พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโดยมีการบูรณาการร่วมกันทั้งในส่วน of คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชน กำหนดกรอบทิศทาง แนวนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการ

ขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวในเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจให้มากขึ้นโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญ คือ หลักไตรสิกขา อันเป็นธรรมแห่งการพัฒนาชีวิตให้ประสบความสำเร็จตามหลักพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคมได้มีคำสั่งมหาเถรสมาคม ที่ ๓/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ซึ่งได้แต่งตั้งปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” และกระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๔๕/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ ซึ่งมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเป็นประธานที่ปรึกษาและมีปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานคณะกรรมการ และคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๔๖/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานที่ปรึกษา และมีอธิบดีกรมการปกครอง เป็นประธานคณะกรรมการ ประกอบกับได้มีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๖ ณ ห้องประชุมราชูปถัมภ์ อาคารดำรงราชานุสรณ์ และผ่านระบบทางไกลออนไลน์ Zoom Cloud Meetings ซึ่งในการประชุมนั้น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเมตตาแสดงสัมโมทณียกถา ความว่าวันนี้เป็นวันที่ดี เป็นศุภนิมิตที่ดี ในเดือนพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทุกท่านตระหนักถึงความจงรักภักดี และดำเนินงานโครงการ เพื่อนำสันติสุขสู่ชุมชน ถวายเป็นพระราชกุศล เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๑ พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และดำเนินการต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ขอขอบคุณท่านปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้ช่วยสานต่องานตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หลังจากที่ได้มีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ที่มีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเป็นประธานการขับเคลื่อนตามคำสั่งมหาเถรสมาคมที่ ๓/๒๕๖๖ โดยได้มีการจัดการประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖ ณ หอประชุมพุทธมณฑล นั้น โดยปลัดกระทรวงมหาดไทยร่วมประชุมหาแนวทางขับเคลื่อนตามกลไกของทางราชการร่วมกับฝ่ายสงฆ์และได้ตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานขึ้นมาช่วยกันขับเคลื่อนงานให้บังเกิดผลดีเพิ่มมากขึ้น โดยการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” นี้ มหาเถรสมาคมมี

วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้ รักและเชิดชูสถาบัน ศาสนาพระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง โดย ศิล ๕ คือ ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติ ทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีความปกติสุขก่อให้เกิดความสุข ความรัก สามัคคี เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชนและยังช่วยสร้างบรรยากาศความสงบสุขเรียบร้อย เพื่อนำพาความสงบสุขมาสู่ประเทศชาติ

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศิล ๕” คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนโดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนาหลักศิล ๕ เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง สมานฉันท์ สันติสุข คนในหมู่บ้านปฏิบัติโดยยึดหลักการรักษาศิล ๕ จะสำเร็จได้นั้น คนทำงานต้องเป็นผู้ที่ตั้งใจจริง มีใจอยากเห็นคนในสังคมรักชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ หรือเป็นคนดีที่จะทำให้ทุกคนมีความสุข มีชีวิตที่อยู่ในชุมชน หมู่บ้านที่มีความสงบสุขอย่างยั่งยืน และขยายผล “หมู่บ้านรักษาศิล ๕ ไปสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” ถวายเป็นพระราชกุศลโดยยึดหลักไตรสิกขา ผู้ที่มีสมาธิและปัญญา มีความมุ่งมั่นทำความดี ตั้งใจดี ยึดหลักสามัคคีเป็นพลัง ถ้าสามารถยึดหลักไตรสิกขาให้ครบถ้วนได้ ก็จะสามารถพัฒนาไปสู่หมู่บ้านศีลธรรม ภายใต้ภารกิจของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับประชาชน สมดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ที่หวังให้ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข แก้ไขในสิ่งผิด สืบสานในพระราชปณิธาน ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทุกท่านต้องทุ่มเทสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ไปช่วยกันขับเคลื่อนโครงการฯ ร่วมกับทุกภาคส่วน โดยเริ่มที่ครอบครัวของเราเองที่ทำงานหน่วยงานของเรา ควบคู่กับการไปเชิญชวนให้ทุกหมู่บ้านใน ๘๗๘ อำเภอ ทั้ง ๗๖ จังหวัด ได้ช่วยกันสร้างความรักสามัคคี ความสุข ให้เกิดขึ้นตามแนวทางของโครงการฯ ซึ่งวันนี้จะได้หาข้อสรุปร่วมกัน ต่อไปโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศิล ๕” มีการกำหนดกรอบ ทิศทาง แนวนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนโครงการฯ เชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชน โดยยึดหลัก “ไตรสิกขา” ธรรมะแห่งการพัฒนาชีวิตให้ประสบความสำเร็จตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญ อันได้แก่ ศิล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันกับโครงการต่าง ๆ และพันธกิจส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทย ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ถวายเป็นพระราชกุศล “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แก่ราษฎรอย่างแท้จริง มีผลสำเร็จเชิงประจักษ์ เป็น มรรค มีการประเมินผลตามหลักตัวชี้วัด (KPI) ของกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนทุกหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง ออกมาเป็นจำนวนสถิติ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการ สร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ สืบไป

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามคำสั่งมหาเถรสมาคม ที่ ๓/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้ง คณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๔๕/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ และคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๑๔๕/๒๕๖๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ กระทรวงมหาดไทย จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนโดยยึดหลักทางศาสนาและนำมาปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง สมานฉันท์ก่อให้เกิดสันติสุขในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทำให้สังคมสงบร่มเย็น และมีความสุขยั่งยืน ครอบคลุม ๗๖ จังหวัด ๘๗๘ อำเภอ ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน/ชุมชน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา

๒.๒ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง

๒.๓ เพื่อขยายผลการดำเนินงานโครงการ จากโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม”

๒.๔ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๕ เพื่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

๓. เป้าหมายของโครงการ

๗๖ จังหวัด ๘๗๘ อำเภอ ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๕,๑๓๖ หมู่บ้าน/ชุมชน

๔. ระยะเวลาดำเนินการ

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖ – ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

๕. แนวทางการดำเนินการ

๕.๑ นิยาม ขอบเขตเนื้อหา และระดับการดำเนินการนิยาม

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนโดยยึดหลักทางศาสนา และนำมาปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง สมานฉันท์ ก่อให้เกิดสันติสุขในหมู่บ้าน/ชุมชน

ที่	ขอบเขตเนื้อหา		ระดับการดำเนินการ
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
๑	ตัวชี้วัดด้านหลักประกันชีวิต หมายถึง กิจกรรม ที่นำหลักทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมมาปรับใช้ในการ ดำเนินชีวิต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น	๑.๑ กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และ วัฒนธรรม	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ป้อมบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร
		๑.๒ กิจกรรมเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ป้อมบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร
		๑.๓ กิจกรรมการส่งเสริมการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ป้อมบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๔. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
๒	ตัวชี้วัดด้านหลักประกันทรัพย์สิน หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ภายในครัวเรือน ให้สามารถ	๒.๑ กิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ สร้างความ	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ป้อมบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๔. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

ที่	ขอบเขตเนื้อหา		ระดับการดำเนินการ
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
	พึ่งตนเองได้ โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิต	๒.๒ กิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพ และการรวมกลุ่มอาชีพ	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร
		๒.๓ กิจกรรมส่งเสริมการจัดทำบัญชี ครัวเรือนและส่งเสริมการออม	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๔. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
๓	ตัวชี้วัดด้านหลักประกันครอบครัว หมายถึงกิจกรรมที่เสริมสร้างความอบอุ่นให้สมาชิกในครัวเรือน และหมู่บ้าน/ชุมชน และเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีในครัวเรือน	๓.๑ กิจกรรมดูแลสุขภาพและส่งเสริม	๑. ระดับบุคคล
		๓.๒ กิจกรรมการพัฒนาเด็กเยาวชน สตรีผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มเปราะบาง	๑. ระดับบุคคล
		๓.๓ กิจกรรมถึงขยะเปียกลดโลกร้อน การคัดแยกขยะต้นทาง (๓R) การจัดการขยะหมู่บ้าน/ชุมชน	๑. ระดับครัวเรือน ๒. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๓.๔ กิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
๔	ตัวชี้วัดด้านความสามัคคี หมายถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างความสามัคคีปรองดองช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง	๔.๑ กิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๔.๒ กิจกรรมการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูล	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

ที่	ขอบเขตเนื้อหา		ระดับการดำเนินการ
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
		๔.๓ การเข้าถึงกระบวนการ ไกล่เกลี่ยร้องเรียน ร้องทุกข์	๑. ระดับบุคคล ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๔. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๔.๔ กิจกรรมพบปะในหมู่บ้าน ชุมชนเพื่อร่วมพูดคุย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๔.๕ กิจกรรมตามหลัก “บวร” “บรม” และ “ครบ”	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๔.๖ มีการรวมตัวกันเป็นคุ้ม บ้าน ปึกบ้าน หย่อมบ้าน ฯลฯ เพื่อดูแล ช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยกัน	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๔.๗ กิจกรรมจิตอาสา และ การ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
๕	ตัวชี้วัดด้านความมั่นคงปลอดภัย หมายถึง กิจกรรมที่เสริมสร้าง ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนใน หมู่บ้านโดยการมุ่งเน้นให้ ประชาชนห่างไกลยาเสพติด และปลอดภัยอบายมุข	๕.๑ กิจกรรมสร้างความมั่นคง ปลอดภัยในชุมชน	๑. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๒. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๓. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๕.๒ กิจกรรมส่งเสริมการ ป้องกันยาเสพติด และลด ละ เลิก อบายมุข	๑. ระดับบุคคล ๒. ระดับคุ้มบ้าน/ปึกบ้าน/หย่อมบ้าน ๓. ระดับกลุ่ม/องค์กร ๔. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
		๕.๓ กิจกรรมบำบัดรักษา ผู้ติด ยาเสพติดโดยการฟื้นฟู สภาพทางสังคม	๑. ระดับบุคคล

๕.๒ กลไกการขับเคลื่อน จำนวน ๔ กลไก ได้แก่

ระดับกระทรวง (ส่วนกลาง) ประกอบด้วย

(๑) คณะกรรมการอำนวยการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยมีสมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี เป็นประธานที่ปรึกษาและมี ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ ในการอำนวยการกำหนด ยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน ให้สอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการดำเนินงานโครงการ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” พ.ศ. ๒๕๖๕ กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานดำเนินกิจกรรมตามนโยบายและแผนงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

๒) คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานที่ปรึกษา และมี อธิบดีกรมการปกครอง เป็นประธานกรรมการ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการ กำหนด แนวทางเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการให้ไปด้วย ความเรียบร้อยตามที่คณะกรรมการอำนวยการฯ กำหนด กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานดำเนินกิจกรรมตามนโยบายและแผนงานเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ บูรณาการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในระดับพื้นที่ โดยใช้กลไก ๓ ๕ ๗ เร่งรัดการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม ตลอดจนประสานการดำเนินงานร่วมกับส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน และดำเนินการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ต่อคณะกรรมการอำนวยการ โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

ระดับภูมิภาค ประกอบด้วย

(๓) คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ระดับจังหวัด โดยมีเจ้าคณะจังหวัดทั้ง ๒ นิการ เป็นที่ปรึกษา และมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการ กำหนด แนวทาง เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการให้สอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการ ดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษา ศีล ๕” พ.ศ. ๒๕๖๕ ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ระดับอำเภอ และแต่งตั้งทีมขับเคลื่อน โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

ในระดับพื้นที่ และแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อขับเคลื่อนโครงการตามที่ได้เห็นสมควร รวมทั้งกำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานดำเนินงาน เร่งรัดการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม ตลอดจนประสานการดำเนินงานร่วมกับส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน และบูรณาการดำเนินงานโครงการในระดับพื้นที่ โดยใช้กลไก ๓ ๕ ๗ และติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมตามนโยบายและแผนงาน พร้อมทั้งรายงานการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” กระทรวงมหาดไทย

(๔) คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ระดับอำเภอ โดยมีเจ้าคณะอำเภอทั้ง ๒ นิการ เป็นที่ปรึกษา และมีนายอำเภอ เป็นประธานกรรมการ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการ กำหนดแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการให้สอดคล้องกับระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” พ.ศ. ๒๕๖๕ เร่งรัดการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” รวมทั้งบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม ตลอดจนประสานการดำเนินงานร่วมกับส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในพื้นที่ และบูรณาการดำเนินงานโครงการในระดับพื้นที่ โดยใช้กลไก ๓ ๕ ๗ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมตามนโยบายและแผนงาน พร้อมทั้งรายงานการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” จังหวัดทราบ

ระดับพื้นที่

ให้นายอำเภอ พิจารณา แต่งตั้งคณะกรรมการในระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ต่อไป

๕.๓ บูรณาการการดำเนินงาน

บูรณาการการดำเนินงานโครงการร่วมกับโครงการของกระทรวงมหาดไทยที่ดำเนินการในระดับพื้นที่และบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ประกอบด้วย

ที่	โครงการ/บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ	หน่วยงานรับผิดชอบ
๑	โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งหมู่บ้านยั่งยืน (Sustainable Village) เพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา	กรมการปกครอง

ที่	โครงการ/บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ	หน่วยงานรับผิดชอบ
๒	โครงการหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง(หมู่บ้าน อยู่เย็น)	กรมการปกครอง
๓	โครงการช่วยเหลือผู้เสีย/ผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม	กรมการปกครอง
๔	โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	กรมการพัฒนาชุมชน
๕	การน้อมนำแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สู่ปฏิบัติการปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร	กรมการพัฒนาชุมชน
๖	กองทุนแม่ของแผ่นดิน	กรมการพัฒนาชุมชน
๗	โครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อน	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๘	โครงการโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น “ปลูกผัก รักโลก”	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๙	บันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือดำเนินโครงการวัด ประชา รัฐ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๑๐	บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ บทบาทในการเกื้อหนุนระหว่างวัดและชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน	สำนักนโยบายและแผน สป.

๖. ขั้นตอนการดำเนินงานในระดับพื้นที่

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน
๑	จังหวัด/อำเภอ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน	กันยายน ๒๕๖๖
๒	คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ จัดประชุมหารือแนวทางการดำเนินงานระหว่างคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่	

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน
๓	คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ร่วมกำหนดแผนงาน โครงการ/กิจกรรม ต่างๆ โดยบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับโครงการของ กระทรวงมหาดไทยที่ขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ โดยสามารถวาง แผนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบท และภูมิสังคมของพื้นที่	
๔	คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ สร้างการรับรู้ ประชาสัมพันธ์เชิญชวน ประชาชนเข้าร่วมโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง	
๕	ดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมบูรณาการงานในมิติทาง ศาสนา เพื่อให้ประชาชนได้น้อมนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ใน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่	กันยายน ๒๕๖๖ - กรกฎาคม ๒๕๖๗
๖	จังหวัด/อำเภอ รายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการ ขับเคลื่อน โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ฯ	สิงหาคม ๒๕๖๗

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ประชาชนมีจิตสำนึกและได้มีความตระหนัก รักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง

๗.๒ เกิดการขยายผลการดำเนินงานโครงการ จากโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม”

๗.๓ ประชาชนนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๗.๔ เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน^{๓๑}

^{๓๑} กรมการปกครอง, “แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม” , [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://dcast.dopa.go.th/moral/app/user/index.php>, [๒๗ เมษายน ๒๕๖๗].

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมการศึกษาวิจัย และบทความที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

พระมหานิกัร ปลัดสังข์ และวิชฌุ สุมิตสวรรค การรักษาศีล ๕ กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การรณรงค์ให้เกิด การตระหนักในการประยุกต์การรักษาศีล ๕ มาปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศให้มี การรักษาศีล ๕ ต้นแบบขึ้น เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุขด้วยหลักการ ประพฤติปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล ๕ เนื่องจากการรักษาศีล ๕ เปรียบเสมือนหลักประกันชีวิตที่ทำให้เกิด ความสงบสุขในสังคม บ้านเสียว ตำบลวังชัย อำเภอโนนน้ำพอง คือหมู่บ้านต้นแบบเนื่องจากชุมชนแห่งนี้ มีการ สร้างข้อบังคับร่วมกัน จึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านแห่งนี้ปฏิบัติตามกฎของหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข ในชุมชน นอกจากนี้ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรมุ่งการ ส่งเสริมพัฒนาและปลูกฝังให้เกิดครอบครัวตัวอย่างและชุมชนหมู่บ้านต้นแบบ โดยให้เน้นให้สมาชิกขององค์กร ปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล ๕ ตามแนวการใช้ชีวิตประจำวันให้มีความเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในการเข้าวัดและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ เนื่องจากการเข้าวัดรักษาศีล เพื่อเป็นหลักในการรักษาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สมาชิกในชุมชน หรือประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป^{๑๒}

สุรพล พรหมกุล และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และ ภาคใต้ พบว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มี องค์ประกอบหลักคือ ด้านปัจจัยสี่ ด้านประเพณีท้องถิ่น และด้านศาสนา ผลการศึกษาในแต่ละภาคพบว่า ภาคเหนือ มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ การมีปัจจัยสี่ ยึดถือประเพณีท้องถิ่นคือ ประเพณีตักบาตรผักทุกวันพระ ประเพณีเปลี่ยนผ้าครองครุบาชัยยะวงศาพัฒนา และด้านศาสนาคือการปฏิบัติ ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของ ชุมชน คือ ยึดถือประเพณีท้องถิ่น คือ ๑. การทำบุญประจำ ๑๒ เดือนหรือประเพณีฮีต ๑๒ ๒. ประเพณีตัก บาตรทุกวัน ๓. ฟังพระธรรมเทศนาตลอดพรรษา

^{๑๒} พระมหานิกัร ปลัดสังข์ และวิชฌุ สุมิตสวรรค, “การรักษาศีล ๕ กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดขอนแก่น” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐): หน้า ๔๔๕.

๔. ประเพณีพ่อค้า แม่ค้า มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทาง ศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ภาคกลาง มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ของชุมชน คือ ปัจจัยสี่ ประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีสงกรานต์ กิจกรรมด้านศาสนา คือ ๑. การสวดมนต์ข้าม ปี ๒. กิจกรรมสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์พิชิตมาร ภาคใต้ มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ ปัจจัยสี่ และประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีสารทไทย งานชิงเปรต ส่วนแนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ ประชาชนต้องมีศรัทธา การประกอบกิจกรรมกัลยาณมิตร การแบ่งปัน และมีปัญญา^{๓๓}

บัณฑิตา ศุพุททมงคล ได้ศึกษาเรื่อง การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ ผล การศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำเบญจศีล เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ ภาพรวมด้าน เมตตา กรุณา คู่กับศีลข้อที่ ๑ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านสัมมาอาชีวะคู่กับศีลข้อที่ ๒ อยู่ในระดับมาก ภาพ รวมด้านสำรวมในกามคู่กับศีลข้อที่ ๓ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านความมีสัจย์คู่กับศีลข้อที่ ๔ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลข้อที่ ๕ อยู่ในระดับมาก^{๓๔}

สุภาพร วัชรคุปต์ ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยประชาชนในหมู่บ้าน รักษาศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดินกามมากที่สุด รองลงมาคือการรักษาศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์การรักษาศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย การรักษาศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ และการรักษาศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดปด ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตาม เพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่องอำเภอเมือง

^{๓๓} สุรพล พรหมกุล และคณะ, “กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษา ศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^{๓๔} บัณฑิตา ศุพุททมงคล, “การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

สระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรักษา คีล ๕ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕^{๓๕}

พระชัยณรงค์ วิทิต (ร้องมะรุค) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักคีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรม ของบุคคลในสังคม ผลการศึกษาพบว่า คีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุรา เมรัย คีล เป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของ คีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่ก้าวล่วงทางกาย และวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความ สงบสันติสุขในชีวิต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นอนิสงส์ และในตรงกันข้าม โทษของการละเมิดคีล เป็นเหตุ ให้ประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่าง ๆ ย่อมประสบทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพ บัน ทอนความก้าวหน้าความจริง และความสงบสันติสุขในการดำเนินชีวิต พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลอัน เกิดจากการปฏิกริยาโดยอาศัย ระบบต่าง ๆ ทางร่างกาย และจิตใจ คือ ระบบประสาท กล้ามเนื้อ ระบบ ต่ออัม และสิ่งเร้าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้ เกิดความรู้สึกนึกคิดสภาวะจิตใจที่รับรู้อารมณ์ จึงแสดง พฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาทางกาย วาจา และใจ และแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่ออารมณ์นั้น ๆ ทั้งด้านที่ ดี และในด้านที่ไม่ดี กล่าวคือ พฤติกรรมด้านที่ไม่ดี เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อโลกภายนอก ที่ ประกอบด้วยการประพฤตินอกใจ คีล ๕ มีการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ การดื่มสุราเมรัย และขาดความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ใช้อารมณ์ มากกว่าเหตุผลใน การตัดสินใจ ส่วนพฤติกรรมด้านที่ดี เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อโลกภายนอก ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีหิริ โอตตปปะ มีเมตตากรุณาประพฤติชอบทางกายวาจา และใจ เป็นที่ตั้งหลักคีล ๕ ประยุกต์ พัฒนาพฤติกรรมที่ไม่ดี คือ การนำหลักคีลไปประพฤติปฏิบัติพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ ประพฤตินอกใจ คีล ให้ประพฤติชอบทางกายวาจา และใจ โดยอาศัยองค์ธรรมในคีล ๕ ประการ คือ “เจตนา” เป็นเครื่องงดเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นมาทางกายวาจา และใจ เพื่อให้ ลด ละ เลิก เว้น พฤติกรรมที่ไม่ดี เป็นพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมต่าง ๆ คือ ความมีเมตตา กรุณา มีหิริ โอตตปปะ ความ ซื่อสัตย์ สุจริตให้ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา หลักคีล ๕ ประยุกต์พัฒนาพฤติกรรม ที่ดี คือ การ นำหลักคีลไปประพฤติปฏิบัติ โดยประกอบด้วยธรรมหลาย ๆ อย่าง โดยอาศัยจิตใจเป็นที่ตั้ง ให้ความประพฤติ ชอบทางกาย วาจา มีความสงบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น คือ (๑) มีเจตนาตั้งใจเว้น

^{๓๕} สุภาพร วัชรคุปต์, “พฤติกรรมรักษาคีล ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาคีล ๕ นำร่อง อำเภอเมือง สระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘).

(๒) มีเจตสิก คือ ความมตเว้น (๓) มีความสังวรด้วยสติ (๔) มีความไม่ก้าวล่วงกิเลสอย่างหยาบทางกาย วาจา จึงเป็นศีลประกอบด้วย สติสัมปชัญญะ มีความสำรวมระวัง ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบ สันติ ดำเนินชีวิตถูกต้องตามแนวทาง พระพุทธศาสนา และดับทุกข์ได้ในที่สุด^{๓๖}

วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหาร และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันอยู่ในระดับ มาก ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ที่มีเพศ ตำแหน่ง อายุ เคยบวชเป็นภิกษุ สามเณร หรือบวชชีพราหมณ์ถือศีลอุโบสถใน พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรม การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้บริหารและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตรที่ปฏิบัติงานอยู่ใน สนง.อบต. ระดับการศึกษารายได้ต่อเดือน แตกต่างกันระดับพฤติกรรม การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๗}

เสกสันต ศิริวรรณ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ ๑) นักเรียนมีระดับความศรัทธาในศีล ๕ ทุกข้อและโดยรวมอยู่ในระดับมีความ ศรัทธาที่ชัดเจน ๒. นักเรียนมีการปฏิบัติตนในหลักของศีล ๕ อยู่ในระดับการปฏิบัติตนค่อนข้างมาก เมื่อ พิจารณาส่วนระดับการปฏิบัติตนในศีล ๕ เป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๑ และศีล ข้อที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ และข้อที่ ๕ อยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่นโดยรวม พบว่า มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๐๑๓ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความศรัทธาในศีลข้อ ๑ กับการปฏิบัติตนในศีลข้อ ๑ มีค่าสหสัมพันธ์ในทางบวก เท่ากับ ๐.๑๓๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในขณะที่ความศรัทธาในศีลข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ กับการปฏิบัติตนในศีล ข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติส่วนความศรัทธาในศีลข้อที่ ๔ กับการ ปฏิบัติในศีลข้อที่ ๔ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเท่ากับ ๐.๐๘๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

^{๓๖} พระชัยณรงค์ วิทิต (รุ่งมะรุต), “การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๓๗} วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน, “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ระดับ .๐๕ และความศรัทธาในศีลข้อที่ ๕ กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๕ มีค่าความสัมพันธ์ในทิศทางลบ เท่ากับ -๐.๑๐๗ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๓๘}

ปัทมา ผาดจันทิก และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตนตามศีล ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศีลข้อ ๕ เรื่องการไม่เสพยาเสพติดรองลงมาคือศีลข้อ ๒ เรื่องการไม่รับซื้อของที่ถูกขโมยมา ส่วนศีล ๕ ที่ นักศึกษามักจะละเมิดมากที่สุดคือศีลข้อที่ ๔ เรื่องการพูดไร้สาระ รองลงมาคือ การพูดหยาบคายกับผู้อื่นและศีล ข้อ ๕ เรื่องการดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ตามลำดับ สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ต่าง ๆ กับพฤติกรรม การปฏิบัติศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ และคณะ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ใน ชีวิตประจำวันของนักศึกษา ส่วนอายุ ชั้นปี และเกรดเฉลี่ย ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ส่วนปัจจัย สนับสนุนทั้ง ๓ ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจเรื่องศีล ๕ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรม ทางศาสนามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา^{๓๙}

พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนา กลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการของกลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะการบริหารจัดการแบบแยกกันทำงาน เผยแผ่อุดมการณ์หลักทางพระพุทธศาสนาแก่ศาสนิกนั้บถือด้วยการสร้างความเข้าใจ มีการสร้างกลุ่มเครือข่าย สร้างความเข้าใจ ให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยทำบันทึกข้อตกลงต่อหน่วยงานส่วนราชการท้องถิ่นให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้บรรลุเป้าหมายต่อไป ซึ่งการพัฒนา กลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่พบว่าในหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานร่วมกันในระบบ หรือองค์กรเพื่อให้งานสำเร็จไปด้วยดี ระบบหรือองค์กรที่มีบุคคลในระดับต่าง ๆ ทำงานประสานกันดูจเครื่องจักร ระบบใด ๆ ที่จะช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงไป โดยที่บุคคล กลุ่มคน และชุมชน นำหลักการในพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นแนวคิด

^{๓๘} เสกสันต ศิริวรรณ, “ความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษา มหบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

^{๓๙} ทมา ผาดจันทิก และคณะ, “พฤติกรรม การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี”, รายงานการวิจัย, (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๐).

ที่มาของศิลปะกับการอยู่ร่วมกันในสังคมทำให้เกิดความสงบสุขของสังคมชุมชนและเป็นการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา ซึ่งศิลปะ ๕ เป็นหนทางแห่งการเกิดสันติภาพ^{๔๐}

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุจินโณ ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์” ผลการวิจัย พบว่า ๑) รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม แต่บางประการคงเห็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อมา ๒) การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่พอเพียงที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัด เห็นปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิด และเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเห็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา ๓) แบบการบริหารจัดการการเผยแผ่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ควรใช้อำนาจและหน้าที่ที่สำคัญกล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาคและระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่น ๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่ และอำนวยความสะดวก สะดวก และเห็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลบุคลากรที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่ และจัดทำงบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป^{๔๑}

แพรภัทร ยอดแก้ว ได้ทำวิจัยเรื่อง “การถอดบทเรียนการดำเนินงานหมู่บ้านศิลปะ ๕ ของจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผลการถอดบทเรียนการดำเนินงานได้แนวปฏิบัติที่ดี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำทั้งฝ่ายสงฆ์และผู้นำท้องถิ่น ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ดี โดยใช้การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ ด้านการจัดกิจกรรมที่ดีซึ่งอาศัยทุนเดิมของชุมชนที่มีอยู่ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นและด้านการส่งเสริมสนับสนุนที่ดี จากวัดซึ่งนำโดยพระสงฆ์และจากหน่วยงาน

^{๔๐} พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา), “การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิลปะ ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่”, *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^{๔๑} พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุจินโณ, “รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”, *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ภาครัฐทั้งในส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐมและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ๒) การดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม มีรูปแบบการทำงานแบบเน้นการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับหมู่บ้านมีแผนการดำเนินงาน ๓ ระยะตามแนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แก่ ระยะเร่งด่วนระยะปานกลาง และระยะยาว มีแนวทางการดำเนินงานในลักษณะคณะกรรมการทุกระดับและมีกิจกรรม ๒ ลักษณะ คือ กิจกรรมหลัก ได้แก่ การสวดมนต์ปฏิบัติธรรมและกิจกรรมเสริม ได้แก่ กิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการปฏิบัติศีล ๕ และการรณรงค์การรักษาศีล ๕ กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยมีหมู่บ้านที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่น ได้แก่ วัดวังตะกั่ว อำเภอมือง และวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี^{๔๒}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี เป็นการจัดการในด้านของรูปธรรมและนามธรรม เช่น ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม ถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยการสร้างความรักความสามัคคี ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประชาชนไทยทุกหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และสังคมมีความรักความเข้าใจ เคารพในความคิดเห็นของกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเป็นสังคมเครือญาติ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และมีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

^{๔๒} แพรภัทร ยอดแก้ว, “การถอดบทเรียนการดำเนินงานหมู่บ้านศีล ๕ ของจังหวัดนครปฐม”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๗).

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
<p>พระมหานิกัร ปลัดสังข์ และวิชฌ์ สุमित สุวรรณค์</p>	<p>ผลการศึกษาพบว่า การตระหนักในการประยุกต์การรักษาศีล ๕ มาปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศใช้ เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุข นอกจากนี้แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรมุ่งการส่งเสริมพัฒนาและปลูกฝังให้เกิดครอบครัวตัวอย่างและชุมชนหมู่บ้านต้นแบบ โดยให้เน้นให้สมาชิกขององค์กรปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล ๕ ตามแนวการใช้ชีวิตประจำวันให้มีความเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในการเข้าวัดและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ</p>
<p>สุรพล พรหมกุล และคณะ</p>	<p>พบว่า องค์ประกอบหลักคือ ด้านปัจจัยสี่ ด้านประเพณีท้องถิ่น และด้านศาสนา ผลการศึกษาในแต่ละภาคพบว่า ภาคเหนือ คือ การมีปัจจัยสี่ ยึดถือประเพณีท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ยึดถือประเพณีท้องถิ่น คือ การทำบุญประจำเดือนหรือประเพณีฮีต ประเพณีตักบาตรทุกวัน ฟังพระธรรมเทศนาตลอดพรรษา ประเพณีพ่อค้าแม่ค้า มีภาคกลาง คือ ปัจจัยสี่ ประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีสงกรานต์ กิจกรรมด้านศาสนา คือ ๑. การสวดมนต์ข้ามปี กิจกรรมสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์พิชิตมาร ภาคใต้ มีการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ ปัจจัยสี่ และประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีสารทไทย งานชิงเปรต</p>

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
บัณฑิตา ศุภุทธมงคล	ภาพรวมด้าน เมตตา กรุณา คู่กับศีลข้อที่ ๑ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านสัมมาอาชีวะคู่กับศีลข้อที่ ๒ อยู่ในระดับมาก ภาพ รวมด้านสำรวมในกามคู่กับศีลข้อที่ ๓ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านความมีสัจคู่กับศีลข้อที่ ๔ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลข้อที่ ๕ อยู่ในระดับมาก
สุภาพร วัชรคุปต์	ภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยประชาชน รักษาศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤตินิยมมากที่สุดในกาฬมมากที่สุด รองลงมาคือการรักษาศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ การรักษาศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย การรักษาศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ และการรักษาศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดปด ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตาม เพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่องอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระชัยณรงค์ วิทิโต (รองมจรุด)	<p>ผลการศึกษาพบว่า ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล ๕ เป็น ที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของศีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่ก้าวล่วงทางกาย และวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิต ปัจจุบัน</p>
วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน	<p>ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับ มาก ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ที่มีเพศ ตำแหน่ง อายุ เคยบวชเป็นภิกษุ สามเณร หรือบวชชีพราหมณ์ถือศีลอุโบสถในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรม การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕</p>

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
เสกสันต์ ศิริวรรณ	<p>นักเรียนมีระดับความศรัทธาในศีล ๕ ทุกข้อและโดยรวมอยู่ในระดับมีความศรัทธาที่ชัดเจน ๒. นักเรียนมีการปฏิบัติตนในหลักของศีล ๕ อยู่ในระดับการปฏิบัติตนค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาส่วนระดับการปฏิบัติตนในศีล ๕ เป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๑ และศีลข้อที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ และข้อที่ ๕ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่นโดยรวม พบว่า มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๐๑๓</p>
ปัทมา ผาดจันทิก	<p>นักศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตามศีล ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศีลข้อ ๕ เรื่องการไม่เสพยาเสพติดรองลงมาคือศีลข้อ ๒ เรื่องการไม่รับซื้อของที่ถูกขโมยมา ส่วนศีล ๕ ที่นักศึกษามักจะละเมิดมากที่สุดคือศีลข้อที่ ๔ เรื่องการพูดไร้สาระ รองลงมาคือการพูดหยาบคายกับผู้อื่นและศีลข้อ ๕ เรื่องการดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ตามลำดับ</p>
พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุจินโณ	<p>พบว่า ๑) มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอาญาแต่บางประการคงเห็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อมา ๒) การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจน พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องอ่องแท้มีจำนวนจำกัด ๓) แบบการบริหารจัดการการเผยแผ่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ</p>

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระเทพสิงหราชจารย์	กระบวนการของกลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะการบริหารจัดการแบบแยกกันทำงาน เผยแผ่อุดมการณ์หลักการทางพระพุทธศาสนาแก่ศาสนิกนั้บถือด้วยการสร้างความเข้าใจ มีการสร้างกลุ่มเครือข่าย สร้างความเข้าใจ ให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยทำบันทึกข้อตกลงต่อหน่วยงานส่วนราชการท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้บรรลุเป้าหมายต่อไป
แพรวภัทร ยอดแก้ว	ผลการวิจัยพบว่า ๑) แนวปฏิบัติที่ดี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำทั้งฝ่ายสงฆ์และผู้นำท้องถิ่น ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ดี ด้านการจัดกิจกรรมที่ดีซึ่งอาศัยทุนเดิมของชุมชนที่มีอยู่ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นและด้านการส่งเสริมสนับสนุนที่ดี ๒) การดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดนครปฐม มีรูปแบบการทำงานแบบเน้นการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับหมู่บ้านมีแผนการดำเนินงาน ๓ ระยะตามแนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

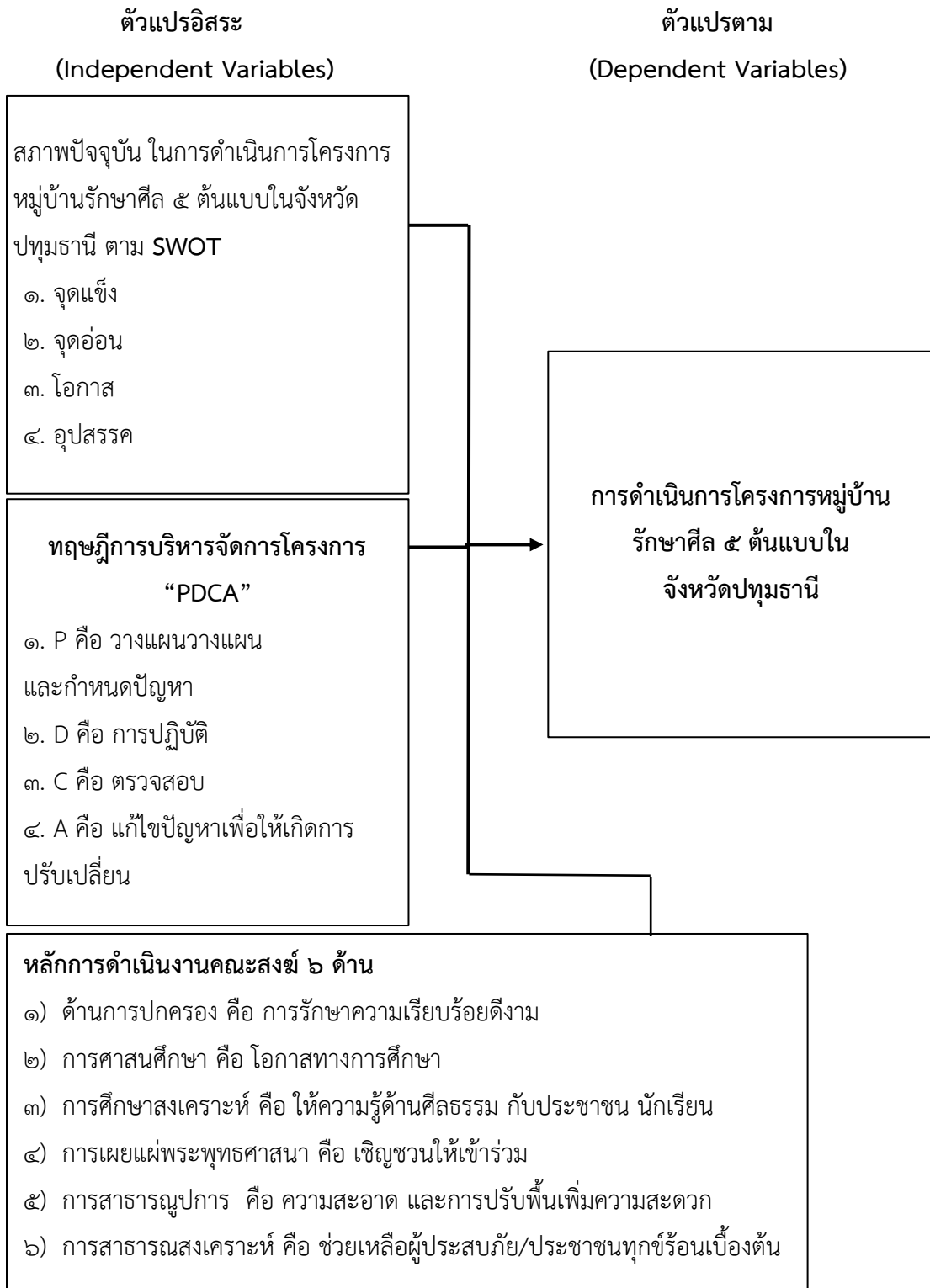
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการบริหารจัดการโครงการ “PDCA” ประกอบด้วย (Plan) คือ วางแผน และกำหนดปัญหา (Do) คือ การปฏิบัติ (Check) คือ ตรวจสอบ และ (Act) คือ แก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน ได้นำเสนอให้เห็นถึงองค์ประกอบและการดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องนำมาประกอบเพื่อให้เกิดการศึกษาการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

ประกอบกับหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการปกครอง คือ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา คือ โอกาสทางการศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์ คือ ให้ความรู้ด้านศีลธรรม กับประชาชน นักเรียน
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ เชิญชวนให้เข้าร่วม
- ๕) การสาธารณูปการ คือ ความสะอาด และการปรับปรุงเพิ่มความสะอาด และ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือผู้ประสบภัย/ประชาชนทุกข์ร้อนเบื้องต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบความคิดเพื่อใช้ศึกษาการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลที่แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบรายละเอียดของประเด็นที่สำคัญและให้เนื้อหาคำตอบอย่างครบถ้วนในการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ทำให้ทราบถึงข้อมูลที่ชัดเจนโดยสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytical Induction) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้เชี่ยวชาญ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดประสิทธิผลการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการศึกษตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และประกอบกับการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Document Research)

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑) พระสังฆาธิการ จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๗ รูป ๒) กลุ่ม

คณะกรรมการโครงการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔ รูป ๓) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๒ คน ๔) ผู้บริหารจังหวัดปทุมธานี ๒ คน ๕) กลุ่มผู้นำองค์กร จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๕ รูปหรือคน รายนามผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการ จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๗ รูป		
๑	พระมหาถาวร ธีรจิตโต	เจ้าคณะอำเภอเมืองปทุมธานี
๒	พระมหาจุมพล จิตตพโล	เจ้าคณะอำเภอสสามโคก
๓	พระครูวรธรรมวาที	เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว
๔	พระครูวิจิตรอากาศ	เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง
๕	พระครูสุวรรณนรการ	เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา
๖	พระมหาชิต ฐานชิต,ผศ.ดร.	เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี
๗	พระครูสุจิตร์ตนากร,ดร.	เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ
กลุ่มที่ ๒ กลุ่มคณะกรรมการโครงการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔ รูป		
ลำดับที่ ชื่อ - ฉายา/นามสกุล ตำแหน่ง		
๘	พระราชกิตติเมธี	รองเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
๙	พระมหาสมชาย สนติกโร	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองปทุมธานี
๑๐	พระมหาประดิษฐ์ สุขวโร	เจ้าอาวาสวัดเกิดการอุดม
๑๑	พระมหาสุราช ชาติชญโญ	เจ้าคณะตำบลคลองสี่
กลุ่มที่ ๓ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๒ คน		
ลำดับที่ ชื่อ - ฉายา/นามสกุล ตำแหน่ง		
๑๒	นางสาวฐิติมา สุภักดิ์	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมกรมการศาสนา
๑๓	นางพิมพ์วิรัชย์ รอดจิตต์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดปทุมธานี
กลุ่มที่ ๔ ผู้บริหารจังหวัดปทุมธานี ๒ คน		
ลำดับที่ ชื่อ - ฉายา/นามสกุล ตำแหน่ง		
๑๔	นายอดิเทพ กมลเวชช์	รก.ผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี
๑๕	นายยุทธนา แสงพงศานนท์	ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปทุมธานี

๑๖	ร้อยตำรวจเอก ดร.ตรีลุพธ์ ฐปกระจำง	นายกเทศมนตรีนครรังสิต
๑๗	นายรังสรรค์ นันทกาวงศ์	นายกเทศมนตรีเมืองบึงยี่โถ
๑๘	นายนิติชัย วิริยานนท์	นายอำเภอคลองหลวงคลองสาม
๑๙	นายประเทือง วงษ์แจ้	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสี่

กลุ่มที่ ๕ กลุ่มผู้นำองค์กร จำนวน ๖ คน

ลำดับที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๒๐	นางฉัฐติพา แซ่มขมดาว	ผอ.รร.วัดชินวราราม
๒๑	นายธณัฐ ศิระวงษ์	ผอ.รร.วัดเขียนเขต
๒๒	นางพัชรี เหลืองอุดม	ผอ.รร.วัดมูลจินดาราม
๒๓	ดร.ธัญรัตน์ โชติวิฑูมิพงศ์	ผอ.รร.วัดเกิดการอุดม
๒๔	นายวิรัตน์ โพธิพราน	หัวหน้าส่วนราชการ
๒๕	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖	ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีรายละเอียดการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

๑. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาวิธีสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากกรรมการควบคุมการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๕) นำแบบสัมภาษณ์ให้กรรมการควบคุมการวิจัย ตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ เพื่อขอความเห็นชอบ

๖) นำแบบสัมภาษณ์ที่กรรมการควบคุมการวิจัยตรวจสอบและให้ความเห็นชอบแล้วมาปรับแก้ไขเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ต่อไป

๒. ลักษณะของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สภาพทั่วไปในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามแบบการวิเคราะห์ “SWOT”

ตอนที่ ๓ กระบวนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามแบบ “PDCA”

ตอนที่ ๔ รูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ทำการนัดวัน และเวลากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๒) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน และเวลาที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๓) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๔) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้และมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ๕ กลุ่ม ได้แก่ ได้แก่ ๑) พระสังฆาธิการ จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๗ รูป ๒) กลุ่มคณะกรรมการโครงการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔ รูป ๓) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๒ คน ๔) ผู้บริหารจังหวัดปทุมธานี ๒ คน ๕) กลุ่มผู้นำองค์กร จำนวน ๖

คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๕ รูปหรือคน โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผ่านระบบออนไลน์ อาทิ Zoom, Line และการสัมภาษณ์ผ่านโทรศัพท์ และการสัมภาษณ์แบบนั่งสัมภาษณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พีธีการพิมพ์,

๒๕๓๔.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธศาสนากับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มูลนิธิโกมลคีมทอง พ.ศ. ๒๕๒๕.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พรวานนการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์) (Organization and

Management). กรุงเทพมหานคร : Darmand in Business World, ๒๕๔๕.

สมนึก ปัญญาสิงห์. แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

สิริภพ เหล่าสาภา. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๕.

สุเทพ สุนทรเกษม. ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย. เชียงใหม่: โกลบอลวิชั่น จำกัด, ๒๕๔๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ :

ณิติตา ศุภุทธมงคล. “การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียน

ปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุจินโณ. “รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กร

ปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระชัยณรงค์ วิทิโต (รุ่งมระรุต). “การประยุกต์หลักศิลป์ ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา). “การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. “ศึกษาพฤติกรรมการนำศิลป์ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การ บริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สุภาพร วัชรคุปต์. “พฤติกรรมการรักษาศิลป์ ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศิล ๕ นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘.

เสกสันต ศิริวรรณ. “ความศรัทธาในศิลป์ ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

อนงค์ พัฒนจักร. “การมีส่วนร่วมของสตรีในงานพัฒนาป่าไม้ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการ พัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) บทความ :

เจริญ ภัสระ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์
แห่งประเทศไทย. (ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๐). หน้า ๑-๓.

พระมหานิกัร ปลัดสังข์ และวิษณุ สุमितสุวรรณค์. “การรักษาศิลป์ ๕ กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน
กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศิลป์ ๕ ในจังหวัดขอนแก่น”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่
๑๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐). หน้า ๔๔๕.

พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์. การวิเคราะห์เครือข่ายสังคม. บทความเสนอในการประชุมเชิง วิชาการเรื่อง
เครือข่ายการเรียนรู้ วันที่ ๒๙ - ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
หน้า ๓๔๖ - ๓๔๗.

แพรวภัทร ยอดแก้ว. “การถอดบทเรียนการดำเนินงานหมู่บ้านศิลป์ ๕ ของจังหวัดนครปฐม”. รายงานวิจัย.
(สถาบันวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๗).

ทมา ผาดจันทิก และคณะ. “พฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตนตามศิลป์ ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี”. รายงานการวิจัย. (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี, ๒๕๕๐).

สุรพล พรหมกุล และคณะ. “กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้าน
รักษา ศิล ๕: กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และ
ภาคใต้”. รายงานการวิจัย. (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี. “รายงานสถิติจังหวัดปทุมธานีปี ๒๕๖๓”. สำนักงานสถิติจังหวัด
ปทุมธานี : ปทุมธานี, ๒๕๖๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กรมการปกครอง. “แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม”. [ออนไลน์]

แหล่งที่มา: <https://dcast.dopa.go.th/moral/app/user/index.php> [๒๗ เมษายน ๒๕๖๗].

_____ . “แนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ขยายผลสู่ หมู่บ้านศีลธรรม”. [ออนไลน์]

แหล่งที่มา: <https://dcast.dopa.go.th/moral/app/user/index.php>, [๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖].

กัลยาณมิตร. “ศีล คุณค่าของความเป็นมนุษย์”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=22410.

[๒๗ เมษายน ๒๕๖๗].

ครรชิต มาลัยวงศ์. “การจัดการโครงการ”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.shorturl.asia/neOdc>.

[๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

ครูบ้านนอก. “สถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<https://www.kroobannok.com/4252> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

ณัฐรดา สุขสุธรรมวงศ์. “ศีล ๕ มีอะไรบ้าง ทำไมจึงต้องรักษาศีล ๕ ประโยชน์ของการรักษาศีล”.

[ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/433394>. [๒๕ เมษายน

๒๕๖๗].

ทีมงานทรูปลูกปัญญา. “บทเรียนออนไลน์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอยู่

ร่วมกันอย่างสันติสุข”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.truepllookpanya.com/learning/detail/31670>,

[๒๕ เมษายน ๒๕๖๗].

ธนพัฒน์ พรธนะประเทศ. “PDCA คืออะไร”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://supplychainguru.co.th/articles/soft-skills/what-is-pdca-cycle/>.

[๗ พฤษภาคม 2567].

บทเรียนออนไลน์. “ความหมายของการจัดการโครงการ”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/RJnHy>.

[7 พฤษภาคม 2567].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมวชิรานูวัตร. สำนักงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: [https://www.xn--5-tw5ed8aopxio4ejf7byc4psa.com/about project](https://www.xn--5-tw5ed8aopxio4ejf7byc4psa.com/about-project). [30 สิงหาคม 2563].
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “การจัดการโครงการ”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/การจัดการโครงการ>. [๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗].
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. “แนวทางปฏิบัติในการรักษาศีล ๕”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: [https://www.cad.go.th/ewtadmin/ewt/saraburi/download/Download PDF](https://www.cad.go.th/ewtadmin/ewt/saraburi/download/Download-PDF). [๒๕ เมษายน ๒๕๖๗].
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.). “ศีล ๕ และความเชื่อ”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.thaihealth.or.th/?p=230733>. [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒].
- หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, “รองผู้ว่าฯ ปทุมธานี ถวายการต้อนรับ คกก.ขับเคลื่อนหมู่บ้านศีล ๕ หนกลางที่ วัดเกิดการอุ้มคองสาม พร้อมเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.banmuang.co.th/news/politic/344951>, [๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖].
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี. “คณะกรรมการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ตรวจเยี่ยมและติดตามผลการดำเนินงาน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ณ วัดเกิดการอุ้ม คองสาม”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://pathumthani.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/213819>. [๑๑ กันยายน ๒๕๖๖].
- Pornchita. “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพาอาศัยกัน”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://npornchita.blogspot.com/2017/06/2_47.html. [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗].
- Sanook. “๖ วิธีแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.sanook.com/women/4773/>. [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗].
- Thai Students in Delaware. หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://thaiud.blogspot.com/2008/11/blog-post.html>, [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗].
- wiani snoechit. เบญจศีล เบญจธรรม. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://winaisnoechit.blogspot.com/2014/12/1.html>. [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Bruce, Steve and Yearley, Steven. **The SAGE Dictionary of Sociology**. London: SAGE Publication Ltd, 2006.

Don Hellriegel. **Management. third edition**. Addison - Wesley: Publishing Company WE, 1982.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit. second edition**. California: Science Research Associates Inc., 1995.

Ernest Dale. **Management: Theory and Practice**. New York: McGraw-Hill, 1973.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New York: Macmillan, 1947.

Hutchinson, Jonh G. **Organization: Theory and Classical Concepts**. New York: McGraw-Hill, 1967.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สภาพทั่วไปในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามแบบการวิเคราะห์ “SWOT”

ตอนที่ ๓ กระบวนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามแบบ “PDCA”

ตอนที่ ๔ รูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อนามสกุล/ ฉายา

ตำแหน่ง

สัมภาษณ์วันที่เดือน พ.ศ.

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกเสียง , การบันทึกภาพนิ่ง , การบันทึกวีดีโอ และการจดบันทึก

ตอนที่ ๒ สภาพทั่วไปในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี ตามแบบการวิเคราะห์ “SWOT”

๑. ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี “มีจุดแข็ง หรือจุดเด่น” ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไร

.....
.....
.....

๒ ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมี “จุดอ่อน” ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไร

๓. ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมี “โอกาส” ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไร

๔. ท่านคิดว่าการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี มี “อุปสรรค” อย่างไร

๕. ท่านมีแนวทางในการเสริมจุดเด่นในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไร

๖. ท่านมีแนวทางในการเสริมจุดอ่อนในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไร

ตอนที่ ๓ กระบวนการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามแบบ “PDCA”

๑. ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการวางแผน (Plan) ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไรบ้าง

๒. ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการลงมือปฏิบัติ (Do) ตามแผนในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไรบ้าง

๓. ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการตรวจสอบ (Check) ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไรบ้าง

๔. ท่านคิดว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการปรับปรุงแก้ไข (Action) ในการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี อย่างไรบ้าง

ตอนที่ ๔ รูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

๑. ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน (งานด้านปกครอง) เป็นอย่างไรบ้าง

๒. ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน (ด้านศาสนศึกษา) เป็นอย่างไรบ้าง

๓. ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน (ด้านศึกษาสงเคราะห์) เป็นอย่างไรบ้าง

๔. ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน (ด้านการเผยแผ่) เป็นอย่างไรบ้าง

๕. ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน (ด้านสาธารณูปการ) เป็นอย่างไรบ้าง

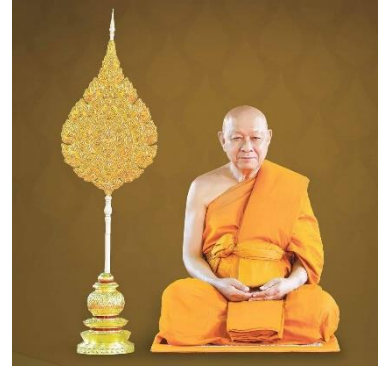
๖. ท่านคิดว่ารูปแบบการดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบในจังหวัดปทุมธานี
ตามหลักการดำเนินงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน (ด้านสาธารณสงเคราะห์) เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์

พระธรรมรัตนภรณ์, ดร.
เจ้าอาวาสวัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	: พระธรรมรัตนagrณ (สมศักดิ์ โชติบุตร ป.ธ.๕ ,ดร.)
วัน/เดือน/ปี เกิด	: วันอังคารที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๙๓
ภูมิลำเนา	: ตำบลบึงอีไถ อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี อุปสมบท วันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๓ ปีมะแม วัฒนาราม ตำบลบึงอีไถ อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี
การศึกษา	-นักธรรมเอก -เปรียญธรรม๕ประโยค -สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ -พุทธศาสตรบัณฑิต(สาขาการจัดการเชิงพุทธ) -นิติศาสตรบัณฑิต -พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการเชิงพุทธ) -พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาการจัดการเชิงพุทธ)
ตำแหน่งหน้าที่	-เจ้าอาวาสวัดเขียนเขต พระอารามหลวง -เจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดปทุมธานี แห่งที่๑ -เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดปทุมธานี แห่งที่๑ -ประธานคณะกรรมการ โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ฝ่าย สาธารณูปการของมหาเถรสมาคม -อาจารย์พิเศษหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ -ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ วัดเขียนเขต พระอารามหลวง

สมณศักดิ์

-พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชฎร์ ชั้นโท
ที่ พระครูศรีธัญญาภรณ์

-พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็น เปรียญธรรม ๕ ประโยค

-พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นตรี
ในราชทินนามเดิม

-พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี
ในราชทินนามเดิม

-พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็น พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก
ในราชทินนามเดิม

-๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็น พระราชาคณะชั้นสามัญเปรียญ ที่
พระปริยัติวิโรปกการ

-๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็น พระราชาคณะชั้นราช ที่
พระราชปริยัตยาภรณ์ บวรกิจจานุกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

-๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็น พระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพรัตนสุธี
ศรีปริยัติโสภณ โภคลวรกิจจานุกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

- ๒๘ เมษายน ๒๕๖๖ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑

ที่อยู่ปัจจุบัน

: วัดเขียนเขต ตำบลบึงยี่โถ อำเภอัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

เบอร์โทรติดต่อ

: ๐๘๗-๐๗๐๘๗๐๐